ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ РИНКОВИХ ВІДНОСИН»
Kyiv University of Market Relations

ЗБІРНИК ТЕЗ

міжнародної науково-практичної конференції

THESIS

of International Scientific and Practical Conference

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

8 жовтня 2024 року

October, 8, 2024

CURRENT ISSUES OF LEGAL SCIENCE UNDER THE MARTIAL LAW

Київ 2024
Kyiv 2024

УДК 34
Т68

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
(протокол № 3 від 31.10.2024 р.)

Рецензенти:
Ігор СТАРОДУБОВ, кандидат юридичних наук, директор ДП «Центр судової експертизи та експертних досліджень» Державної судової адміністрації України

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (Київ, 8 жовтня 2024) / за заг. ред. к.ю.н., доцента Загрішевої Н.В. – Київ: ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», – Київ 2024.– 173 с.

Збірник наукових праць присвячений питанням юридичної науки в умовах воєнного стану. Він дає можливість отримати чітке уявлення про теоретико-правові та методологічні проблеми правотворення, проблеми правотворення в окремих сферах адміністративного, господарського, цивільного, кримінального, екологічного та інших галузей права, проблеми реалізації норм міжнародного права в національному законодавстві України.

Збірник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, студентів і фахівців у сфері права, державного управління тощо.

Збірник друкується в авторській редакції. Відповідальність за достовірність і точність інформації, наданої в рукописах, несуть автори.

РЕДКОЛЕГІЯ:

Надія ЗАГРІШЕВА, кандидат юридичних наук, доцент, завідувач кафедри права Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна).

Юлія ВОЛКОВА, доктор юридичних наук, професор, професор кафедри права Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна)

Ігор СЄРГЄЄВ, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри права Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна)

Олег ГАЙДУЧОК, викладач кафедри права Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна)

Марина ШОЛУДЬКО, завідувач аспірантурою Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» (Київ, Україна).

УДК 34
Вищий навчальний заклад
«Київський університет ринкових відносин», 2024

UDC 34

T68m

Recommended for Publication by the Decision of the Academic Council
Kyiv University of Market Relations
(Minutes of meeting No. 3 of 31.10.2024)

Reviewers:
Igor Starodubov, PhD of Law, Director of the State Enterprise «Center for Ship Expertise and Expert Investigation» of the State Shipping Administration of Ukraine

CURRENT ISSUES OF LEGAL SCIENCE UNDER THE MARTIAL LAW: Proceedings of International Scientific and Practical Conference (Kyiv, October, 8, 2024) / by the General Editorship PhD of Law, Associate Professor of Department Nadiia ZAHRISHEVA. – Kyiv University of Market Relations, 2024 – 173 P.

The collection of scientific papers is dedicated to the issues of legal science in the conditions of martial law. It provides an opportunity to get a clear idea of the theoretical-legal and methodological problems of law-making, the problems of law-making in certain spheres of administrative, economic, civil, criminal, environmental and other branches of law, problems of implementing the norms of international law in the national legislation of Ukraine.

The collection is intended for scientists, teachers, postgraduate students, students and specialists in the field of economics, management and law.

The collection is published in the author's edition. The authors are responsible for the reliability and accuracy of the information provided in the manuscripts.

EDITORIAL BOARD:

Nadiia ZAHRISHEVA, PhD in Law, Associate Professor of Department, Head of Department of Law, Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Yuliia VOLKOVA, Doctor in Law, professor, Professor of the Department of Law, Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Ihor SERGEEV, PhD in Law, Associate Professor of Department of Law, Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Oleh HAIDUCHOK, teacher of Department of Law Kyiv University of Market Relations (Kyiv, Ukraine);

Maryna SHOLUDKO, the head of the department of postgraduate studies (Kyiv, Ukraine).

UDC 34

Kyiv University of Market Relations, 2024

Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання юридичної науки в умовах воєнного стану» проведена 08 жовтня 2024 р. на базі Вищого навчального закладу «Київський університет ринкових відносин» з нагоди Дня юриста України. Організатором науково-практичного заходу виступила кафедра права ВНЗ «Київський університет ринкових відносин».

Тематичними напрямами роботи міжнародної науково-практичної конференції стали актуальні проблеми розвитку юридичної науки в умовах викликів воєнного стану в Україні та повоєнні перспективи, ґенеза та розвиток міжнародного права, а також цифровізація суспільства, новели законодавства України щодо криптовалют тощо.

Міжнародна науково-практична конференція об'єднала більш як 20 науковців з України, Великобританії, Франції та понад 40 здобувачів вищої освіти зі всіх сфер юриспруденції. Учасниками конференції стали представники Національної академії правових наук України, Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України, Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака, Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України», державного підприємства «Центр судової експертизи та експертних досліджень» Державної судової адміністрації України, а також низки закладів вищої освіти в Україні та за кордоном: Брістольського університету, ВНЗ «Київський університет ринкових відносин», Державного торговельно-економічного університету, ПЗВО «Київський міжнародний університет», Київського національного університету технологій та дизайну, Національного авіаційного університету, Національної академії внутрішніх справ, Національної академії Служби безпеки України, Сумського державного університету, Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка, Харківського національного університету внутрішніх справ, ВНЗ «Національна академія управління».

Сподіваємось, що конференція і надалі буде тим професійним науковим майданчиком, який забезпечуватиме фахове обговорення актуальних проблем юридичної науки в Україні та визначення можливих шляхів їх вирішення.

ЗМІСТ

Секція 1. ПРАВО	
1.1.теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень	
КИПИЧ Інга ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	11
1.3. цивільне право і цивільний процес; сімейне право	
ЗАДОРОЖНИЙ Андрій ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ	14
МЕЛЬНИК Павло ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА	17
ОМЕЛЬЯНЕНКО Сергій ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	19
ОНИЩЕНКО Віталій ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТО ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	22
ТЮТЮННИК Артем МЕДІАЦІЯ ЯК МЕТОД ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	25
ЩЕРБАКОВ Олександр, **ЗАГРІШЕВА Надія** ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ	27
1.4. господарське право, господарсько-процесуальне право	
ДЕРЕВЯНКО Богдан, **СВІТЛИЧНИЙ Олег** РЕЄСТРАЦІЯ ЛІЦЕНЗУВАННЯ СЕРТИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ СФЕРИ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	29

YERMAK Sofia Zlata **KOLOMIIETS Karyna** CYBER LEGISLATION JOURNEY: ADDRESSING CYBERCRIME IN A TIME OF DIGITAL AND LEGAL SHIFTS IN UKRAINE	34
ЮДІН Олександр ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ	37
1.6. земельне прав, аграрне право, екологічне право, природоресурсне право	
VOLKOVA Yuliia TO THE ISSUE OF PROTECTING THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT DURING ARMED CONFLICTS	42
1.7. адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право	
АСТРЕЙКО Вікторія МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ПРИМИРЕННЯ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	45
БЕЗЗУБОВ Дмитро АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ	48
ВЕЛЬКОВ Анатолій АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ В ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ СФЕРІ ПРАВОВІДНОСИН	51
ГАЙДУЧОК Олег КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	53
ГОРГОЛЮК Артур АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВИТЯГНУТОЇ РУКИ В ТРАНСФЕРТНОМУ ЦІНОУТВОРЕННІ В УКРАЇНІ	58
ЛЄТНЄВА Ольга ЩОДО ЗМІСТУ РЕЄСТРАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТІВ	60

ДРОЗДЕНКО Євгенія ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ІНСТИТУТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА	64
ІСАЄВА Наталія **ВОРОТІНА Наталія** ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ	66
MARKOVA Olena A BRIEF OVERVIEW OF CURRENT STATE OF PROCEDURAL REGULATION IN UKRAINE	69
МУШЕНОК Віктор ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ	73
РЄПІН Данііл **МИРОСЛАВСЬКИЙ Сергій** ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ ЯК ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ДОСВІД США	76
UTKINA Maryna LEVERAGING DIGITALISATION FOR ENHANCED FINANCIAL MONITORING: MITIGATING CORRUPTION THROUGH TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS	79
1.8. кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право	
БІСЮК Олена **ЛАЗАРЧУК Микола** ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ОСОБИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ	81
ДУБОДІЛ Катерина РОЗМЕЖУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ	85
КУМЕЙКО Андрій ДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ	88

МИНА Володимир ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЗА ДІЯННЯ ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ	90
ПЕТРОВ Володимир **ІВАНОВ Микола** ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	95
ШИДЕНКО Назар ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ЯК СПОСІБ ПЕРЕВИХОВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ТА ПРАВОПОРУШНИКІВ	98
1.9. кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність	
АРМАШ Надія ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВІДПОВІДНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ І СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКСПЕРТНИМ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМ	101
КАЦАВЕЦЬ Руслан ПРЕДСТАВНИКИ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ: СЛУЖБОВІ ОБОВ'ЯЗКИ. ЕТИКА І ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ	104
КОСТЮК Іван КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	108
1.10. судоустрій, прокуратура й адвокатура	
ЛИСЕНКО Анастасія УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	112
ЯКОВЛЕВ Олександр ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРОТИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ УЧАСНИКАМИ ЦИВІЛЬНОГО ГОСПОДАРСЬКОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	115

Секція 2. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

БАК Софія
КЛІМЧУК Славана
ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 118

BONDARENKO Alina
METHODS OF INFLUENCE AND INTERACTION OF LEGAL ACTS ON THE SETTLEMENT OF RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE 121

VASYLYSHYNA Anastasiia
INTERNATIONAL STANDARDS AND LOCAL REALITIES: FREEDOM OF SPEECH IN UKRAINE'S MARTIAL LAW 123

ВОЙЦИХ Юлія
РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО НАДАННЯ ІТ- ПОСЛУГ В ЄС 126

ГАЙДУЧОК Ганна
МІГРАЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 129

ГОЛОВКО Єлизавета
МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ БЛОКЧЕЙН-РІШЕНЬ У ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛЮ В МЕЖАХ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС 133

КОВАЛЬ Анастасія
РЕФОРМУВАННЯ ДУБЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ПРИТУЛКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ 136

КОВЕРЗНЄВА Ганна
ЩОДО СУТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ 138

КОСАРЕВСЬКА Аліна
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ 140

ПЕТРІК Данііл
МІЖНАРОДНИЙ РЕЄСТР ЗБИТКІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ 142

ПОДСЄВАЛОВА Наталія **ЗАГРІШЕВА Надія** ПРАВОВА СИСТЕМА КРАЇН АРАБСЬКОГО СХОДУ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ	144
МАЦИНА Вікторія **ЗАГРІШЕВА Надія** РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ	146
МЄДВЄДЄВА Марія ПРАВА ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ	149
РУБАНЕНКО Наталія ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ	151
СЛОБОДЯН Крістіна **ЗАГРІШЕВА Надія** ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЗАБУТТЯ	154
STEPANOVA Yelyzaveta ECONOMIC SANCTIONS IN INTERNATIONAL LAW	157
ТЕРТИЧНА Юлія **КОРТУКОВА Тамара** THE SIGNIFICANCE OF ADAPTING UKRAINE'S TRADE REGULATIONS FOR EU ACCESSION IN THE CONTEXT OF OVERCOMING MARKET ACCESS BARRIERS	159
ЧУЖИК Євгенія ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	161
ШАПОВАЛ Анастасія СПІВВІДНОШЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ ТА ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ЄС	164
ШЕВЧЕНКО Дар'я МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ В ЄС	166
КУШНАРЬОВА Аліна ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ЄС	168
MYRONETS Oksana SOME ASPECTS OF UNDERSTANDING HUMAN AUGMENTATION AS A NEW REALITY FOR PEOPLE WITH INTEGRATED IMPLANTS	170

Секція 1. ПРАВО

1.1.теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень

УДК 342.7
КИПИЧ Інга,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри приватного та публічного права,
Київський національний університет технологій та дизайну
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0003-3678-4794
Київ, Україна

ПРАВА І СВОБОДИ ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Кожна людина незалежно від свого соціального становища, незважаючи на дію воєнного стану, має свої права у суспільстві та державі. Тому їх треба знати і поважати, щоб існування у суспільстві було злагодженим і працювало згідно з законів. Права людини — це комплекс свобод і юридичних можливостей, обумовлених існуванням людини в суспільстві, що ґрунтується на принципах гідності і рівності. Права людини мають природну сутність і є невід'ємними від індивіда, вони існують незалежно від закріплення в законодавчих актах держави та являються об'єктом міжнародно-правового регулювання та захисту. Роль прав людини лежить в захисті інтересів людини. З плином часу, вони однаково ставляться до всіх людей: багатих і бідних, старих і молодих, білих і чорних, високих і низьких. Вони вимагають повагу до нас і вимагають від нас ставитися з повагою до інших. [3.158] Основними правами людини є: можливість діяти певним чином, або навпаки, утримуватися від певних дій, можливості що обумовленні біологічною сутністю людини, можливості що залежні або незалежні від суспільства та можливості що мають правовий характер.

Перші згадки про права людини датуються 539 роком до н.е. Тоді, перший цар стародавньої Персії звільнив рабів, зауважив, що кожна людина в праві сама обирати собі релігію і проголосив расову рівність. Його укази були записані на аккадійській мові на циліндрі з обпаленої глини. Наразі цей циліндр відомий, як циліндр Кіра і вважається першою у світі хартією з прав людини. З Вавилону ідея прав людини швидко проникла в Індію, Грецію і в кінцевому підсумку в Рим. Там народилася ідея «природного права». Найбільш раннім документом, що склав вплив на сучасні права людини стала Хартія вольностей укладена у 1215-му році підписане королем Англії, через порушення багатьох прав. Тоді, його піддані обурилися і змусили його створити даний документ. Основними правами у ньому були права, що захищали від надмірних податків, а також права про володіння і успадкування спадку. Наступним документом, який мав історичну важливість для розвитку прав людини, стала Петиція про право, складена в

1628 році парламентом Англії і спрямована королю Чарльзу I в якості заяви про громадянські свободи. Після цього Конгрес США схвалив Декларацію незалежності. У 1787 році була написана Конституція Сполучених Штатів. Вона стала фундаментальним законом федеральної системи державного управління США і значущим документом для всього західного світу. Це найстаріша національна конституція, яка діє і до сьогодні. В ній окреслено головні державні органи, їх повноваження та основні права громадян.

У 1864 році представниками 16-ти країн було укладено Женевську конвенцію. Основним принципом конвенції була опіка над пораненими. У 1948 році була написала Загальна декларація прав людини, яка і по цей день дарує натхнення на укладення прав людини у всьому світі. І на кінець 10 грудня у 1948 році представники Організації Об'єднаних Націй з усіх куточків світу офіційно прийняли Загальну декларацію прав людини.[4.37]. До сучасних міжнародно-правових актів належать: Міжнародний білль про права людини, конвенції спрямовані на захист груп населення та конвенції, що мають на меті захист індивіда від зловживань з боку державних органів. Вважаємо доречним наголосити на тому, що Україна є стороною практично всіх багатосторонніх конвенцій ООН в галузі прав людини.

В Україні права людини закріплені в Конституції України. Якщо спиратися на Конституцію України, то можна зрозуміти що: 1) всі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах; 2) права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними; 3)права і свободи людини і громадянина не є вичерпними. [1.с 66] До особистих прав відносять: право на життя, право на повагу своєї гідності, право на особисту свободу і недоторканість та інші. Державний нагляд за додержанням прав людини відбувається на всіх рівнях державної влади. Так, до повноважень Верховної Ради України згідно Конституції України.

На нашу думку, щоб удосконалити реалізації прав людини та розширити їх перспективи у нашій державі необхідно звернути увагу на практику Європейського суду з прав людини. [3с.110] Фундаментом роботи ЄППЛ є принципи субсидіарності, згідно з яким основна роль захисту прав людини, котрі закріплені в Конвенції прав людини і основоположних свобод, належить національним системам держав учасниць і їх судовим органам. Національні суди повинні застосовувати положення Конвенції у своїй практиці та ефективно захищати від їх порушень. Стосовно питання удосконалення державного механізму правового забезпечення прав людини, то для покращення останніх державні органи/особи та приватні виконавці, повинні у своїй практиці використовувати рішення ЄСПЛ. Рішення, прийняті ЄСПЛ, виходять за межі законодавств, що надає державам, проти яких були висунуті обвинувачення, можливість розробляти найефективніші законодавчі акти. Але дуже важливо, щоб нові проекти нормативно-правових актів, які вносяться до парламенту, а також зміни, які пропонуються внести до чинного законодавства, не звужували зміст та обсяг вже існуючих прав і свобод. Підсумовуючи все вищезазначене, можна підкреслити, що питання реалізації

прав людини в Україні регламентовано на державному рівні у чинному законодавстві України та ним же гарантується. Для удосконалення правової реалізації слід використовувати практику ЄСПЛ у даній сфері.

Список використаних джерел:

1. Прієшкіна О.В. Забезпечення прав людини в Україні: стан та перспективи // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки,2017. - Т. 200. С. 109-114
2. Права людини. Реалізація і захист прав людини в Україні та світі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://narkosumy.lic.org.ua/statti/prava-lyudyny-realizatsiya-i-zahyst-prav-lyudyny-v-ukrayini-ta-sviti/
3. Роль і значення забезпечення прав людини в умовах забезпечення правової держави. Воробйов О.С., Пивовар А.П. Дніпро. 2020. Ст 158
4. Шиповод М.І., Петрухин А.С., Кривошеєв В.Ф. Політика і право. М:Дрофа. 2001. С. 37

1.2. конституційне право; муніципальне право

УДК 347.9
ЗАДОРОЖНИЙ Андрій,
аспірант, ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
адвокат
ORCID ID: 0009-0006-8278-6618
Київ, Україна

ДЕЯКІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ

Теоретичне дослідження підстав припинення цивільного зобов'зання є необхідним як із епістемологічної перспективи, так і безпосередньо у цілях ефективного правозастосування. Підставам припинення зобов'язання присвячена глава 50 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Розглянемо питання співвідношення загальних та додаткових, або спеціальних, підстав такого припинення.

Стаття 598 ЦК України (ч.1) встановлює загальне правило, за яким зобов'язання припиняється на підставах, встановлених договором або законом. Наступні статті глави 50 містять перелік підстав припинення, пов'язаних із волею його сторін (ст.ст. 599-601, 604-606) або незалежних від неї (ст.ст. 607-609). Слушним є поділ цих підстав припинення на договірні та законні (із врахуванням ч.1 ст. 598 ЦК України), а також погляд на приписи ст.ст. 599-609 як на такі, що встановлюють загальні підстави припинення зобов'язання [1, с. 115]. Загальні підстави застосовуються до будь-яких зобов'язань. Виникає, однак, проблема визначення місця у системі правоприпиняючих фактів для інших встановлених законом (додаткових, спеціальних) підстав припинення зобов'язання, які прямо не передбачені главою 50, але можливість яких передбачена ч. 1 ст. 598. Існує можливість вважати, що такі підстави деталізують застосування загальних підстав припинення, тобто є *спеціальними* щодо загальних [1, с. 115]. Втім, встановлені законом підстави можуть вважатися і такими, що розширюють перелік прямо встановлених загальних підстав, тобто, що вони є *додатковими* до загальних підстав [2, с. 524].

Вибір між «спеціальним» та «додатковим» виходить далеко за межі суто лінгвістичного дискурсу. Спеціальна норма (підстава) певною мірою є субсидіарною до загальної. Вона конкретизує зміст останньої для певних спеціальних випадків, диференційованих за галуззю, функцією, предметом регулювання тощо [3, с. 172-173]. Натомість, додатковість елементу визначається щодо існуючої множини. Додатковий елемент є рівноправним членом такої множини (у нашому випадку – множини підстав припинення зобов'язання). За такого підходу підстави припинення, наведені у главі 50, втрачають ознаку загальності. Навпаки, значення набуває саме

відособленість природи більшості способів припинення зобов'язання [4, с. 77]. Із цього ж згодом випливає погляд на наведений у главі 50 перелік підстав припинення зобов'язання як на відкритий, невиключний перелік, який може доповнюватися окремими законами у порядку ч. 1 ст. 598 [5, с. 70]. Цей погляд наразі переважає у українській науковій думці.

Однак, на нашу думку, згаданий підхід ґрунтується на догматичному, надмірно позитивістському розумінні ролі закону. За такого спрощеного позитивістського підходу вважається, що воля законодавця має регулювати всі існуючі та майбутні випадки правовідносин, а будь-яка правова аргументація має передусім відповідати формально-дедуктивним правилам, і не має враховувати соціальний контекст [6, с. 47]. Але опис механізму правозастосування за допомогою метаматематичних моделей, подібних до викладених у «*Principia Mathematica*» Б. Рассела та Н. Уайтхеда, нам не здається можливим – право не є формальною логічною системою хоча б через те, що зміст його положень та приписів викладений засобами мови, яким неможливо надати чіткого математичного значення. Розуміння мовних висловлювань залежить від конкретної ситуації. За визначенням філософа Ф. Вайсманна, висловлювання (*utterance)* має ніби пористу, відкриту до обставин контексту текстуру (*open texture)*; ця ідея «відкритої текстури» була застосована Г. Хартом для опису застосування норм права [7, с. 245-259]. Відхід від надмірного формалізму принципу «кожному випадку – своя норма» на користь інтерпретації існуючої загальної норми із врахуванням соціального контексту відповідає сучасній багатокультурній соціальній парадигмі. Вибір на користь контекстної інтерпретації робить дискусію про закритість або відкритість встановленого законом переліку підстав припинення зобов'язання *зайвою*, оскільки будь-яка нова ситуація має вирішуватися в рамках контекстної інтерпретації загальних підстав припинення. За наявності додаткових підстав закону, останні мають розглядатися як спеціальні, субсидіарні до зазначених загальних відстав, із врахуванням галузевих або функціональних особливостей. Загальні підстави припинення не обмежуються лише викладеними у главі 50, але можуть бути встановлені і іншими нормами закону загального змісту.

Список використаних джерел:

1. Науково-практичний коментар до Цивільного кодексу України : у 2 т. Н. С. Кузнєцова та ін. ; за ред.. О. В. Дзери (кер. авт. кол.). 4-те видан., перероб і допов. Київ : Юрінком Інтер. 2010. Т. ІІ. 1056 с.
2. Цивільний кодекс України : Коментар. За заг. ред.. Є. О. Харитонова, О. М. Калітенко. Одеса: Юридична література. 2003. 1080 с.
3. Погрібний С. Загальні та спеціальні норми в цивільному (приватному) праві України // Вісник Академії правових наук України. 2010. № 3. С. 166-177.
4. Шимко Ф. А. Особливості припинення договірних зобов'язань прощенням боргу // Право і суспільство. 2015. № 6.2(3). С. 77-83

5. Мороз М. В., Чуркін І. А. Спеціальні підстави припинення договору найму (оренди) // Право та інновації. 2019. № 3. С. 69-75.
6. Семеніхін І. В. Логічний підхід до юридичної аргументації: аспекти розуміння // Юридичний науковий електронний журнал. 2021. №10. С. 46-49.
7. Uebel, T. Friedrich Waismann: The Open Texture of Analytic Philosophy. Mind (eBook). 2021.

УДК 347.92
МЕЛЬНИК Павло,
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

ПРИНЦИПИ ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Актуальність дослідження принципів цивільного судочинства визначається в контексті постійних трансформацій суспільного та економічного оточення. В умовах глобалізації та розширення міжнародних відносин, основні принципи цивільного судочинства набувають нового звучання та важливості. Розвиток технологій та інформаційного суспільства ставить перед правовою системою завдання адаптації норм та принципів до сучасних реалій. Дослідження цих принципів необхідне для підтримання ефективності та справедливості правосуддя, адже вони є основою правової системи. Аналіз принципів цивільного судочинства дозволяє визначити їх відповідність міжнародним стандартам та нормам, що є ключовим аспектом в контексті гармонізації правових систем. Розуміння та розвиток принципів є важливим для забезпечення правової стабільності та консистентності в системі цивільного правосуддя. Дослідження актуальне і з погляду забезпечення гарантій цивільних прав та свобод, адаптації до нових викликів та удосконалення правового регулювання.

Для того, щоб принципи цивільного процесу виконували свої функції в галузі правозастосування, правотворення, навчання та виховання ефективно, всі вони повинні бути виражені у вигляді окремих правових норм. Зазначені правові норми повинні позиціонуватися в джерелах цивільного процесуального права саме як принципи, іншими словами, як головні норми, історично обґрунтовані, найбільш стійкі, що визначають у сукупності зміст інших процесуальних норм, розкривають особливості змісту принципів, встановлюють виключення з дії принципів, гарантують їх виконання і сприяють дотриманню їх. Принципи цивільного судочинства виражаються як в окремих нормах найбільш загального змісту, так і в цілому ряді процесуальних норм, в які включаються гарантії реалізації на практиці загальних правових положень. Без норм, що забезпечують гарантії, принципи перетворюються на порожню декларацію.

Система принципів цивільного судочинства є фундаментальною складовою правової системи України, яка забезпечує ефективне функціонування судового процесу. Поняття «система» передбачає наявність взаємопов'язаних елементів, які, діючи в єдності, утворюють цілісну структуру. Відзначаючи потенціал визначення сутності системи принципів цивільного судочинства, який дозволяє розв’язати значну кількість проблем у науці та судовій практиці, А. С. Федіна зазначає: «Пізнавальні функції

категорії «система» величезні. Що стосується дослідження системи принципів цивільного процесуального права, вона виступає як об’єкт дослідження, водночас деталізуючи процес мислення. Відповідно, процес пізнання системи принципів, з одного боку, свідомо повинен слідувати пізнанням законів розвитку систем, з іншого боку, дослідження цієї системи має становити планомірну цілеспрямовану діяльність, спрямовану на всебічне її пізнання» [2].

Аналіз юридичної літератури дозволяє зробити висновок, що питання про визначення поняття системи принципів цивільного процесуального права є дискусійним. Так, А. В. Андрушко систему принципів цивільного процесуального права визначає як «цілісність та єдність її взаємопов’язаних елементів-принципів, які, розвиваючись, взаємодіють із правовим середовищем» [1]. На думку М. С. Шакарян, «система принципів цивільного процесуального права є певним цілісним утворенням, при цьому кожен з принципів послідовно розкриває зміст галузі права в цілому. Система принципів галузі права не є довільним їх набором, арифметичною сумою, а являє собою єдине ціле, якісно нове утворення, що отримало свої властивості в результаті органічного об’єднання клітинок-ланок» [2].

Система принципів цивільного судочинства є не лише сукупністю окремих норм, а комплексною і взаємопов'язаною структурою, яка забезпечує ефективне і справедливе здійснення правосуддя у цивільних справах. Взаємодія принципів, їх гармонійне співіснування та взаємодоповнення є ключовими для забезпечення належного судового розгляду і захисту прав та інтересів усіх учасників судового процесу. Система принципів цивільного судочинства є базовою основою, на якій ґрунтується весь процесуальний механізм захисту прав і свобод людини. Будь-яке порушення одного з принципів впливає на функціонування всієї системи та може призвести до порушення прав учасників процесу. Це підкреслює важливість збереження цілісності системи принципів у цивільному судочинстві, де кожен принцип має своє місце і значення. Взаємодія принципів також сприяє їх гармонізації в процесі застосування на практиці, забезпечуючи таким чином справедливе та неупереджене судочинство. Інтеграція різних принципів у єдину систему дозволяє уникнути правових колізій і забезпечує стабільність судової практики. Система принципів цивільного судочинства є невід'ємною частиною загальної правової системи держави, де принципи функціонують у взаємодії з іншими правовими нормами та інститутами.

Список використаних джерел:

1. Андрушко А. В. Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України : монографія. Харків : Консум, 2006. С. 21.
2. Кройтор В. А. Принципи цивільного судочинства та їх система: проблеми сучасної теорії і практики : монографія. Харків : Право, 2020. с. 269

УДК 347.92

ОМЕЛЬЯНЕНКО Сергій,
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З ПОРУШЕННЯМ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

В сучасному суспільстві договірні відносини постають як один із основних компонентів економічної та юридичної взаємодії між учасниками правових відносин. Договір, визначає права й обов'язки сторін і виступає базовим механізмом регулювання відносин. Проте, незалежно від того, наскільки притаманним є бажання дотримуватися умов угоди, час від часу виникають обставини, за яких учасники договору зіштовхуються з недотриманням договірних зобов'язань, що особливо актуально в умовах воєнного стану.

Як вірно зазначає М.С. Буцан у своїй статті, договірні зобов'язання стали найпоширенішими в цивільному обороті, від їх виконання залежить значною мірою стійкість економіки і суспільства в цілому [1], що необхідно для підтримання економіки держави, яка перебуває в стані війни.

Згідно зі статтею 526 ЦК України, виконання зобов'язання повинно здійснюватися належним чином, дотримуючись умов договору та положень цього Кодексу, а також інших нормативно-правових актів цивільного законодавства [1].У випадку відсутності конкретних умов та вимог, виконання має відбуватися відповідно до усталених ділових практик або загальноприйнятих стандартів. Законодавство у сфері цивільного права встановлює, що недотримання зобов'язань тягне за собою певні юридичні наслідки, серед яких особливе місце посідає обов'язок сплати визначених договором або законом штрафних санкцій.

Однак, варто звернути увагу на положення статті 617 ЦК України, яка передбачає можливість звільнення від відповідальності за невиконання зобов'язання. Така ситуація може мати місце, якщо сторона договору зможе надати переконливі докази того, що порушення договірних умов відбулося не з її вини, а стало результатом непередбачуваних обставин або дії непереборної сили, які в юридичній практиці прийнято називати форс-мажором [1].

Указом Президента України від 24.02.2022 введено воєнний стан [2]. Таке рішення не могло не вплинути на умови та можливість виконання сторонами договорів. В умовах війни питання застосування форс-мажору має особливу актуальність. Внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації, кількість спорів, пов'язаних з цим аспектом, суттєво

зросла. У відповідь на це українська судова система сформувала своє чітке розуміння форс-мажорних обставин в контексті воєнного часу.

Визначення форс-мажорних обставин міститься в ч. 2 ст. 14^1 ЗУ «Про торгово-промислові палати в Україні». Так, форс-мажорними обставинами (обставинами непереборної сили) є надзвичайні та невідворотні обставини, що об'єктивно унеможливлюють виконання зобов'язань, передбачених умовами договору (контракту, угоди), обов'язків згідно із законодавчими та іншими нормативно-правовими актами [3].

Ще одним важливим законодавчим запобіжником є ст. 617 ЦКУ, яка визначає обставини непереборної сили, як підставу для звільнення від відповідальності за порушення зобов'язань [1].

У випадках, коли сторонам договору не вдається досягти взаємної згоди щодо звільнення від відповідальності через дію форс-мажорних обставин, такий спір може бути вирішено судом.

При розгляді справи в суді стороні спору слід підготуватись звертати увагу на наступні елементи форс-мажорних обставин:

- непередбачуваність. Тобто обґрунтування того, що при підписанні договору не було форс-мажорних обставин, і сторони не могла знати про виникнення таких обставин;
- невідворотність та незвичність. Тобто обґрунтування того, що ситуація є винятковою і не залежить від волі сторін договору;
- причинно-наслідковий зв’язок між неможливістю виконання договірних зобов’язань та форс-мажорними обставинами. Тут заявник може надавати докази, які підтверджують технічну неможливість виконання договору у зв’язку з веденням воєнних дій.

Для того, щоб краще розуміти позицію судів у таких випадках, варто розглянути висновки, які сформулював Верховний суд у своїх постановах від 16.07.2019 у справі № 917/1053/18 [4] та від 09.11.2021 у справі № 913/20/21 [5]. Так, суд встановив, що форс-мажорні обставини не мають преюдиційного характеру (фактів, установлених в прийнятих раніше судових рішеннях), і при їх виникненні сторона, яка посилається на них як на підставу неможливості належного виконання зобов'язання, повинна довести їх наявність не тільки самих по собі, але і те, що вони були форс-мажорними саме для даного конкретного випадку.

Необхідно наголосити, що така правова позиція судових органів жодним чином не зводить нанівець принцип звільнення від доказування у випадках існування загальновідомих фактів. Натомість, вона акцентує увагу на необхідності демонстрації впливу форс-мажорних обставин на конкретного суб'єкта в конкретних умовах його діяльності.

Варто зазначити, що українське законодавство визнає форс-мажором широкий спектр надзвичайних та невідворотних ситуацій, серед яких має місце і збройний конфлікт, військові дії, неоголошена війна.

У зв'язку з повномасштабним вторгненням росії в Україну Торгово-промислова палата 28.02.2022 опублікувала на своєму офіційному веб-сайті

лист, який офіційно підтверджує, що збройна агресія російської федерації кваліфікується як форс-мажорна обставина в контексті українського законодавства. Проте, важливо розуміти, що наявність такого листа сама по собі не може слугувати автоматичним юридичним виправданням для невиконання договірних зобов'язань. Кожен конкретний випадок неможливості належного виконання умов договору потребує індивідуального розгляду з урахуванням специфічних обставин та вимог договору.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України: Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV / *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text (дата звернення: 31.01.2024).
2. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 / *Відомості Верховної Ради України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text (дата звернення 12.08.2022).
3. Про торгово-промислові палати в Україні. Закон України від 02.12.1997 № 435-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671/97-вр#Text (дата звернення 01.02.2024).
4. Постанова Верховного суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 16.07.2019 у справі № 917/1053/18. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/83087003 (дата звернення 01.02.2024).
5. Постанова Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного господарського суду від 09.11.2021 у справі № 913/20/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/101240273 (дата звернення 01.02.2024).

УДК 347.9
ОНИЩЕНКО Віталій,
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

ЦИВІЛЬНЕ СУДОЧИНСТО ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ЗДІЙСНЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Слід зазначити, право у житті суспільства займає чи не перше місце у регулюванні відносин, то громадянське право, що містить частину звичайних норм, є регулятором багатьох суспільних процесів, які у будь-який повсякденний момент.

Щоб зрозуміти зміст сутності позовного провадження у цивільному процесі необхідно розглянути саме визначення цього поняття. Цивільно-процесуальний кодекс закріплює, що «загальне позовне провадження призначене для розгляду справ, які неможливо розглянути за умовами спрощеного провадження через складність» [3]. Отже, законодавець не визначає сутність позовного провадження, а його характерні ознаки можна виокремити на основі положень ІІІ Розділу Цивільного процесуального кодексу України.

Щодо цього є сформованою думка в науковій доктрині, що загальним визначенням позовного провадження є те, що він є одним із поширених видів захисту цивільних прав та інтересів. Судочинство здійснюється у багатьох судових процесах України. Історія судочинства показує значення даного правового аспекту та його роль для здійснення справедливості в судових інстанціях нашої держави. У кожній сучасній державі права та інтереси громадян закріплені у Конституції та інших нормативних актах. Законодавство України не є винятком, тому поняття та сутність позовного провадження встановлено з метою реалізації права громадян на захист гарантованих законом свобод. Саме тому, ст. 55 Конституції України закріплює, що «права і свободи людини і громадянина повинні захищатися судом» [1].

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію українського народу законодавство набуло значних змін. 24.02.2022 року Указом Президента України № 64/2022 був введений воєнний стан на території України. Через динамічний характер подій врегулювання багатьох правовідносин набуло значних змін, безпосередньо, також правосуддя. Правосуддя – є єдиним механізмом забезпечення законності та справедливості в державі, а тому, його зупинення є неможливим через загальнообов’язковий характер. Навіть в умовах воєнного стану цивільне судочинство як і інші види правосуддя продовжує функціонувати надалі, але, маючи деякі зміни щодо процесуальних питань.

Відповідно до ст. 12-2 та ст. 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» закріплено положення щодо здійснення судочинства в період воєнного стану [2]. Відповідно до положень закону судочинство повинно діяти на основі Конституції України та інших законів, що визначають порядок функціонування судів в Україні. Законодавець встановлює обмеження щодо діяльності судів, однак, забороняє створювати надзвичайні та особливі суду. Важливим є факт того, що строки в судочинстві залишаються незмінними, тобто, законодавець закріплює заборону щодо прискорення судового процесу чи скорочення. Однак, змін набула територіальна підсудність справ, це означає, що у разі загрози життя чи неможливості проведення судового засідання допускається зміна місця знаходження суду. Стаття 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», які були внесені 03.03.2022 року встановили новий механізм зміни територіальної підсудності судових справ [2].

З аналізу законодавства України стадія відкриття позовного провадження залишається не змінною, а тому, кожна особа, що вважає свої права порушеними може звернутися за захистом до суду. Однак, діяльність працівників суду в більшості випадків буде здійснюватися в дистанційній формі, даний захід впроваджується для зменшення кількості осіб в судовому приміщенні. Варто наголосити, що розгляд справ буде обмежуватися для простих осіб, що не є учасниками справи, а тому, на нашу думку, принцип гласності та відкритості судового процесу не здійснюється в даному випадку.

Розгляд позовної заяви може відбуватися в режимі відео конференції, що здійснюється на підставі заяви позивача. Варто мати на увазі, що в період воєнного стану суд може обмежувати прийом громадян та допуск сторонніх осіб.

Позитивним аспектом для учасників провадження є можливість поновлення процесуальних строків, запроваджений воєнний стан є поважною причиною у разі їх пропуску. Крім того, впроваджений розгляд справ, що мають невідкладний характер, однак, це може здійснюватися лише за письмовою згодою всіх учасників справи.

Варто зазначити, що функціонування системи судочинство в період воєнного стану більшістю зумовлено вже звиклим режими, що був впроваджений під час пандемії Covid-19, зокрема, це простежується в питанні цифровізації. Варто зазначити, що в останній час держава все більше створює законодавчу ініціативу в сфері залучення нових цифрових ресурсів.

На закінчення необхідно відзначити, що на сьогодні незаперечний пріоритет розвитку та широкого застосування судами сучасних цифрових технологій з метою якісного та своєчасного захисту прав громадян у період воєнного стану. Очікується, що це зробить правосуддя не лише більш оперативним, а й доступнішим для громадян та бізнесу. Однак залишаються сумніви, що всі види судочинства зможуть безболісно для законності та обґрунтованості підсумкових процесуальних рішень запроваджувати нові формати.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України (ВВР).* 1996. № 30. Ст. 141.
2. Поліщук М.Г. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану.
3. Цивільний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 18.03.2004 р. № 1618-IV : станом на 15 жовт. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text (дата звернення: 27.09.2024).

УДК 347.6

ТЮТЮННИК Артем,
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
КиЇв, Україна

МЕДІАЦІЯ ЯК МЕТОД ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

У воєнних умовах сімейна динаміка зазнає значних тисків, що може викликати конфлікти між членами сім'ї. Стрес, обмежені ресурси та загроза безпеки можуть призводити до погіршення між особистісних відносин та спровокувати конфлікти, які вимагають ефективного вирішення. Нижче наведено кілька ключових викликів, з якими стикаються сім'ї в умовах воєнного конфлікту:

1. Розрив сімейних зв’язків. Військові події можуть викликати фізичне віддалення членів сім'ї через переселення, евакуації або навіть втрату рідних. Це може створювати значний стрес та призводити до втрати сімейних зв'язків.

2. Травми та стрес. Члени сім'ї можуть стикатися з травмами та стресом, пов'язаними з воєнними діями, які можуть впливати на їх емоційне та психічне здоров'я. Діти, особливо, можуть стати свідками насильства та мати посттравматичний стрес.

3. Економічна нестабільність. Воєнний конфлікт часто призводить до економічної нестабільності, що може сильно впливати на матеріальне благополуччя сімей. Втрати робочих місць, зниження економічної спроможності та зниження рівня життя можуть призвести до конфліктів у сім'ї.

4. Втрата близьких. Війна може призвести до трагічних втрат життів близьких людей. Такі втрати створюють емоційний біль та горе, яке може впливати на сімейні відносини і викликати потребу в підтримці.

Сімейна медіація – це процес вирішення конфліктів, в якому третя нейтральна сторона (медіатор) допомагає сім'ї прийти до взаємодопомоги та знайти компромісне рішення. Сімейна медіація базується на декількох основних принципах, які визначають її ефективність та відмінності від інших методів вирішення конфліктів. Основні принципи сімейної медіації включають:

1. Добровільність. Участь в сімейній медіації повинна бути добровільною. Жодна сторона не повинна бути примусово залучена до медіацій ного процесу. Учасники мають вільно вибирати, чи хочуть вони брати участь у вирішенні конфлікту через медіацію чи ні.

2. Нейтралітет. Медіатор повинен залишатися нейтральною стороною, не виражаючи власних думок або впливу на прийняття рішення.

Його завдання – сприяти спільному пошуку рішення, а не підтримувати або визначати «правильність» позицій сторін.

3. Конфіденційність. Принцип конфіденційності гарантує, що всі обговорення та інформація, яка виникає під час сімейної медіації, є конфіденційною. Це створює довіру та сприяє відкритому обговоренню проблем.

В умовах воєнного стану в країні та загострення кризи в приватно-правових відносинах правильно проведена медіація може відіграти ключову роль у вирішенні сімейних спорів, а саме:

— Швидке вирішення конфліктів та зниження напруги. Воєнний стан може призводити до зростання конфліктів у сім'ях через стрес, економічні труднощі та загрози безпеки. Сімейна медіація створює безпечне середовище для обговорення проблем, розкриття побоювань та пошуку конструктивних рішень.

— Підтримка психологічного благополуччя. Воєнні події можуть масштабно впливати на психічний стан осіб та сімей в цілому. Сімейна медіація допомагає учасникам виражати свої почуття, зменшує соціальну ізоляцію та сприяє зниженню психологічного стресу.

— Захист інтересів дітей. Діти є особливо вразливими в умовах війни. Сімейна медіація може сприяти створенню планів захисту та підтримки для дітей, розглядати їхні особливі потреби та визначати спільні рішення стосовно їхнього добробуту.

В умовах воєнного стану важливо мати ефективні інструменти для вирішення сімейних конфліктів та збереження родинної стабільності. Сімейна медіація, яка базується на принципах добровільності, нейтральності та конфіденційності, може виступати як такий інструмент, сприяючи покращенню сімейних відносин та забезпечуючи підтримку учасникам у важких життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Дяченко С., Колокольна Н. Запровадження медіації для вирішення сімейних спорів у цивільному судочинстві України: судова практика. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2020 рік. No 2. С. 118–121.
2. Маліннікова Д.К. Сімейна медіація як ефективний метод вирішення спорів в умовах воєнного стану в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки.* 2024. Том 35 (74) № 1. С. 36–40.
3. Про медіацію: Закон України Закон України від 16.11.2021р. №1875-IX. *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2022. № 7.Ст. 51.

УДК 343.131
ЩЕРБАКОВ Олександр,
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
ЗАГРІШЕВА Надія,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ,Україна

ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ ВІДПОВІДНО ДО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

Проголошення пріоритету захисту загальнолюдських цінностей та інтересів особи є найважливішим фундаментальним завданням правової держави. Важливим є створення відповідних умов, забезпечення певних гарантій та здійснення контролю за неухильним 1дотриманням законності.

Відшкодування шкоди є однією з найважливіших у цивільному праві, оскільки стосується забезпечення захисту порушених прав та інтересів осіб. В Україні це питання набуває особливої актуальності в умовах сучасних соціально-економічних викликів, зокрема через військові дії, що призводять до значних матеріальних та моральних збитків.

Україна активно впроваджує європейські правові стандарти, що вимагає порівняння українського законодавства з нормативними актами Європейського Союзу. Європейські Директиви та Міжнародні Принципи щодо відшкодування шкоди визначають чіткі механізми компенсації, що можуть бути корисними для вдосконалення національного права.

Метою тез є дослідження відшкодування шкоди за законодавством України, а також зазначення основних правових інструментів, які використовуються для захисту постраждалих сторін.

Інститут відшкодування шкоди виконує важливу функцію у цивільному праві, адже забезпечує не лише компенсацію постраждалим особам, але й підтримує правопорядок, запобігаючи правопорушенням. Він сприяє встановленню норм поведінки в суспільстві, формуючи відповідальність за завдану шкоду. Доцільно виділити такий елемент як мета. Під метою в зобов'язаннях з відшкодування шкоди слід розуміти безпосереднє поновлення майнових прав та інтересів громадян від неправомірно завданої шкоди.

Відшкодування моральної шкоди в Україні є важливим аспектом цивільного права, яке регулюється статтею 23 Цивільного кодексу України. Моральна шкода, що виникає внаслідок порушення прав особи, підлягає компенсації незалежно від майнової шкоди, що акцентує увагу на значущості нематеріальних збитків. Враховуючи, що дати в законі вичерпний перелік випадків, життєвих ситуацій, за яких може бути завдано моральної шкоди,

неможливо, законодавець визначив ознаки моральної шкоди (ст. 23 ЦКУ) і дав можливість у кожному конкретному випадку реальність немайнової шкоди встановлювати судом. Аналіз проблем, що виникають при розгляді судами справ про відшкодування такої шкоди, свідчить про необхідність законодавчого обґрунтування сум, яких вимагають потерпілі до відшкодування з відповідача за спричинення ним моральної шкоди.

В Україні основними умовами виникнення зобов'язань з відшкодування шкоди є наявність шкоди, протиправної поведінки, причинного зв'язку між діями правопорушника і завданою шкодою, а також вина особи, що завдала шкоди. Це відповідає принципам, закладеним у європейському праві. Європейське законодавство має більш уніфіковані норми щодо відшкодування шкоди, де особливо акцентується увага на компенсації як матеріальних, так і нематеріальних втрат.

В Україні існує потреба в розмежуванні термінів «шкода» і «збитки», а також у врахуванні міжнародного досвіду щодо відшкодування шкоди, що дозволить поліпшити захист прав постраждалих і сприятиме підвищенню довіри до правової системи.

Низка проблем виникає при доказуванні і обґрунтуванні зобов'язань з відшкодування шкоди. Невизначеність в законодавстві, а також різноманітність судової практики призводять до ускладнень у вирішенні спорів, що потребує додаткового правового регулювання.

Відшкодування шкоди є важливим інструментом захисту прав постраждалих осіб та забезпечення правопорядку в суспільстві. Подальше вдосконалення законодавства в цій сфері, а також більш чітке регулювання відшкодування моральної шкоди, створять умови для більш ефективного захисту прав та інтересів учасників цивільних правовідносин.

УДК 346.7:911
ДЕРЕВЯНКО Богдан,
доктор юридичних наук, професор,г.н.с. відділу міжнародного приватного права
НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-7408-8285
СВІТЛИЧНИЙ Олег,
аспірант Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0003-9254-2674
Київ, Україна

РЕЄСТРАЦІЯ, ЛІЦЕНЗУВАННЯ, СЕРТИФІКАЦІЯ СУБ'ЄКТІВ СФЕРИ МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Під час визвольної війни українського народу уряд вдається до непопулярних заходів підвищення ставок податків. Воєнний бюджет держави потребує значних надходжень. Та найбільш ефективно усередині країни (внутрішній туризм), а особливо на зовнішніх ринках (зовнішній туризм), торгувати роботами і послугами, аніж сировиною і необробленою продукцією. Сьогодні такі послуги можуть надати сфери медицини і туризму. Вважаємо, що у їх поєднанні ефект буде більшим. Внутрішній медичний туризм крім фінансової складової також сприяє підвищенню рівня колективного здоров'я населення країни, зокрема і здоров'я працездатного населення. Зовнішній медичний туризм, орієнтований на надання послуг іноземцям, і зараз і в повоєнний час вирішуватиме декілька завдань, таких як: - наповнення державного бюджету валютними та національними фінансовими ресурсами; - безпосередня фінансова підтримка суб'єктів господарювання, що надають медичні і супутні послуги, та їх співробітників (передусім висококваліфікованих фахівців); - популяризація держави, її регіонів, сприяння налагодженню контактів з організації інвестування у туристсько-рекреаційну і медичну сфери України [1, с. 112].

Для здійснення туристичної діяльності (нормативно визначеної туроператорською діяльністю) і діяльності у сфері медицини, а тому й у сфері медичного туризму, потенційні суб'єкти повинні легітимізуватися. Згідно із теорією господарського права легітимність існування в якості суб'єкта господарювання є однією із п'яти обов'язкових ознак, що у сукупності характеризують економічну сутність суб'єкта господарювання як правосуб'єктне утворення. Вона передбачає необхідність дотримання певних правил, проходження певного порядку утворення, проходження процедури

державної реєстрації суб'єкта господарювання у встановленому законом порядку, офіційного визнання його існування у правовому полі України [2, с. 219]. Основними способами легітимації в Україні визнаються державна реєстрація, ліцензування, сертифікація.

Державна реєстрація будь-якого суб'єкта господарювання в Україні здійснюється на основі положень Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року у редакції Закону від 26 листопада 2015 року [3]. Часто суб'єкти медичного туризму, зокрема суб'єкти малого бізнесу, реєструються як фізична особа - підприємець. Вони працюють у статусі особистого селянського господарства, визначеного статтею 1 Закону України «Про особисте селянське господарство» від 15 травня 2003 року [4]. Реєстрація ФОП також здійснюється на основі названого вище Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань» від 15 травня 2003 року у редакції Закону від 26 листопада 2015 року. Та стосовно суб'єктів господарювання у сфері надання туристичних чи медичних послуг однієї державної реєстрації недостатньо. Треба ще пройти важливу процедуру ліцензування.

У будь-якому випадку надання туристичних послуг передбачає наявність у надавача комфортних побутових умов. Як вказується у науковій літературі «основною моделлю функціонування сільського зеленого туризму в Україні є приватна садиба, заснована на особистому селянському господарстві. До таких садиб чітко визначені та сформульовані відповідні вимоги. Основною і головною умовою для розміщення бажаючих гостей у сільській садибі є звичний для мешканців міст комфорт – сучасні зручні меблі та сантехніка з відповідним рівнем санітарії, Інтернет, тощо. Що стосується житлових будинків у садибі, то вони поділяється на два основних види. Перший – це стовідсоткова автентична будівля з сучасними меблями та технічним обладнанням. Другий – новочасний будинок з оригінальною архітектурою. Важливою особливістю сільської садиби є місце, де відвідувач має можливість усамітнитися або провести час із своєю родиною, не завдаючи клопоту господарям. Таких варіантів дуже багато: альтанки з меблями сплетеними з лози, водойми з острівцями, незвичайні хатинки, навіси тощо» [5, с. 74]. Без комфортних умов проживання мова про отримання ліцензії суб'єктом медичного туризму вестися не може.

Статтею 7 «Перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню» Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 2 березня 2015 року визначено кілька десятків видів та їх груп господарської діяльності, які підлягають ліцензуванню. Зокрема такими пунктом 15 названо медичну практику, а пунктом 19 названо туроператорську діяльність [6]. Усі нюанси ліцензування та відповідності закладу охорони здоров'я високим вимогам ліцензування визначено Ліцензійними умовами провадження господарської діяльності з медичної практики, затвердженими постановою КМУ від 2 березня 2016 року [7].

Аналогічним чином усі нюанси ліцензування туроператорської діяльності визначено відповідними Ліцензійними умовами провадження туроператорської діяльності, затвердженими постановою КМУ від 11 листопада 2015 року [8].

Органи ліцензування визначаються відповідною постановою КМУ «Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» від 5 серпня 2015 року, згідно із якою органом ліцензування господарської діяльності із медичної практики є МОЗ України, а органом ліцензування туроператорської діяльності виступає Державне агентство розвитку туризму України [9]. Останнє є центральним органом виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері туризму та курортів України, працює над просуванням туристичного бренду України у світі, займається розвитком внутрішнього туризму та підвищенням якості національного туристичного продукту і його конкурентоспроможності задля залучення більшої кількості туристів [10].

Очевидно, що суб'єкти великого медично-туристичного бізнесу або великі некомерційні суб'єкти цього бізнесу – санаторії, профілакторії, медико-санітарні центри, медичні об'єднання, госпіталі, диспансери, центри реабілітації, центри здоров'я ліцензуються МОЗ України як повноцінні заклади охорони здоров'я. Суб'єкти малого медично-туристичного бізнесу як правило позиціонуються як саме суб'єкти туристичного бізнесу, які найчастіше надають послуги із проживання, рідше – із харчування, ще рідше – із оздоровлення за допомогою природних ресурсів, масажів тощо та рекреації з відвідування природних, історичних та інших об'єктів. Вони не будуть намагатися отримати ліцензію як заклад охорони здоров'я, оскільки їх власники та обслуговуючий персонал в абсолютній більшості не мають медичної освіти. І вони не будуть називати свої послуги медичними, а лише оздоровчими чи реабілітаційними. Тому органом ліцензування для таких суб'єктів господарювання, в абсолютній більшості – суб'єктів малого бізнесу, буде Державне агентство розвитку туризму України.

Орган ліцензування оцінить відповідність потенційного ліцензіата вимогам ліцензійних умов. І в його обов'язки також буде покладений перманентний контроль дотримання ліцензіатами ліцензійних умов протягом усієї своєї діяльності, а не лише на стадії легітимації, тобто утворення й отримання ліцензії.

Аналізуючи правовий статус туристичних операторів, Є.С. Гнедик звертає увагу на наявні обмеження, які полягають у тому, що туристичним оператором може бути лише суб'єкт господарювання зі статусом юридичної особи. Саме це і виражає обсяг господарської компетенції туристичних операторів та встановлює обмеження щодо їх легітимації. Спеціальний правовий статус туроператорів полягає в тому, що згідно із Законом України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року [11] та постановою КМУ від 11 листопада 2015 року № 991 «Про затвердження Ліцензійних умов

провадження туроператорської діяльності» [8] туроператором може бути лише юридична особа, а згідно з Законом України «Про ліцензування видів господарської діяльності» [6] спеціальною умовою діяльності туроператора є наявність ліцензії на провадження певного виду діяльності [12, с. 112]. Тобто тут може виникнути цікава ситуація, коли суб'єкти великого і малого медичного туристичного бізнесу зі статусом юридичної особи у певних випадках повинні будуть отримувати ліцензію на здійснення медичної практики і туроператорської діяльності, в інших – ліцензію на здійснення якогось одного виду діяльності. А суб'єкти малого бізнесу без статусу юридичної особи, які надають послуги у сфері медичного туризму зможуть отримати ліцензію лише на здійснення діяльності у сфері медицини. Ліцензію на здійснення туроператорської діяльності такий суб'єкт за законодавством отримати не може.

Крім ліцензування до суб'єктів медичного туризму можуть застосовуватися й інші заходи легітимації – офіційні й неофіційні стандарти, нормативи, принципи, вимоги тощо. Так, станом на 2022 рік в Україні вже існувала і діяла система екологічної сертифікації та добровільної категоризації «Зелена садиба», розроблена Всеукраїнською спілкою сприяння розвитку сільського зеленого туризму. Схему сертифікації було побудовано на принципах зменшення шкідливого впливу агротуристичного об'єкта на екологію, підтримка народних традицій і ремесл, підтримка місцевої економіки, розвиток екологічно сприятливих видів розваг і відпочинку [13, с. 129]. Отримання певними суб'єктами медичного туризму сертифікатів відповідності може слугувати індикатором можливості обрання таких суб'єктів потенційними споживачами їх послуг – медичними туристами із інших регіонів України та із-за кордону.

Отже, легітимації у різні способи потребують усі суб'єкти медичного туризму в Україні незалежно від їх розміру та форми власності. Легітимація дозволяє усувати з ринку суб'єктів, нездатних надавати якісні послуги, чим слугує підтримкою суб'єктам з високими стандартами обслуговування. Також названі три способи легітимації виконують сигналізаційну функцію, надаючи можливість споживачам зробити об'єктивно вірний вибір надавача послуг з медичного туризму.

Список використаних джерел:

1. Деревянко Б.В., Миронова Г.А., Книш С.В. Види та стимулювання медичного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ.* 2022. № 99(4). С. 108–120. doi: 10.32631/v.2022.4.09
2. Господарське право: Навч. посібник у схемах і таблицях. За заг. ред. канд. юрид. наук, доц. Шелухіна М.Л. К.: Центр навчальної літератури, 2006. 616 с.
3. Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної

реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 26 листопада 2015 року № 835-VIII. *Відомості Верховної ради України*. 2016. № 2. Ст. 17.
4. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15 травня 2003 року № 742-IV. *Відомості Верховної Ради України.* 2003. № 29. Ст. 232.
5. Бойко В.О., Бойко Л.О. Сільський зелений туризм як ефективний інструмент ревіталізації сільських територій у післявоєнний період. *Концептуальні підходи та механізми стимулювання розвитку соціально-економічних систем та суб'єктів ринку : монографія / за заг. ред. Н.В. Шандової.* Херсон: Книжкове видавництво ФОП Вишемирський В.С., 2023. С. 68–79.
6. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 2 березня 2015 року № 222-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 23. Ст. 158.
7. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з медичної практики: постанова Кабінету Міністрів України від 2 березня 2016 року № 285. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/285-2016-%D0%BF
8. Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 991. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991-2015-%D0%BF#n8
9. Про затвердження переліку органів ліцензування та визнання такими, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України: постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2015 року № 609. *Офіційний портал Верховної Ради України.* URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/609-2015-%D0%BF#Text
10. Державне агентство розвитку туризму України. Офіційний сайт. URL: https://www.tourism.gov.ua/
11. Про туризм: Закон України від 15 вересня 1995 року № 324/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України.* 1995. № 31. Ст. 24.
12. Гнедик Є.С. Правове регулювання господарської діяльності у сфері медичного туризму: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04. Вінниця: ДонНУ ім. Василя Стуса, 2020. 238 с.
13. Луговий Б. Зелений туризм: один із пріоритетних напрямків розвитку сільських територій. *Сучасні тенденції розвитку освіти й науки: проблеми та перспективи: зб. наук. праць* / [гол.ред. Ю.І. Колісник-Гуменюк]. Київ–Львів–Бережани–Кєльце, 2022. Вип. 10. С. 127–130.

UDC: 004.056
YERMAK Sofia Zlata,
faculty of International Trade and Law, specialty Management of Foreign Economic Activity,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine
scientific supervisor:
Karyna Kolomiiets,
PhD in law, senior lecturer of the department of international, civil and commercial law, SUTE
Kyiv, Ukraine

CYBER LEGISLATION JOURNEY: ADDRESSING CYBERCRIME IN A TIME OF DIGITAL AND LEGAL SHIFTS IN UKRAINE

As Ukraine navigates rapid digitalization amid geopolitical challenges, the rising threat of cybercrime demands urgent legal and institutional reforms to safeguard its economy and citizens. However, it is crucial to note that there is an ongoing debate among the scientific community of criminal law about the most accurate and descriptive definition of the concept of cybercrimes. This directly affects their identification and counteraction. Nevertheless, one accepted definition refers to cybercrimes as unlawful acts committed through digital manipulations that aim to compromise the security of computer systems and their data [1]. Prime examples of cybercrimes include: hacking, piracy, identity theft, credit card fraud etc. In the context of geopolitical challenges that Ukraine is currently facing, the following cybercrimes can be singled out:

cyberespionage – the act of using digital means to access and steal confidential information from governments, corporations, or individuals, often for political or economic gain;

cyber terrorism – attacks on systems or critical infrastructure, e.g. online banking platforms or cellular networks, with the intent to cause harm, or achieve political goals;

targeted hacker attacks on government websites and the dissemination of misinformation through false accounts of events online etc.

Not only has Ukraine seen a rapid digitalization in recent years, but the country is also a leader in the field of electronic document circulation and administration. Although the digital revolution facilitated communication and granted access to many online services used in everyday life, it simultaneously created threats to the confidentiality and security, leading to an uncontrolled growth in cybercrime. A research based on an extensive analysis of data indicates a notable increase in cyberattacks from 70% to 86% between 2017 and 2021 with cyberattacks against industries that are critical to the functioning of the economy being the most frequent ones. The majority of business owners disagrees with the statement that there is sufficient coordination among government bodies to address

cyber threats with 65% of entrepreneurs reporting a financial impact cause by cyber incidents [2]. Under the martial law, ordinary citizens are just as exposed to becoming a victim of such crimes. Notably, cyber-terrorists can be both foreign citizens and citizens of Ukraine, striving to exploit the vulnerable position of compatriots.

The introduction of martial law served as a starting point for the improvement in the domain of information. Initially, Ukraine adopted the law focusing on ensuring cybersecurity of the state in 2017. The law "On amendments to the Criminal Code of Ukraine to increase the effectiveness of the fight against cybercrime in the conditions of martial law" became legally binding in March of 2022, aiming at optimization of the state cybersecurity system to counteract cyber threats both people in and outside of Ukraine [3]. Even with new cyber laws, their impact remains debatable. The drop in closed cases against cybercriminals highlights challenges in their enforcement and the gap between legislation and real-world cybersecurity outcomes.

The Convention on Cybercrime was ratified by the Verkhovna Rada of Ukraine in 2001 and therefore is a part of national legislation. The Convention identifies specific offences, ensuring that member states adopt similar legal frameworks and creates systems for international cooperation to accelerate and facilitate information sharing and cybercrime investigation collaboration [4]. Since June 2022, Ukraine holds EU candidate status. Hence, to join the EU, it must align with the legislative and institutional frameworks of current member states.

In conclusion, there is a discrepancy between rapid digital advancements and attempts to lower cybercrime rates in Ukraine. The road to enhancing cyber security is paved with obstacles, such as the requirement to modify laws and policy frameworks to reflect the most recent developments in technology. Effective measures aimed at handling cybercrimes include but are not limited to establishing specialized cybersecurity teams, collaborating with white hat hackers, cooperating with other countries' law enforcement agencies, and conducting frequent inspections in selected sectors. Increased efforts to combat cybercrime will not only strengthen Ukraine's legal and institutional frameworks but also provide businesses and individuals with better tools to protect themselves from digital threats. By fostering greater coordination between government bodies and the private sector, the resilience of the economy and society as a whole will be significantly enhanced.

Resources:

1. Kulchytskyi T., Rezvorovych K., Povalena M., Dutchak S., Kramar R. LEGAL REGULATION OF CYBERSECURITY IN THE CONTEXT OF THE DIGITAL TRANSFORMATION OF UKRAINIAN SOCIETY. 2024. *Lex Humana (ISSN 2175-0947)*, *16*(1), 443–460. URL: https://seer.ucp.br/seer/index.php/LexHumana/article/view/2933
2. Gushchyn O.,Kotliarenko O., Panchenko I., Rezvorovych K. 2022. Cyber Legislation in Ukraine: Current Status and Development Prospects.

FuturityEconomics&Law,2(1),4–19. URL: https://www.futurity-econlaw.com/index.php/FEL/article/view/15/10
3. Law on improving the effectiveness of the fight against cybercrime under martial law. *The Verkhovna Rada*. 2022. URL: https://www.rada.gov.ua/news/razom/220870.html (Last accessed: 27.09.2024)
4. Convention on Cybercrime. *Council of Europe.* 2001. URL: https://rm.coe.int/1680081561 (Last accessed: 27.09.2024)

УДК 347.7

ЮДІН Олександр,
аспірант Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
Київ, Україна

ОКРЕМІ НОРМАТИВНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЕРАЦІЙ З КРИПТОВАЛЮТАМИ

XXI століття нерозривно пов’язане з впровадженням цифрових технологій та створенням нових механізмів правового регулювання у цій сфері. Беззаперечно, відносини глобалізації та інтенсивний розвиток ІТ-технологій спричиняють розвиток віртуальних активів, одним з видів яких є криптовалюта. Наразі криптовалюта стала одним із ключових аспектів фінансових відносин, а з появою відповідних засад законодавчого регулювання даного інституту – перспективним напрямком у сфері подальшого удосконалення та реформування відносин у фінансовій системі [1, с. 197].

Законодавчі колізії та прогалини, відсутність єдиного підходу до розуміння сутності й визначення правового режиму криптовалют у світі мають наслідком зловживання з боку недобросовісних користувачів криптовалют. Питання регулювання відносин із криптовалютами є не лише доцільним, а й необхідним, адже, як свідчить міжнародна практика, криптовалюти набирають усе більшу популярність у всьому світі, їх розвиток заборонити технічно неможливо й економічно недоцільно. Сьогодні ключовою метою вітчизняного законодавця має стати вжиття правових заходів, спрямованих на надання офіційного статусу криптовалюті, регуляції правовідносин щодо її обігу, зберігання, володіння, використання та проведення криптовалютних операцій в Україні [2, с. 390].

На сьогодні правове регулювання операцій з криптовалютами в Україні здійснюється наступними нормативно-правовими актами:

Законом України «Про віртуальні активи» від 17 лютого 2022 року № 2074-IX [3]. Цей закон є основоположним документом, який визначає правовий статус віртуальних активів, їх класифікацію, право власності та інші ключові юридичні аспекти. Він також встановлює принципи регулювання ринку віртуальних активів та повноваження відповідних органів влади. Однак суттєвою перешкодою є те, що на сьогоднішній день вказаний закон не набрав законної сили. Момент набрання чинності цього законодавчого акту пов’язується з днем набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо особливостей оподаткування операцій з віртуальними активами» (законопроєкт № 2461) [4].

Віртуальний актив у розумінні Закону № 2074-IX – це нематеріальне благо, що є об’єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю

даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою обороту віртуальних активів. Віртуальний актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об'єкти цивільних прав; він може бути забезпеченим або незабезпеченим. Закон встановлює співвідношення віртуального активу із електронними грошима та цінними паперами та визначає учасників ринку віртуальних активів та роль держави у регулюванні обороту віртуальних активів [5, с. 171].

Із часу підписання вказаного Закону у медіа оголосили про легалізацію криптовалюти в Україні. Однак, Мінцифри у повідомленні про підписання Закону України «Про віртуальні активи» № 2074-IX зазначило про «легалізацію криптосектору» як такого, що більше відповідає суті прийнятого нормативного акта [6].

Отже, навіть з прийняттям Закону України «Про віртуальні активи» залишаються певні проблемні аспекти у статусі криптовалюти в Україні та операціями з нею.

Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» від 6 грудня 2019 року. Цей Закон спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства і держави, забезпечення національної безпеки шляхом визначення правового механізму запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення. Закон визначає віртуальний актив (криптовалюту) як «цифрове вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей». Він також встановлює вимоги до суб'єктів первинного фінмоніторингу щодо здійснення ідентифікації та верифікації клієнтів [7].

Податковий кодекс України, який визначає порядок оподаткування операцій з криптовалютою. Згідно з Кодексом, дохід від продажу криптовалюти оподатковується податком на доходи фізичних осіб за ставкою 18%, а дохід від майнінгу криптовалюти – за ставкою 5% [8].

Цивільний кодекс України, який був доповнений новою статтею 179-1 «Поняття цифрової речі». Так, за статтею 179-1 Цивільного кодексу України, «цифровою річчю є благо, що створюється та існує виключно у цифровому середовищі та має майнову цінність. Цифровою річчю є віртуальні активи, цифровий контент та інші блага, щодо яких застосовуються положення частини першої цієї статті…» [9].

Кодекс України з процедур банкрутства. Українські дослідники вказують, що «не очікуючи набуття чинності Законом України «Про віртуальні активи», законодавець у 2023 році виправдано вніс до КУзПБ кілька норм із терміном «грошові кошти на електронних гаманцях боржника». Перед відкриттям провадження у справі про банкрутство,

введенням мораторію на задоволення вимог кредиторів та процедури розпорядження майном боржник зобов'язаний повідомити інформацію про наявні у нього електронні гаманці, їх реквізити та наповнення» [10, с. 658].

Отже, в законодавстві України правовий режим криптовалюти визначено через майно, а не засіб платежу. Зрозуміло, що використання криптовалюти як традиційного об'єкта цивільних прав є простішим, адже питання правового регулювання об'єктів цивільних прав вже врегульовані ЦК України та відповідно є велика судова практика щодо розуміння специфіки визначення та використання об'єктів цивільних прав. Але разом з тим концепція використання криптовалюти як засобу платежу передбачає велику законодавчу роботу, перш за все розуміння механізму введення криптовалюти як засобу платежу, особливостей розрахунків за допомогою криптовалюти та необхідність перегляду спеціального законодавства щодо платіжних систем.

Аналіз міжнародного нормативно-правового регулювання операцій з криптовалютами дозволяє зробити висновок про те, що таке регулювання є необхідним. Для того, щоб ринок криптовалют розвивався та залучав інвестиції, необхідно вирішити ряд проблем:

– встановити чи відповідає криптовалюта категоріям, що вже означені у національному законодавстві (наприклад, у ФРН криптовалюта є фінансовим інструментом, що оподатковується як капітал);

– визначити механізми мінімізації ризиків, що супроводжують проведення криптовалютних операцій. Насамперед, це стосується відмивання доходів, що отримувалися злочинним шляхом, або фінансування тероризму;

– розробити механізм оподаткування операцій, що проводяться із криптовалютою, з внесенням змін до національного податкового законодавства, з огляду на такі практики провідних країн;

– вирішити, чи визнаються цифрові гроші законним засобом платежу або вони будуть наділятися окремими функціями (наприклад, у Франції це є інструментом обміну);

– вирішити питання, пов'язане з ліцензуванням криптовалютного бізнесу, а саме щодо діяльності криптовалютних бірж та компаній. Проте, прийняття усіх цих рішень обмежуватиме головну перевагу таких операцій – анонімність [11, с. 41; 12, с. 173].

Таким чином, правове регулювання операцій з криптовалютами в Україні здійснюється такими нормативно-правовими актами як: Закон України «Про віртуальні активи», Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення», Податковий кодекс України, Цивільний кодекс України, КУзПБ.

Прийняття Закону України «Про віртуальні активи» у 2022 році було важливим кроком на шляху до врегулювання відносин із криптовалютою в Україні, зокрема, він містить вимоги щодо регуляторного нагляду за криптовалютними компаніями, відповідальності за порушення регуляторних

вимог та запровадження різних видів ліцензій для криптовалютних компаній. Однак, цей закон на даний час не набув чинності, що ускладнює реальний стан законодавчого врегулювання криптовалюти.

Отже, правове регулювання операцій з криптовалютами в Україні все ще перебуває на стадії розвитку, тому не охоплює всі аспекти здійснення обігу криптовалют і деякі питання залишаються невирішеними. Удосконалення правового регулювання відносин із криптовалютами в Україні сприятиме розвитку цього ринку та захисту інтересів його учасників.

Список використаних джерел:

1. Нескороджена Л.Л., Бонь Б.О., Кононець О.М. Сучасний стан правового регулювання криптовалюти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024 № 3. С. 197–200.
2. Ворон Д.М., Жигальов І.Г., Ткачов В.С. Правове регулювання криптовалюти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2021. № 11. С. 390–392.
3. Про віртуальні активи: Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. Верховна Рада України. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення 15.07.2024).
4. Проект Закону Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування операцій з віртуальними активами. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39211 (дата звернення 15.07.2024).
5. Яновицька А.В. Передумови та тенденції правового регулювання криптовалюти в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 7. С. 169–172.
6. Україна легалізувала криптосектор – Президент підписав профільний Закон. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. Офіційний веб-сайт. URL: https://thedigital.gov.ua/news/ukraina-legalizuvala-kriptosektor-prezident-pidpisav-profilniy-zakon (дата звернення: 15.07.2024).
7. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20?find=1&text=%D0%BA%D1%80%D0%B8%D0%BF%D1%82#top (дата звернення 15.07.2024).
8. Податковий кодекс України: Закон України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення 15.07.2024).
9. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення 15.07.2024)
10. Деревянко Б.В., Коломоєць Т.О., Колпаков В.К. Криптовалюта як об’єкт процедур банкрутства. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2024. № 3. С. 655–658.

11. Левицький В.О., Радинський С.В., Радинська С.С. Нормативно-правове регулювання ринку криптовалют та діяльності криптобірж в Україні та світі. *Інноваційна економіка.* 2023. № 3. С. 38–43.
12. Деревянко Б.В. Про порівняння господарської діяльності з видобутком криптовалюти («майнінгом») та здійсненням операцій із нею. *Право України.* 2018. № 5. С. 164–175.

1.5. трудове право; право соціального забезпечення

1.6. земельне право, аграрне право, екологічне право, природоресурсне право

УДК 349.6

Volkova Yuliia,
Doctor of Law, professor,
Professor of the Department of Law
Kyiv University of Market Relations
Researcher (Honorary Associate)
University of Liverpool (UK)
Kyiv, Ukraine - Liverpool, UK

TO THE ISSUE OF PROTECTING THE RIGHT TO A HEALTHY ENVIRONMENT DURING ARMED CONFLICTS

The current stage of civilisational development is characterised by the recognition of the importance of the values characteristic of a democratic society. Human rights and the environment emerge as core values, serving as necessary conditions and natural foundations for the existence of civil society as a whole.

Environmental rights are in the focus of attention of most states of the world, since their actual observance and the existence of effective protection mechanisms are an indicator of how the development of the state meets the modern needs of society.

The intensification of human life, the expansion of the use of environmental objects leads to unpredictable cardinal and even catastrophic changes in nature. This imposes a duty upon individuals to protect the environment. As Justice of The Supreme Court of United Kingdom Robert Carnwath rightly pointed out: «…they are more than them. They involve rights and duties. Rules represent not only human, but all living thoughts. The duties are ours, as the species which has a unique ability to influence the environment for good or ill» [1].

At the same time, the challenges and threats to world civilisation are constantly increasing, among which armed conflicts pose the greatest danger. Military actions disrupt the functioning of all natural life-support systems, affecting the integrity of relationships in the biosphere, the state of natural resources, the rate of their restoration, etc [2]. The mining of large areas causes the exclusion of lands from the composition of agricultural land and forests, the death of plants and animals. The construction of defensive alters the soil structure. The actions of artillery and aviation entail significant modifications of landscapes. Armed conflicts have a significant impact on the river system. As a result, the natural waters of not only those countries in which conflicts occur, but also countries that have a system joint with it, suffer [3]. Consequently, any armed conflict most often has transboundary environmental consequences. All these factors highlight the necessity for an optimal mechanism to protect the right to a healthy environment during an armed conflict, primarily by international means.

In general, the process of forming an international legal mechanism for protecting a healthy environment during armed conflicts began in the 20th century. This was due to the fact that it was at that time that there were cases of significant environmental damage to the territory of one or more states during an armed conflict. It is important to mention the environmental consequences of the bombing of Hiroshima and Nagasaki in 1945, the war in Indochina in 1965-1973, in the Persian Gulf in 1990-1991, in Yugoslavia in 1999, in Afghanistan and Iraq, etc. Following that, the OSCE and UNEP assessed the environmental consequences of the military conflict in Nagorno-Karabakh (2006), Georgia (2008), and eastern Ukraine (2014). In 2017, various intergovernmental and non-governmental organisations participated in assessing the environmental impact of the fighting in Syria and Iraq.

In early 2022, the war began in Ukraine. According to the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, since the beginning of the war, more than 2,340 facts of causing harm to the environment by the aggressor have been recorded. due to the war, 20% of protected areas were affected. More than 23 thousand tons of greenhouse gases were emitted into the atmosphere due to fires because of enemy shelling. Hundreds of species of animals and plants with different conservation status have suffered from hostilities [4]. And the conflict is ongoing.

Undoubtedly, it should be recognised that the ecological situation in Ukraine was a crisis even before the start of the war, but during the armed conflict it turned into a catastrophic one. The situation is aggravated due to the constant destruction (damage) of numerous industrial enterprises, including mining and metallurgical enterprises, which are objects of increased environmental danger, as well as critical infrastructure facilities that ensure the normal functioning of the population.

It should be pointed out that currently the analysis of the situation in the conflict zone is carried out based on a limited set of sources. Today, environmental monitoring is not carried out in part of the territories, there is no reliable information about the nature of the damage and its consequences. Experts suggest that the damage from this war to the environment can reach hundreds of billions of US dollars. However, the possibility of obtaining full reparations from Russia and the procedures for holding accountable for environmental crimes remain uncertain.

Issues of international legal protection of the environment in connection with an armed conflict are the subject of regulation of the range of legal orders, overlapping of international environmental law, international human law, international humanitarian law, international criminal law, etc. In each of these industries, there are corresponding international legal regimes, formed on the basis of the relevant customary and treaty norms.

Separate legal provisions aimed at mitigating the impact on the environment during hostilities can be found in various international documents of legal nature developed by international organisations, governments, and other entities. However, the question arises: do the existing instruments provide adequate protection of the right to a healthy environment during armed conflict?

Reference:

1. Human Rights and the Environment URL: https://www.supremecourt.uk/docs/speech-181010.pdf
2. Conflict and Environmental observatory URL: https://ceobs.org/un-lawyers-approve-28-legal-principles-to-reduce-the-environmental-impact-of-war/
3. Toset H. P. W., Gleditsch N. P., Hegre H. Shared rivers and interstate conflict. Political geography. 2000. 19 (8). P. 971-996. URL: https://www.sciencedirect.com/science/article/ abs/pii/S096262980000038X
4. Official resource of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine URL: https://ecozagroza.gov.ua/en

1.7. адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

УДК 342.9

АСТРЕЙКО Вікторія,
аспірантка відділу проблем державного управління та адміністративного права,
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
ORCID: 0009-0006-5644-6038
Київ, Україна

МЕДІАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА ОСОБИ НА ПРИМИРЕННЯ У АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Відповідно до Рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи від 14 травня 1981 року № К (81) 7 державам-членам Ради Європи щодо шляхів полегшення доступу до правосуддя слід вживати заходів зі сприяння примиренню або, де це належно, заохочення сторін до примирення або дружнього врегулювання спору до започаткування судового провадження або в його ході [1, с.2]. Також в Рекомендації (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами-приватними особами йдеться мова про те, що деякі альтернативні засоби, як-от: внутрішній перегляд, примирення, медіація й пошук урегулювання шляхом переговорів, можуть застосовуватися до судового розгляду [2, с.2].

Право особи на примирення є одним із ключових прав особи згідно пункту 10 частини 1 статті 28 Закону України «Про адміністративну процедуру» (далі –ЗАП), де вказується, що до прав учасників адміністративного провадження належить право досягти примирення на будь-якому етапі здійснення адміністративного провадження за скаргою [3]. Однак важливою обставиною є те, що умови примирення у будь-якому разі не повинні суперечити закону та порушувати права і законні інтереси інших фізичних або юридичних осіб, – у таких випадках суб'єкт розгляду скарги зобов'язаний надалі продовжувати розпочате адміністративне провадження [4, с. 367].

Попри існування вищезгаданих Рекомендацій державам-членам Ради Європи, в Україні тривалий час було відсутнє законодавче закріплення форми, процедури та інструментів вирішення конфліктів, спорів за допомогою альтернативних способів, без звернення до суду. Проте, проблеми, пов'язані з довгими і витратними судовими процесами, а також євроінтеграційні прагнення України та взяті на себе зобов'язання по приведенню вітчизняного законодавства до європейських стандартів загальної адміністративної процедури спонукали до необхідності змін.

З прийняттям Закону України «Про медіацію» ситуація із правовим врегулюванням питання застосування альтернативних способів врегулювання конфліктів та спорів почала змінюватися. Закон України «Про медіацію» дає наступне визначення медіації – позасудова добровільна, конфіденційна, структурована процедура, під час якої сторони за допомогою медіатора (медіаторів) намагаються запобігти виникненню або врегулювати конфлікт (спір) шляхом переговорів. В статті 3 цього Закону визначається можливість проведення медіації з метою врегулювання адміністративних спорів як до звернення до суду, так і під час судового провадження, та навіть під час виконання рішення суду [5, с.2].

Закріплення права на примирення сторін сприяє наближенню України до європейських стандартів та підходів щодо врегулювання спорів між адміністративними органами та приватними особами. Також право на примирення сторін в адміністративному провадженні кореспондує аналогічному праву сторін судового провадження, під час звернення до адміністративних судів. В частині 5 статті 47 Кодексу адміністративного судочинства України зазначається, що сторони можуть досягнути примирення, у тому числі шляхом медіації, на будь-якій стадії судового процесу, що є підставою для закриття провадження в адміністративній справі [6].

Право осіб на примирення у адміністративному провадженні за скаргою доцільно реалізувати через медіацію, яка має певні переваги, зокрема: забезпечення рівності - медіація дозволяє сторонам бути рівноправними учасниками процесу, де кожен має змогу висловити свою позицію; гнучкість у вирішенні конфліктів - сторони мають можливість самостійно визначати умови примирення, що враховує їхні інтереси і потреби; підвищення довіри - успішне вирішення конфлікту за допомогою медіації сприяє зміцненню довіри між сторонами, що позитивно впливає на їх подальші взаємини, що особливо важливо при здійсненні адміністративного провадження за скаргою.

У статті 84 ЗАП закріплено, що суб’єкт розгляду скарги зобов’язаний поінформувати учасників провадження про можливість вирішення спору шляхом примирення в межах, передбачених законом [3]. Разом з тим, на відміну від Кодексу адміністративного судочинства України, в ЗАП не уточнюється якими саме інструментами, способами сторони можуть керуватися для досягнення примирення. З однієї сторони, це можна трактувати як відсутність будь-яких обмежень щодо шляхів досягнення примирення з адміністративним органом. Проте з іншої сторони, беручи до уваги вимоги конституційного принципу законності, закріплені у частині 2 статті 19 Конституції України, за яким органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, та принципу законності як принципу адміністративної процедури, закріплені статтею 6 ЗАП, доцільно, на нашу думку, у ЗАП

закріпити чіткі положення про можливість, умови та процедуру застосування медіації в адміністративному провадженні за скаргою, права та обов'язки у цій процедурі медіатора, адміністративного органу, учасників адміністративного провадження, порядок виконання умов медіаційної угоди.

Отже, врегулювання спорів шляхом переговорів є пріоритетним для вирішення спірних питань у рамках адміністративного оскарження. Право особи на примирення в адміністративному провадженні за скаргою є важливим інструментом, який може суттєво поліпшити якість адміністративних процедур. Впровадження ефективних механізмів примирення сприятиме зниженню конфліктності і підвищенню довіри громадян до органів публічної адміністрації. На нашу думку, закріплення саме медіації як способу примирення сторін у ЗАП дозволить учасникам повною мірою скористатися правом на примирення при вирішенні спорів у адміністративному провадженні за скаргою, забезпечить ширші можливості для позасудового захисту своїх порушених прав.

Список використаних джерел:

1. Рекомендації Кабінету Міністрів Ради Європи від 14.05.1981 № К (81) 7, URL: https://court.gov.ua/userfiles/08.pdf (дата звернення 25.09.2024);
2. Рекомендація (2001) 9 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами та сторонами-приватними особами від 05.09.2001, URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf (дата звернення 25.09.2024);
3. Про адміністративну процедуру: Закон України від 16.11.2021 р. № 3475. URL: https://http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834 (дата звернення 24.09.2024);
4. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративну процедуру» / авт. колектив: Андрійко О. Ф., Бевзенко В. М. та ін.; за заг. ред. Тимощука В. П. – Київ, 2023 – 545 с.
5. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. Відомості Верховної Ради України. 2022. № 7. Ст. 51, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text (дата звернення 25.09.2024);
6. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від від 06.07.2005 р. № 2747-IV (Редакція станом на 19.07.2024) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text (дата звернення 25.09.2024).

УДК 351.340.6
БЕЗЗУБОВ Дмитро,
доктор юридичних наук, професор, академік Національної академії вищої освіти України, провідний науковий співробітник відділу проблем державного управління та адміністративного права Інституту держави і права імені В.М. Корецького НАН України
Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Частина 1 статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод гарантує, що «Кожен має право на справедливий і публічний розгляд його справи упродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, встановленим законом, який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру або встановить обґрунтованість будь-якого висунутого проти нього кримінального обвинувачення». Справедливість змістовно охоплює цілий ряд факторів, серед яких і належний розгляд доказів, частиною яких є висновок судового експерта.

Судово-експертна діяльність є системною діяльністю, що здійснюється визначеними чинним законодавством суб'єктами, пов'язана з організацією, проведенням судових експертиз, їх науково-методичним, інформаційним та кадровим забезпеченням. Засобами незалежної, кваліфікованої і об'єктивної судової експертизи забезпечується задоволення потреб судових органів, органів досудового розслідування, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, а також юридичних та фізичних осіб. Відповідно, базовою потребою у захисті законних прав та інтересів осіб є ефективна система експертного забезпечення.

Держава, в особі органів державної влади виступає регулятором судово-експертної діяльності. Так, Міністерство юстиції України здійснює формування загальних засад державної політики у сфері судово-експертної діяльності, яке полягає у забезпеченні нормативно-правового регулювання суспільних відносин, що стосуються загальних питань діяльності всіх суб'єктів судово-експертної діяльності та визначення пріоритетних напрямів розвитку судової експертизи, а також нормативно-правове регулювання діяльності приватних судових експертів.

На сьогодні до повноважень Міністерства юстиції віднесено координацію діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розвитку судової експертизи; забезпечення організації роботи Координаційної ради з проблем судової експертизи при Мін'юсті, забезпечення організації роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Мін'юсті і Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Мін'юсті; забезпечення ведення Державного

реєстру атестованих судових експертів та Реєстру методик проведення судових експертиз.

Принцип «єдиного центру» відповідатиме Концепції розвитку європейської судової експертизи в частині необхідності визначення єдиного контактного центру для поширення інформації стосовно заходів, розроблених для впровадження концепції розвитку європейської судової експертизи.

Наразі, на виконання положень Указів Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та від 08.11.2019 р. № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» проведено заходи науково-практичного спрямування, за підсумками яких підготовано та прийнято до розгляду 4 (чотири) законопроєкти про судову експертизу й судово-експертну діяльність, а саме:

1) проєкт закону про судово-експертну діяльність від 05.11.2021 р. № 6284 (суб'єкт права законодавчої ініціативи — Кабінет Міністрів України)

2) проєкт закону про судово-експертну діяльність від 19.11.2021 р. № 6284-1 (суб'єкт права законодавчої ініціативи — народний депутат України: Божик Валерій, Фріс Ігор Павлович, Бабій Роман Вячеславович, Бакумов Олександр Сергійович, Іонушас Сергій Костянтинович, Дирдін Максим Євгенович, Торохтій Богдан Григорович Ватрас Володимир Антонович, Стефанчук Микола Олексійович);

3) проєкт закону про судово-експертну діяльність та самоврядування судових експертів від 22.11.2021 р. № 6284-2 (суб'єкт права законодавчої ініціативи — народний депутат України: Павлюк Максим Васильович, Медяник В'ячеслав Анатолійович, Клочко Андрій Андрійович, Торохтій Богдан Григорович, Кузнєцов Олексій Олександрович, Крейденко Володимир Вікторович, Тарасенко Тарас Петрович);

4) проєкт закону про внесення змін до закону України «Про судову експертизу» (від 22.11.2021 р. № 6284-3; суб'єкт права законодавчої ініціативи — народний депутат України: Тарасенко Тарас Петрович, Павлюк Максим Васильович, Кузнєцов Олексій Олександрович, Мазурашу Георгій Георгійович, Хоменко Олена Вікторівна)

Найбільш перспективним з точки зору проходження слухань Верховної Ради України вважається законопроект, підготовлений Урядом. Новели розробленого проекту мають отримати теоретичне обгрунтування, що забезпечить їм ефективне впровадження в практику судово-експертної діяльності.

Наразі, сфера судової експертизи знаходиться на етапі трансформації та потребує швидкого нормативного врегулювання. Обсяги «втручання» держави в регуляційні процеси мають тримати баланс між керованістю системи та її саморегуляцією, яка є ідеєю, закладеною Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року».

Питання здійснення державного контролю, зважаючи на високе значення ефективності судової експертизи для стану правопорядку в державі, має аксіоматичний характер та зумовлено положенням Конституції України. Зокрема, пунктом 14 частини 1 статті 92 Основного Закону встановлено, що виключно законами визначаються «судоустрій, судочинство, статус суддів; засади судової експертизи; організація і діяльність прокуратури, нотаріату, органів досудового розслідування, органів і установ виконання покарань; порядок виконання судових рішень; засади організації та діяльності адвокатури». Відтак, завданням уповноважених органів державної влади є здійснення державного контролю в цій сфері з дотримання принципу верховенства права; забезпечення дотримання прав і свобод людини та громадянина; неупередженості, об'єктивності, відкритості та прозорості

УДК 342.9

ВЕЛЬКОВ Анатолій,
аспірант кафедри конституційного та адміністративного права
Національного авіаційного університету
Київ, Україна

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО У СИСТЕМІ ЗАХИСТУ ПРАВ ОСОБИ В ПУБЛІЧНО-УПРАВЛІНСЬКІЙ СФЕРІ ПРАВОВІДНОСИН

Адміністративне судочинство справедливо відноситься до системи адміністративного процесу, розуміння якого визначається через тріаду правових концепцій. Першою є концепція розуміння адміністративного процесу полягає у встановленні його сутності через визначення змісту юрисдикційної діяльності; зміст другої концепції розуміння сутності адміністративного процесу виходить із поєднання юрисдикційної та управлінської функцій; третьою концепцією розуміння адміністративного судочинства визнається функціонування судової системи із врегулювання спорів та правових суперечок [1, с. 28-29].

Виходячи із зазначених концепцій в межах так званої «управлінської» концепції розуміння адміністративного процесу адміністративне судочинство від нього відокремлюється. В межах другої, так званої «юрисдикційної» концепції адміністративний процес розглядається через реалізацію лише адміністративно-деліктного провадження. І відповідно третя концепція розуміння адміністративного процесу ототожнює його із адміністративним судочинством, при цьому адміністративно-деліктне провадження відповідно до цієї концепції має бути відокремлено [1, с. 29; 2, с. 143-146].

Розвиток науки адміністративного права та процесу при цьому не призвів до вироблення однозначного розуміння змісту категорії «адміністративного судочинства». В межах даного дослідження буде застосовано інтегроване розуміння адміністративного процесу як сукупності адміністративно-деліктного провадження, адміністративного судочинства із розгляду публічно-правових спорів, адміністративно-управлінських проваджень із надання дозволів, ліцензій, ухвалення нормативних та індивідуальних актів в цілому.

В.К. Колпаков визначає однорідність таких категорій, як адміністративно-деліктне провадження, кримінально-правове деліктне провадження, цивільно-правове деліктне провадження [3, с. 17-21].

Позаяк як адміністративно-деліктне провадження, так і адміністративне судочинство відноситься до сфери процесуальної діяльності, та сприяє реалізації саме процесуальних норм права.

Встановлення змісту адміністративного процесу передусім пов’язується із застосуванням підходу до його розуміння як діяльності, в результаті здійснення якої відбувається врегулювання суперечок, що

виникають за наявності субоординаційних та координаційних зв'язків учасників публічно-управлінських правовідносин [4, с. 107-113].

Наукові розробки проблематики встановлення змісту адміністративного процесу, здійснені у дослідженнях Т.О. Коломоєць, дозволили обгрунтувати зміст такої діяльності у широкому розумінні як виконавчо-розпорядчу діяльність органів державного управління; і у вузькому сенсі як діяльність управлінських суб'єктів із вирішення справ, що відносяться до їх компетенції [5, с. 335-341].

Варто виділити науковий підхід, що базується на застосуванні розуміння провадження як складової процедурної діяльності, що дозволяє зробити висновок про його широке застосування в публічно-управлінських правовідносинах, і відповідно розуміння процесу як діяльності із врегулювання суперечок [6]. Такий підхід неоднозначно сприйнятий світовою спільнотою, і піддавався критиці. Зокрема, Ю.П. Битяк обґрунтовував, що процес визначається як форма діяльності, а провадження – її зміст. Тобто процес відображується через провадження [7, с. 189-192]. Таким чином, можливим є висновок про те, що процес складається із сукупності проваджень [8, с. 134–142].

Важливим є здійснення класифікацій адміністративних проваджень на сукупність проваджень, в межах яких реалізуються: дозвільно-ліцензійні та реєстраційні компетентності, що становить сукупність процедурних проваджень; адміністративно-деліктні провадження та провадження із розгляду адміністративних скарг, що визначаються як юрисдикційні провадження. Отже, процедура із застосування заходів адміністративної відповідальності визначається як сукупність проваджень, із відповідними ознаками та характеристиками.

Певним компромісним підходом виглядає науковий підхід, обґрунтований у наукових розробках О.В. Кузьменко та Т.О. Гуржія, що полягає у встановленні змісту адміністративного процесу як діяльності, яка включає до своєї системи складну сукупність адміністративно-деліктних, судочинних, юрисдикційних проваджень [8].

Застосування такого підходу вважаємо за прийнятне, однак він не вирішує наукового завдання із встановлення унікальної природи здійснення проваджень із судового розгляду публічно-управлінських правових спорів.

Список використаних джерел:

1. Величко О.М. Представництво прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному судочинстві. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2019. 209 с.
2. Величко О.М. Права, свободи та законні інтереси громадянина як об'єкт захисту в адміністративному судочинстві. Митна справа. 2014. № 1. Ч. 2. Кн. 2. С. 143-146.

3. Колпаков В.К. Адміністративно-деліктний правовий феномен: Монографія. К.: Юрінком Інтер, 2004. 528 с.
4. Лисенко Ю. О. Розвиток та становлення інституту представництва в адміністративному процесі в Україні. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 3 (9). Т. 3. С. 107-113.
5. Коломоєць Т.О. Термінологія адміністративного процесу: проблеми визначеності суміжного термінологічного ряду. Наукові праці НУ ОЮА. 2012. Випуск. 35. С. 335-341
6. Пуданс-Шушлебіна К. Ю. Суб'єкт владних повноважень як відповідач у справах адміністративної юрисдикції: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2013. 212 с.
7. Адміністративне право України: Підручник / Ю. П. Битяк, В. М. Гаращук, О. В. Дьяченко та ін.; За ред. Ю. П. Битяка. К.: Юрінком Інтер, 2007.544 с.
8. Кузьменко О. В. Адміністративно-процесуальне право України : підручник / О. В. Кузьменко, Т. О. Гуржій. К. : Атіка, 2007.

УДК 346.7

ГАЙДУЧОК Олег,
викладач ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»,
адвокат
Київ, Україна

КРИПТОВАЛЮТА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Віртуальні активи є відносно новим явищем та феноменом сучасних цифрових технологій та економіки. Цифрові валюти утворюють основу міжнародного ринку криптоактивів, який є надзвичайно розвиненим сектором глобальної цифрової економіки. На сьогоднішній день ринкова капіталізація ринку криптоактивів складає понад 2 трильйони доларів США, що значно перевищує рівень доходів деяких країн світу. Через надзвичайний рівень капіталізації, відсутність значної кількості регуляторних процедур при проведенні обміну цифровими активами, цей сектор розвивається надзвичайними темпами.

Україна в ключі розвитку цифрової економіки до повномасштабного вторгнення рф стабільно зростала, а український фінтех займав лідируючі позиції в профільних рейтингах світу, що на належному рівні отримувало підтримку держави - такі проєкти як Дія.Сіті, різноманітні рішення щодо цифровізації бізнесу та навіть державного управління [11]. Війна, звісно, погіршила становище українського ринку криптоактивів, проте він і надалі продовжує свій розвиток в цих складних умовах. В умовах війни, подекуди, криптоактиви стають дієвим, стабільним та швидким платіжним інструментом, що якщо не замінює, то існує на рівні з класичними грошовими активами. Зокрема, протягом першого тижня функціонування глобальної ініціативи United24, в рамках якої країни, бізнес та небайдужі люди можуть робити пожертви на підтримку України під час війни, було зібрано понад 25 мільйонів гривень у криптовалюті. А актуальна форма декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що надається до НАЗК, подання яких було поновлено в жовтні 2023 року, містить, крім іншого, реквізити ідентифікатору в системі обігу віртуальних активів (адреса гаманця) [4,5,13].

Проте, як і до 24 лютого 2022 так і зараз, сфера віртуальних активів потребує законодавчого регулювання. Для України знаковою подією стало підписання Президентом України Закону “Про віртуальні активи” 16 березня 2023 року [2]. Це профільний законодавчий акт, який є надважливим для цифрової економіки України та елементом сприяння виходу ринку криптоактивів з тіні, офіційного залучення на український ринок іноземних та легалізацію українських криптобірж, обмінників криптовалют, можливості для громадян повноцінного розпоряджання та захисту своїх віртуальних активів. Нормативний акт встановлює “правила гри” в цій сфері, що має посилити розвиток та, водночас, контроль цієї перспективної галузі.

Однак, цей Закон так і не набрав чинності і через відсутність затвердження відповідних змін у податковому законодавстві та створення Державного реєстру постачальників послуг, і через позицію Національного банку України щодо віртуальних активів [8,12]. Проте, це не єдина причина того, що закон залишається не діючим. З часу від його прийняття до сьогодення стало очевидним, що він містить неточності у визначеннях самих понять віртуальних активів, що породило потребу внесення змін до Цивільного кодексу України, зокрема, для закріплення визначення поняття "цифрової речі" [1].

Та і це не було однією із подоланих перепон до введення Закону в дію, оскільки, поки тривали дискусії щодо змін до ЦКУ та класифікації активів, в червні 2023 року було оприлюднено Регламент (ЄС) 2023/1114 Європейського парламенту та Ради ЄС від 31 травня 2023 року про ринки криптоактивів (Markets in Crypto-Assets Regulation або Регламент MiCA), який передбачає регулювання віртуальних активів у ЄС [3]. Зокрема, Регламентом MiCA, який є першим в світі зведенням правил регулювання криптоактивів, надано чітке визначення основних термінологічних понять на ринку віртуальних активів, класифікацію віртуальних активів та послуг щодо віртуальних активів, які надаються професійними постачальниками таких послуг, а також визначено чітке розмежування повноважень щодо регулювання ринку криптоактивів між компетентними органами, з одночасним врегулюванням питання боротьби із зловживаннями на ринку віртуальних активів, через встановлення вимог до публічної пропозиції окремих видів віртуальних активів, а також допуску до торгів. І, з огляду на отримання Україною статусу кандидата на членство в ЄС, та те що норми українського законодавства щодо криптоактивів мають відповідати європейським стандартам, вже стало очевидним та беззаперечним, що запуск ринку криптоактивів в Україні не може відбутись без попереднього оновлення редакції Закону №2074-IX або прийняття нових нормативних актів, які були б гармонізовані з законодавством ЄС.

На сьогодні зареєстровано два законопроєкти, які мають внести ясність у питання регуляції віртуальних активів. Перший — законопроєкт №10225, зареєстрований на початку листопада 2023 року [6]. Його лобіює Нацкомісія з цінних паперів та фондового ринку. В законопроєкті НКЦПФР зокрема, пропонується відчутна ставка оподаткування - 18%, що з точки зору бізнесу для нової галузі – є значним навантаженням, що може відлякати криптобізнес від легалізації в Україні, що призведе до втрати значної кількості криптоінвестицій. Другий законопроєкт №10225-1, зареєстрований на 10 днів пізніше попереднього, відображає концепцію Міністерства цифрової трансформації та представників бізнесу [7]. Законопроєкт Мінцифри хоча й так само передбачає єдину базову ставку оподаткування у 18%, але все ж встановлює для фізичних осіб пільгову ставку на три роки в розмірі 5% та протягом наступних п'яти років 9%, за умови, що сума прибутку від операцій з віртуальними активами не перевищує 7 мільйонів гривень протягом одного

звітного року. Пільговий період дійсно потрібен для того, аби власники криптоактивів змогли розпочати комфортне використання таких активів саме в Україні.

На сьогоднішній день, очевидно, що ринок криптоактивів є надвичайно динамічним, криптоактиви - привабливими, зокрема для інвестицій, а український фінтех далеко не останнім в світовому рейтингу.

Наразі вкрай важливо зробити Україну більш привабливою для розвитку і повернення українських та для виходу на легальну арену іноземних криптокомпаній, впровадивши прозорий, дієвий та фінансово доцільний механізм регулювання обігу віртуальних активів на національному ринку.

Враховуючи перспективність криптоактивів для інвестування та використання, і як наслідок, оподаткування, наявність прийнятого Регламенту на рівні ЄС щодо ринків криптоактивів, є ймовірність того, що найближчим часом ця галузь отримає якісне нормативне підґрунтя для її розвитку в Україні.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від від 16.01.2003. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text
2. Про віртуальні активи. Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text
3. The Markets in Crypto Assets Regulation (Регламент MiCA) URL: https://www.esma.europa.eu/esmas-activities/digital-finance-and-innovation/markets-crypto-assets-regulation-mica
4. Про внесення змін до деяких законів України про визначення порядку подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в умовах воєнного стану. Закон України від 20.09.2023 № 3384-IX URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3384-20#Text
5. Про затвердження форми декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та Порядку заповнення та подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.11.2023 № 252/23. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1965-23#n21
6. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні. Проект закону №10225 від 07.11.2023. URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43123
7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо врегулювання обороту віртуальних активів в Україні. Проект закону №10225-1 від 17.11.2023 URL: https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43232

8. Про внесення змін до актів Національного банку України щодо порядку деяких нормативно-правових здійснення авторизації діяльності надавачів фінансових платіжних послуг. Постанова НБУ URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_01032023_14
9. Архірейська Н. Державне регулювання ринку криптовалют в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 22. С. 753-757
10. Кулик О.І. Інфраструктура ринку віртуальних активів. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Право". 2021. Вип. № 63. С. 183-189
11. Інформаційна стаття на ресурсі "finance.liga.net". URL: https://finance.liga.net/ua/bank/novosti/ukrainskyi-bank-uviishov-do-spysku-naikrashchykh-250-fintekh-kompanii-svitu
12. Інформаційна стаття на ресурсі Forbs.ua. URL: https://forbes.ua/money/perekhid-na-p2p-ta-vtecha-v-evropu-yak-ukrainskiy-kriptobiznes-perezhiv-pershiy-misyats-banu-vid-nbu-12042023-12988
Інформаційна стаття НАЗК. URL: https://nazk.gov.ua/uk/novyny/vidnovlennya-deklaruvannya-yaki-deklaratsiyi-neobhidno-podaty/

УДК 338.5:336.2

ГОРГОЛЮК Артур,
аспірант Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Київ, Україна

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ ВИТЯГНУТОЇ РУКИ В ТРАНСФЕРТНОМУ ЦІНОУТВОРЕННІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми. Принцип витягнутої руки є основоположним елементом у сфері трансфертного ціноутворення, який використовується для забезпечення справедливого розподілу прибутків між пов'язаними компаніями, що здійснюють діяльність у різних юрисдикціях. Це є надзвичайно важливим для уникнення подвійного оподаткування або маніпуляцій з прибутками в міжнародних корпораціях. В умовах глобалізації та інтенсивної інтеграції України в міжнародні економічні процеси, адаптація національного податкового законодавства до міжнародних стандартів, таких як стандарти Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), стає невід'ємною частиною економічної стратегії країни. Це особливо актуально в контексті сучасних глобальних тенденцій до підвищення прозорості та ефективності національних податкових систем.

Правові аспекти трансфертного ціноутворення в Україні регулюються статтею 39 Податкового кодексу, яка визначає основні принципи та методи визначення трансфертних цін. Одним з таких методів є принцип витягнутої руки, який вважається базовим інструментом для запобігання маніпуляціям із податковими зобов’язаннями в процесі встановлення цін для транзакцій між пов'язаними особами. Цей принцип полягає у тому, що операції між пов'язаними сторонами мають проводитися на умовах, які були б прийнятними для незалежних учасників ринку. Впровадження цього принципу, за даними досліджень ОЕСР, дозволяє значно підвищити прозорість діяльності транснаціональних компаній, зменшити кількість ухилень від сплати податків, а також знизити ймовірність виникнення міжнародних податкових спорів.

Значною перевагою впровадження стандартів трансфертного ціноутворення в Україні є адаптація рекомендацій ОЕСР, зокрема "Transfer Pricing Guidelines" (2017), які надають чіткі інструкції щодо методів визначення ринкових цін для операцій між пов'язаними сторонами. Ці рекомендації мають на меті запобігти уникненню оподаткування за рахунок маніпуляцій цінами в рамках однієї групи компаній. Завдяки цьому, національні податкові органи зможуть більш ефективно контролювати операції таких компаній і забезпечувати справедливе оподаткування. Важливість імплементації рекомендацій ОЕСР полягає не лише у підвищенні податкової дисципліни, але й у зменшенні фінансових втрат для державного бюджету України.

Перспективи вдосконалення законодавства в Україні у сфері трансфертного ціноутворення включають подальше поглиблення співпраці з ОЕСР з метою гармонізації національних стандартів з міжнародними. Це передбачає забезпечення повної відповідності законодавства України міжнародним рекомендаціям ОЕСР щодо звітності, підготовки документації, а також інших вимог до операцій між пов'язаними сторонами. Крім того, важливо підвищити рівень підготовки фахівців податкових органів, щоб вони мали належний рівень експертизи для здійснення ефективного контролю за дотриманням принципів трансфертного ціноутворення. Покращення у цій сфері сприятиме зменшенню можливостей для ухилення від сплати податків через використання некоректних трансфертних цін.

Іншим важливим аспектом є необхідність підвищення прозорості ведення бізнесу, що забезпечить передбачуваність і стабільність податкових зобов'язань для компаній, які діють у міжнародному просторі. Це також сприятиме збільшенню інвестиційної привабливості України, оскільки інвестори будуть впевнені у зрозумілих і чітких правилах оподаткування.

Висновки. Ефективне застосування принципу витягнутої руки в Україні вимагає не лише подальшої гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, але й активного вдосконалення практичних аспектів контролю за дотриманням цих стандартів. Посилення контролю з боку податкових органів, запровадження нових методик визначення ринкових цін, а також підвищення рівня підготовки податкових службовців є ключовими кроками до зменшення рівня податкових правопорушень. Ці заходи не лише підвищать прозорість економічної діяльності транснаціональних корпорацій, але й сприятимуть зміцненню довіри до податкової системи з боку бізнесу та міжнародних партнерів.

Список використаних джерел:

1. OECD. Transfer Pricing Guidelines for Multinational Enterprises and Tax Administrations. 2017. – Режим доступу: https://www.oecd.org/tax/transfer-pricing/oecd-transfer-pricing-guidelines-for-multinational-enterprises-and-tax-administrations-20769717.htm.
2. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. – 2010. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text.
3. E&Y. Transfer pricing in Ukraine: Overview of recent developments and challenges // Ernst & Young Global Limited. – 2020. – Режим доступу: https://www.ey.com/en_gl/tax/transfer-pricing-in-ukraine.
4. OECD. BEPS Actions on Transfer Pricing Documentation. – Режим доступу: https://www.oecd.org/ctp/beps-actions/.

УДК 342.9:347

ЛЄТНЄВА Ольга,
кандидат наук з державного управління,
помічник другого секретаря з консульських питань
Посольства України в Королівстві Норвегія
Осло, Норвегія

ЩОДО ЗМІСТУ РЕЄСТРАЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ ТА ЙОГО ЕЛЕМЕНТІВ

З метою визначення принципів механізмів державного управління у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, проаналізуємо наукові підходи до поняття «реєстраційного впровадження». Що стосується реєстраційного провадження, то його визначають як регламентований публічно-процесуальними нормами порядок діяльності органів публічної адміністрації, що здійснюють з метою офіційного визнання законності правових актів; дій юридичних осіб; дій фізичних осіб; підтвердження з боку держави правового статусу суб'єктів; наділення суб'єктів правами та обов'язками; фіксації юридичних фактів; встановлення певних правових відносин [1, с. 83]. Водночас, провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно можна визначити як врегульований положеннями законодавства порядок діяльності органів державної влади, місцевого самоврядування, їх службових та посадових осіб, а також нотаріусів з офіційного визнання та підтвердження фактів виникнення прав на нерухоме майно та/або їх обтяжень, шляхом внесення відповідних відомостей до інформаційних баз даних.

Як влучно зазначила Я. Пономарьова, будь-яке провадження в адміністративній справі складається з низки окремих операцій, об'єднаних у межах певних стадій [2, с. 3].

Водночас стадією реєстраційного провадження є більш-менш об'ємна наукова категорія, що охоплює своїми рамками кілька етапів, які складаються з комплексу відповідних дій, спрямований на досягнення певної проміжної мети в масштабах тієї чи або іншої стадії реєстраційного провадження [3, с. 27]. Іншими словами під логічними стадіями реєстраційної діяльності можна розуміти відносно замкнуту, самостійну систему операцій мислення працівників реєстраційних органів, що відбувається в часі і направлена на вирішення реєстраційної справи.

Що стосується співвідношення стадії та етапу, то між собою їх можна співвіднести як загальне та окреме, адже стадія представляється у вигляді послідовної ланцюга етапів певних дій посадових осіб органу державної реєстрації або державного реєстратора одноособово, оскільки деякі стадії, будучи досить складними за структурою, складаються з декількох етапів. При цьому окремі етапи відрізняються між собою наявністю певних цілей [3, с. 27].

Окрему увагу слід присвятити питанням *змісту реєстраційного провадження*. В науковій літературі можна зустріти недоліки вітчизняного доктринального підходу до зазначеного питання. Зокрема, О. Кузьменко, досліджуючи питання природи реєстраційного провадження наголошував на недосконалості доктринального підходу до визначення змісту реєстраційного провадження, за якого останнє завжди асоціюється з легітимізацією права власності або установчими процедурами. При цьому, вчений наводить думку А. Агапова, який вбачає основну мету державної реєстрації у наділенні заявника повноваженнями юридичної особи або власника [4, с. 89, 5, с. 82]. Дійсно вітчизняний підхід до змісту реєстраційного провадження є, так би мовити, занадто радикальним, оскільки з одного боку повністю руйнує приватноправові уявлення про момент виникнення прав (момент створення речі, момент передачі речі, символів речі, момент досягнення згоди з усіх істотних умов правочину тощо), а з іншого, створює подвійну систему правореалізації. Адже для виникнення права власності на нерухоме майно необхідно все ж таки створити річ або придбати її за угодою, а потім реєструвати права на неї. На нашу думку, все ж таки мету реєстраційного провадження хоча і треба вбачати в основі приватноправових відносин, предметом яких є нерухоме майно або права на нього, однак в трошки іншому ракурсі. В силу того, що у приватноправових відносинах приймають участь рівні у правовому статусі суб'єкти яким не властиві відносини підпорядкування, вони можуть самостійно визначити момент виникнення прав на нерухоме майно для себе і держава не може в такому сенсі «нав'язувати» їм свої публічно-правові конструкції, адже вони щонайменше не вписуються в базові принципи приватного права, зокрема свободу договору. Однак в той же час, домовленість цих двох чи більше суб'єктів щодо порядку та моменту виникнення прав на нерухоме майно не повинні порушувати права та законні інтереси інших учасників правовідносин. Зокрема, не повинно бути так, щоб існуючий власник та набувач, вступивши в протиправний зговір між собою, порушували інтереси інших суб'єктів, наприклад, коли набувач, насправді не набувши прав на нерухомість буде вчиняти юридичні дії з ним, зокрема шляхом відчуження її, тим самим створюючи передумови для порушення майнових інтересів інших учасників правовідносин і застосування дійсним власником віндикаційних засобів захисту.

У зв'язку з цим, доцільно було перейняти віковій досвід у сформуванні систем реєстрації інших країн і надати вітчизняному реєстраційному провадженню абсолютно правового характеру, по відношенню до інших юридичних конструкцій, які мають відносний характер. Зокрема, на рівні положень законодавства передбачити, що для сторін правочину моментом виникнення або переходу прав на нерухоме майно є момент, визначений положеннями цивільного законодавства або договором, однак для інших учасників правовідносин, тобто всіх суб'єктів права, крім сторін правочину та суб'єктів правозастосування у сфері державної реєстрації прав, моментом

виникнення або переходу прав на нерухоме майно є їх державна реєстрація. Такий підхід забезпечить синхронізацію приватного та публічного початків у сфері обороту нерухомого майна і сприятиме уникненню багатьох суперечностей в практиці правозастосування. Таким чином не можна стверджувати, що державна реєстрація є наділенням особи правами власника або володільця нерухомими речами, адже це прямо суперечить основним засадами і реєстраційного провадження, яке має повідомлювальний характер, і основним засадам приватного права. Крім того, така позиція є вкрай радикальною, оскільки повністю нівелює сучасні ідеали про сервісну державу, яка не наділяє особу правами, а визнає їх існування за такими особами. Таким чином, позицію А. Агапова щодо змісту проваджень з державної реєстрації прав можна назвати крайньо радикально позитивісткою.

Варто відмітити, що концептуально ми підтримуємо сучасне визначення змісту реєстраційного провадження у сфері державної реєстрації прав, як офіційного визнання і підтвердження державою фактів виникнення, переходу або припинення речових прав на нерухоме майно, обтяжень таких прав, однак з урахуванням озвученого нами абсолютного характеру реєстрації прав. До речі слід зазначити, що визначення державної реєстрації прав, яке міститься в статті 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно», повністю відповідає нашому баченню природи реєстрації, однак, водночас повністю суперечить частині третій статті 3 цього ж Закону. Адже статтею 2 визначено: «державна реєстрація є офіційним визнанням і підтвердженням фактів виникнення, переходу або припинення прав на нерухомість…», в той як частина друга статті 3 аналізованого Закону встановлює: «Права на нерухоме майно та їх обтяження, які підлягають державній реєстрацій відповідно до цього Закону, виникають з моменту такої реєстрації» у зв’язку з чим виникає логічне питання як держава може офіційно визнати та підтвердити виникнення речових прав на нерухоме майно, якщо на момент звернення до органів державної реєстрації прав вони ще не виникли?

Іншими словами, саме з моменту державної реєстрації речових прав держава визнає, що відповідний правочин було вчинено з дотримання всіх вимог, встановлених нормативно-правовими актами, а тому відповідні права перейшли до набувача правомірно. Акт державної реєстрації в такому сенсі спрямований на убезпечення невизначеного кола осіб (всіх відмінних від сторін договору суб'єктів права) від придбання нерухомого майна, яке не належить відчужувати, або щодо якого існують перешкоди в цивільному або господарському обороті.

Що ж стосується відмінних від договору підстав набуття та переходу права власності на об’єкт нерухомого майна, то у випадку, наприклад, коли відповідні права виникають зі спадкування, рішення суду або вперше у результаті будівництва об’єкта нерухомого майна, то в такому разі відповідні права виникають з моменту їх державної реєстрації, що пов’язано з особливостями підстав їх набуття.

Це пов’язано з тим, що державна реєстрація прав у зазначеному випадку виконує легалізаційну функцію, тобто надає об'єкту нерухомого майна цивільної або господарської оборотоздатності стосовно її власника [6, с. 39]. Тобто у випадку визнання права власності на об’єкт нерухомого майна рішенням суду, у випадку спадкування або створення нової нерухомої речі державна реєстрація створює можливості для власника визначати юридичну долю відповідної речі. Так, про відповідне рішення суду можуть знати лише учасники відповідного провадження, про спадкування нерухомого майна – нотаріус та спадкоємці відповідного майна, а у випадку створення нової речі – лише особи, які приймали участь у відносинах зі створення також речі. Презюмується, що всі інші особи до моменту державної реєстрації прав не знають про власника нерухомого майна, та осіб, яким належать похідні речові права на нього.

Список використаних джерел:

1. Басова Ю. Ю. Сучасні підходи до розуміння поняття реєстраційного провадження в системі адміністративних процесуальних форм діяльності органів публічної адміністрації. *Право та управління*. 2012. № 2. С. 76 – 85. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/prtup /2012_2/6basa.pdf (дата звернення 27.09.2024).
2. Пономарьова Я. О. Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Х, 2009. 18 с.
3. Мовчан Д. В. Стадії реєстраційного провадження органів державної виконавчої влади . *Вісн. Харківськ. нац. ун-ту внутр. справ*. 2010. Вип. 51. Ч.2. С. 25-33.
Кузьменко О. В. Гносеологічна природа реєстраційного провадження. *Форум права*. 2006. № 2. С. 88-93. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.htm_2006_2_14 (дата звернення 12.02.2018).
4.Кузьменко О. В. Природа реєстраційного провадження .*Вісн. Акад. митної служби України. Серія «Право»*. 2009. № 1 (2). С. 81-87.
5. Бабенко М. В. Вирішення теоретичних засад цивільного обігу нерухомого майна . *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації професійних спілок України: Наук. зб. Серія Право та державне управління*. 2012. Вип. 2 (6). С. 35 – 40.

УДК 342.951
ДРОЗДЕНКО Євгенія,
здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

ВПЛИВ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ТРАНСФОРМАЦІЮ ІНСТИТУТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Технології штучного інтелекту (ШІ) стрімко змінюють підходи до створення творчого контенту, зокрема текстів, музики, зображень та відео. Традиційні правові концепти авторського права, зокрема ідеї авторства, оригінальності та захисту творів, піддаються суттєвим викликам у контексті автоматизованих процесів творення. Це породжує необхідність адаптації правових систем до нових реалій цифрового світу.

Історично інститут авторського права був побудований на ідеї, що автором є фізична особа, яка створює оригінальний твір. Однак ШІ здатен автоматично генерувати тексти, музичні композиції та інші види контенту без прямої участі людини. Це викликає питання щодо того, чи можна такі твори вважати об'єктами авторського права, якщо автором виступає не людина, а машина. Країни наразі пропонують різні підходи до вирішення цієї проблеми.

У міжнародному контексті різні правові системи пропонують неоднозначні рішення щодо творів, створених штучним інтелектом. У деяких країнах (наприклад, Великобританії) діють закони, які передбачають, що авторське право на твори, створені ШІ, належить людині, яка "використала" ШІ для їхнього створення. У той час як у США відсутність людського авторства є підставою для відмови у наданні авторського права. Це створює потенційні конфлікти при глобальній експлуатації творів, створених за допомогою ШІ.

Оригінальність є ключовим критерієм для захисту твору авторським правом. Проте, оскільки штучний інтелект використовує існуючі дані для створення нових матеріалів, виникає питання: чи можна вважати такий твір оригінальним? Наприклад, коли алгоритм генерує зображення на основі тисяч вже існуючих творів, це піднімає питання про внесок людської креативності і самобутність твору.

Оскільки штучний інтелект є інструментом, створеним і контрольованим людьми, виникає питання про те, кому належать права на твори, створені ШІ. Це може бути розробник ШІ, компанія-власник програмного забезпечення або кінцевий користувач, який запускає процес творення. Визначення власності ускладнюється в умовах спільного використання ШІ, коли кілька сторін беруть участь у процесі його навчання і використання.

ШІ не лише генерує нові твори, але й може бути використаний для порушення авторських прав, зокрема для створення контрафактної музики, відео чи зображень. Алгоритми здатні швидко відтворювати твори, що мають схожість з оригіналами, що ускладнює захист прав оригінальних авторів. Це ставить нові виклики перед організаціями колективного управління авторськими правами та правовими системами загалом.

Провадження технологій ШІ у сфері контенту змінює не тільки процес його створення, але й доступ до творів. Наприклад, персоналізовані рекомендаційні системи, побудовані на основі ШІ, впливають на те, який контент стає доступним для споживачів. Це може вплинути на розподіл доходів авторів і на різноманітність контенту в цифрових медіа.

Для того щоб адаптувати інститут авторського права до умов, створених технологіями штучного інтелекту, національні та міжнародні організації повинні активно працювати над реформуванням законодавства. Можливі шляхи адаптації включають введення нових категорій для творів, створених ШІ, або ж розробку гібридних моделей власності, які враховують внесок як ШІ, так і людини.

Вплив технологій штучного інтелекту на авторське право є значним і викликає нові правові та етичні питання. Для забезпечення справедливого захисту прав авторів і стимулювання креативної індустрії в умовах технологічного прогресу необхідна глобальна співпраця та реформування чинних нормативних актів. ШІ вже змінює світ творчості, і відповідь правових систем на ці зміни стане визначальною для розвитку авторського права в найближчі десятиліття.

Список використаних джерел:

1. Агравала А., Ганс Дж. та Голдфарб А. Прогнозують машини: проста економіка штучного інтелекту. Harvard Business Review Press, 2018. 550 с.
2. О'Ніл К. Зброя математичної руйнації: як більші дані збільшують нерівність і загрожують демократії. Київ: Наш формат, 2019. 620 с.
3. Рассел С., Норвіг П. Штучний інтелект. Сучасний підхід. Том 1. Рішення проблем: знання і міркування. Вільямс, 2021. 706 с.
4. Тегмарк М. Життя 3.0: бути людиною в епоху штучного інтелекту. Київ: Наш формат, 2019. 432 с.
5. Brown Carol Ann, Smith Brad IT as a weapon: what dangers are fraught with the development of high technologies. Alpina, 2020. 456 с.
6. Chaka, C. Fourth industrial revolution – a review of applications, prospects, and challenges for artificial intelligence, robotics and blockchain in higher education. Research and Practice in Technology Enhanced Learning (RPTEL), 2023. 18:2. URL: http://rptel.apsce.net/ind-ex.php/RPTEL/article/view/2023-18002 (дата звертання 01.03.2024 року).

УДК 342.6
ІСАЄВА Наталія,
кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем державного управління та адміністративного права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-9716-9472
ВОРОТІНА Наталія,
кандидат юридичних наук, доцент, старший науковий співробітник відділу проблем державного управління та адміністративного права
Інституту держави і права імені В.М. Корецького Національної академії наук України
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-8894-9645
Київ, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ЩОДО ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗА БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ

Роль фінансового контролю за бюджетними коштами особливо зростає в Україні в сучасний період, в умовах воєнного стану. Оскільки при жорсткому дефіциті фінансових ресурсів в країні необхідно повною мірою фінансувати оборону, забезпечуючи при цьому соціальну та інші сфери, це потребує досягнення максимальної ефективності використання бюджетних коштів.

Як зазначає Т. Татарова, кожна держава реалізує завдяки розгалуженому державному апарату власні функції та повноваження. Звісно, ефективність утілення в життя державної політики залежить від багатьох багатогранних і складних факторів. Однак необхідно зауважити, що прозорість, ефективність діяльності органів влади, а також регуляторні функції держави неможливі без такого поняття, як контроль. Створення дієвої та реально працюючої системи контролю є метою органів державної влади будь-якої країни [1, с. 188].

Від належного рівня організації публічного фінансового контролю в державі значною мірою залежить також ефективність боротьби з корупційними явищами. Л.А. Савченко наголошує, що публічний фінансовий контроль є діяльністю державних органів, органів місцевого самоврядування, інших публічних суб'єктів і недержавних організацій, господарюючих суб'єктів, їх структурних підрозділів, а також фізичних осіб, наділених відповідними контрольними повноваженнями або правами, що спрямована на перевірку законності фінансового планування, забезпечення фінансової дисципліни у процесі мобілізації, розподілу, перерозподілу і використання публічних фондів коштів та інших публічних фінансових ресурсів [2, с. 72].

Одною з важливих проблем, що виникає в практиці здійснення фінансового контролю за бюджетними коштами, є проблема забезпечення контролю за їх використанням, зокрема, органами судової влади. При цьому одним з гострих питань є питання щодо можливої наявності конфлікту інтересів та ознак порушення незалежності органів судової влади під час здійснення органами Державної аудиторської служби України запланованих ревізій з окремих питань фінансово-господарської діяльності апеляційних судів (апеляційних господарських судів, апеляційних адміністративних судів), місцевих судів (окружних господарських судів, окружних адміністративних судів).

У цьому зв'язку слід зазначити, що відповідно до статті 87 Бюджетного кодексу України до видатків, які здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на судову владу [3]. В свою чергу, Законом України «Про основні принципи здійснення державного фінансового контролю в Україні» [4] закріплено (стаття 1), що здійснення державного фінансового контролю забезпечує центральний орган виконавчої влади, що уповноважений Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у сфері державного фінансового контролю (орган державного фінансового контролю).

Зазначеним органом є Державна аудиторська служба України, що забезпечує здійснення державного фінансового контролю шляхом державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель і моніторингу закупівлі. Порядок проведення органом державного фінансового контролю державного фінансового аудиту, інспектування встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні» [4] головними завданнями органу державного фінансового контролю є: здійснення державного фінансового контролю за використанням та збереженням державних фінансових ресурсів, необоротних та інших активів, правильністю визначення потреби в бюджетних коштах та взяттям зобов'язань, ефективним використанням коштів і майна, станом і достовірністю бухгалтерського обліку і фінансової звітності у міністерствах та інших органах виконавчої влади, державних фондах, фондах загальнообов'язкового державного соціального страхування, бюджетних установах і суб'єктах господарювання державного сектору економіки, а також на підприємствах, в установах та організаціях, які отримують (отримували у періоді, який перевіряється), кошти з бюджетів усіх рівнів, державних фондів та фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування або використовують (використовували у періоді, який перевіряється) державне чи комунальне майно (підконтрольні установи), за дотриманням бюджетного законодавства, дотриманням законодавства про закупівлі, діяльністю суб'єктів господарської діяльності незалежно від форми власності, які не

віднесені законодавством до підконтрольних установ, за судовим рішенням, ухваленим у кримінальному провадженні.

Таким чином, чинне законодавство України однозначно відносить до сфери фінансового контролю, що здійснюється Державною аудиторською службою, усіх суб'єктів, які використовують кошти Державного бюджету України.

Рахункова палата (відповідно до п.1 ст.1 Закону України «Про Рахункову палату» [5]) від імені Верховної Ради України здійснює контроль за надходженням коштів до Державного бюджету України та їх використанням. Тобто, цей орган здійснює в межах своїх повноважень контроль від імені органу законодавчої влади і є одним з інструментів парламентського контролю за фінансовою сферою. Повноваження, покладені на Рахункову палату Конституцією України, здійснюються через провадження заходів державного зовнішнього фінансового контролю (аудиту). Державний зовнішній фінансовий контроль (аудит) забезпечується Рахунковою палатою шляхом здійснення фінансового аудиту, аудиту ефективності, аудиту відповідності, експертизи, аналізу та інших контрольних заходів (стаття 4 вказаного Закону).

Виходячи із вищевикладеного, не можна заперечувати обов'язок здійснення фінансового контролю Державною аудиторською службою України з огляду на те, що Рахункова палата також перевіряє органи судової влади.

Внутривідомчий фінансовий контроль, який здійснюється відповідними підрозділами державних органів і органів судової влади, не може виключати державного фінансового контролю з боку спеціально створених відповідно до законодавства України органів державного фінансового контролю. Виходячи із вищевикладеного, на нашу думку, конфлікту інтересів при перевірці Державною аудиторською службою України органів судової влади не вбачається.

Таким чином, окремі норми законодавства України, що регулюють питання здійснення фінансового контролю за бюджетними коштами, потребують уточнення та удосконалення. При цьому важливим є усунення можливості двозначного трактування окремих законодавчих положень шляхом їх чіткої регламентації.

Список використаних джерел:

1.Татарова Т. Поняття та зміст контролю в державному управлінні фінансами. Підприємництво, господарство і право. 2020, № 6.
2. Савченко Л.А. Фінансово-контрольне право: становлення та розвиток. Монографія. Київ: Юрінком Інтер. 2017.
3. Бюджетний кодекс України: прийнятий 8.07.2010 р. № 2456-VI (з наступними змінами) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text

4. Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 р. № 2939-XII (з наступними змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text
5. Про Рахункову палату: Закон України від 2.07.2015 р. № 576-VIII (з наступними змінами). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-19#Text

УДК 342.9
MARKOVA Olena,
Associate Professor of Department of legal disciplines, Sumy Branch of Kharkiv National University of Internal Affairs and
Research Fellow, University of Lincoln, UK
helena.sherstuk@gmail.com
ORCID ID : https://orcid.org/0000-0001-9970-0944
Kharkiv, Ukraine - Lincoln, UK

A BRIEF OVERVIEW OF CURRENT STATE OF PROCEDURAL REGULATION IN UKRAINE

Before the adoption of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure"[1], the existing administrative-procedural regulation was characterized by a fragmented nature and was a consequence of the fact that the body of executive power, local self-government established its own procedural rules, the application of which violated the rights and interests of individuals and legal entities. The inequality of the parties to administrative legal relations is determined by their nature, since these relations are characterized by the authority of one of the parties (the executive authority), which is expressed in the right to make decisions regarding the subordinate subject (private person). The resulting imbalance in relations should not be expressed in the excess or abuse of authority by authorities. The primary task of the state is not only to provide private individuals with appropriate means of legal protection, but also to develop a unified procedural mechanism in the country. Currently, the level of legal protection of citizens in relations with the bodies of executive power and local self-government is low due to the partial legal validity of the decisions they make and the actions they take, which makes it necessary to develop a general model of administrative procedure within the framework of which to form and consolidate basic provisions on various types of administrative proceedings.

Analysing the state of Ukrainian administrative-procedural legislation for the purpose of enshrining procedural norms, it is necessary to note that they exist, but they are scattered among numerous legislative and by-law normative legal acts, often with norms of substantive law. However, today Ukraine has adopted a unified act on administrative procedure regulation - the Law of Ukraine "On Administrative Procedure". Its adoption became an indicator of a high level of democracy, transparency and openness in relations between administrative bodies and private individuals in Ukraine. This law establishes a single procedural standard in the procedure for making procedural decisions by bodies and taking appropriate actions for all spheres of public administration, without excluding the presence of special regulation.

The developers of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" tried to form a single procedural standard in the order of procedural decision-making by bodies and the implementation of appropriate actions for all spheres of public

administration, without excluding the presence of special regulation, however, this law does not fully solve the problems of the universality of provisions and the possibility their application in relation to proceedings that actually remain outside the scope of its regulation. The provisions of this Law require careful revision and the introduction of appropriate changes, taking into account the need to form a unified model of administrative procedure, within which the most common types of proceedings that arise in the law enforcement activities of administrative bodies will be accumulated.

They are fragmentarily filled with special, framework laws that regulate various types of administrative proceedings in separate subject areas of public administration and by-laws of executive and local self-government bodies. In his monograph "Administrative and procedural legislation and its formation in Ukraine" Shkolyk A.M. paid detailed attention to the issue of regulation of administrative procedure in Ukraine, as a result of which he came to the conclusion about the lack of systematic development of administrative-procedural legislation, which has a spontaneous character, taking into account the years of adoption and adoption of the relevant laws [2, p. 234]. 1) General legislative acts that regulate the administrative procedure for all spheres of public administration and for all subjects endowed with power: the Constitution of Ukraine, the Law "On Appeals" "On Access to Public Information", the Code of Administrative Proceedings in terms of the requirements for compliance by the public administration is checked by an administrative body (clause 2 part 2 of the current edition); 2) framework legislative acts that regulate extremely broad functions provided by public administration. These include the Law of Ukraine "On the Basics of State Supervision (Control) in the Sphere of Economic Activity", "On Administrative Services" [3], "On the Permit System in the Sphere of Economic Activity" [4], "On Licensing Types of Economic Activity" » [5] etc.; 3) special laws regulating the activities of certain areas of public administration or relevant bodies. As an example, let us cite the laws of Ukraine "On the regulation of urban planning activities" [6], "On the improvement of settlements», "On public procurement" [7], as well as the Tax and Customs Codes of Ukraine [8], the Land Code of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses [9]. Regarding these legislative acts, we note that they contain not only administrative-procedural, but also material-legal norms, comprehensively regulating the relevant direction of public administration functioning. The existing three-link set of legislative acts, which fragmentarily regulate the administrative procedure, may cause collisions and difficulties in law enforcement.

As a result, administrative-procedural regulation in Ukraine is quite extensive and is carried out by creating separate administrative proceedings in separate subject areas of public administration. As a rule, each of the proceedings involves the resolution of one type of concrete subject matter. Such regulation is carried out at two levels: at the legislative level, the general principles of the proceedings are regulated, and at the sub-legal level, the details of the relevant

proceedings are regulated. Modern procedural regulation is mainly designed to solve typical administrative cases that are repeated many times [10, p. 305].

Therefore, the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" was adopted in conditions under which the legal regulation of various types of administrative procedure has already been formed at a fairly high-quality level. Therefore, the issue of forming unified provisions for the most common types of administrative procedure, which are implemented through various types of proceedings, remains relevant, as there is an urgent need to adapt the provisions of the Law of Ukraine "On Administrative Procedure" to the existence of diverse administrative and procedural regulation in the subject areas.

References:

1. On administrative procedure: Law of Ukraine, 2021, No. 3475. URL: https://http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=68834
2. Shkolyk A. M. Administrative-procedural legislation and its systematization: monograph. Kherson: "Helvetyka" Publishing House, 2020. 306 p.
3. On administrative services: Law of Ukraine, 2012, No. 5203-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/5203-17
4. On the permit system in the field of economic activity: Law of Ukraine, 2005, No. 2806-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15
5. On licensing of types of economic activity: Law of Ukraine, 2015, No. 222-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19
6. On the improvement of settlements: Law of Ukraine, 2005, No. 2807-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2807-15
7. On public procurement: Law of Ukraine, 2015, No. 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19
8. Customs Code of Ukraine dated March 13, 2012, No. 4495-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/4495-17
9. Code of Ukraine on Administrative Offenses, 1984 No. 8073-X. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/80731
10. Markova O.O. Current state of administrative and procedural regulation in Ukraine. Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 2021. No. 2. P. 302–307.

УДК 342.7

МУШЕНОК Віктор,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії права, міжнародного права та приватного права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ORCID ID: 0000-0003-0411-7567
Київ, Україна

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СПЛАТИ МІСЦЕВИХ ПОДАТКІВ ПІСЛЯ ЗАПРОВАДЖЕННЯ ВОЄННОГО СТАНУ

Запровадження воєнного стану в Україні означало встановлення особливого правового режиму на території держави та надання особливих повноважень органам державної влади, органам місцевого самоврядування [1]. Одним із сегментів особливого правового режиму було послаблення фіскальної функції оподаткування, у тому числі і в частині податкового адміністрування. Держава як суб'єкт владних повноважень на законодавчому рівні відреагувала на те, що значна кількість платників податків частково чи повністю призупинили свою діяльність, втратили дохідність та не могли надавати звітність, сплачувати вчасно та у повному обсязі обов'язкові платежі до бюджетів. Також було внесено корективи до правового регулювання місцевих бюджетно-податкових відносин, що призвело до значного зниження надходжень до місцевих бюджетів.

Дослідження окремих засад нормативно-правового регулювання податкового адміністрування як процедури наповнення бюджетів визначило *мету* даного дослідження та спонукало до надання пропозицій щодо законодавчого закріплення подальшої трансформації податкових правовідносин в умовах воєнного стану.

Отже, як приклад лібералізації податкового законодавства, охарактеризуємо Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану»[2] у частині наявних пільгових нововведень та їх впливу на повноту наповнення місцевих бюджетів. Розглянемо трансформаційні зміни щодо нарахування та сплати такого місцевого податку як єдиний податок: а) несплата на усій території нашої держави ФОПами-платниками 1 та 2 груп; б) розширення 3 групи платників, а також зняття обмежень щодо чисельності найманих працівників; в) встановлено право КМ України визначати особливості нарахування та сплати єдиного податку без внесення змін до ПКУ [3].

Податкові преференції, поряд зі сплатою єдиного податку, стосувалися також інших платежів, кошти від сплати яких зараховуються (в повному обсязі чи частково) до місцевих бюджетів: 1) земельного податку; 2) акцизного податку; 3) екологічного податку [4].

Авторська позиція про необхідність скасування податкових преференцій для платників податків, які відновили свою діяльність є солідарною та пояснюється тим, що бюджетно-податковий механізм забезпечення суспільно-економічних потреб держави та територіальних громад повинен стабільно функціонувати, особливо в умовах війни. Оскільки державою не запропоновано адекватних бюджетних, податкових чи інших механізмів компенсації втрат місцевих бюджетів територіальних громад на заміну наданим податковим преференціям, то держава повинна впроваджувати поступові зміни у контекст лібералізації податкової політики, повертаючи її нормативно-правові засади до довоєнного стану, шляхом скасування основних преференцій, які були надані платникам податків.

Шляхом аналізу пропонованих до скасування ліберальних податкових норм та приписів, надаємо до розгляду основні засади пропонованої органами державної влади фіскальної парадигми податкових правовідносин місцевого самоврядування: 1) несплата єдиного податку платниками I та II груп; 2) сплата єдиного податку III групою за ставкою 2% від суми доходу для юридичних осіб та ФОПів; 3) зупинення проведення документальних перевірок; 4) незастосування штрафних санкцій за порушення: а) податкового законодавства; б) правильності адміністрування ЄСВ; в) порядку використання РРО [5].

Як узагальнення, слід зазначити, що в період дії правового режиму воєнного стану вважаємо за доцільне здійснене нормативно-правове закріплення заходів податкової лібералізації для платників податків (таких що втратили повністю та/або у значному обсязі матеріально-фінансові ресурси для здійснення підприємницької діяльності) на окремих територіях нашої держави, які зазнали в значному обсязі та/або зазнають наразі руйнівного впливу від військових дій. Перелік постраждалих територій та реєстр постраждалих платників податків (із визначенням суми збитків) повинен бути сформований КМ України за поданнями місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Також КМ України повинен активізувати реалізацію програм швидкого відновлення працездатності постраждалого від ворожої агресії бізнесу різних регіонів України шляхом залучення різнопланової зовнішньої фінансової підтримки, а також розподілу державних субвенцій серед місцевих бюджетів у межах «Програми з відновлення України» [6] та інших подібних ініціатив.

Список використаних джерел:

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. №64/2022. URL: https://www.president.gov.ua.
2. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану: Закон України від 15.03.2022 № 2120–IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ 2142-20#Text.

3. Податковий кодекс України : Закон від 02.12.2010 № 2755-VI. URL: http://zakon2.rada.gov.ua.
4. Зміни в оподаткуванні під час воєнного стану та їх вплив на бюджети громад. 16.03.2022. Асоціація міст України. URL: https://auc.org.ua/novyna
5. Воєнний стан в оподаткуванні завершиться 1 липня – проєкт. Закон і бізнес. 01.02.2023. URL: https://zib.com.ua/ua/154683.html.
6. Програма з відновлення України. Урядовий портал. 06.12.2022. URL: https://www. kmu.gov.ua.

УДК 342.9:351:336.7
РЄПІН Данііл,
аспірант кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-4657-7605
Суми, Україна
МИРОСЛАВСЬКИЙ Сергій,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права,
ВНЗ "Київський університет ринкових відносин"
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-0855-8504
Київ, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КРИПТОАКТИВІВ ЯК ЦІННИХ ПАПЕРІВ: ДОСВІД США

Питання визначення криптоактивів є надзвичайно дискусійним та актуальним у сучасному світі. Країни світу мають різні підходи до класифікації криптоактивів: деякі вважають їх засобом платежу, інші – товаром або інвестиційним активом. Однак все більше уваги привертає підхід, за яким криптоактиви визнаються цінними паперами, що потребує відповідного правового регулювання. Попри те, що усталена практика правового регулювання криптоактивів як цінних паперів ще тільки формується, досвід США є одним із найважливіших прикладів у цьому напрямку.

Комісія з цінних паперів і бірж США (SEC) намагається активно регулювати та контролювати ринок криптоактивів на національному рівні, що створює важливий прецедент для подальшого розвитку правового регулювання у цій сфері.

У цьому контексті, вважаємо за доцільне дослідити визначення поняття криптоактивів, наданого регулюючими органами США:

1. Служба внутрішніх доходів (IRS). Відповідно до Chapter 2, Publication 544 IRS from Feb 7, 2023 [1], цифрові активи - це будь-яке цифрове представлення вартості, записане в криптографічно захищеному розподіленому реєстрі або за допомогою будь-якої подібної технології. Наприклад, цифрові активи включають невзаємозамінні токени (NFT) і віртуальні валюти, такі як криптовалюти і стейблкоїни.

У даному випадку IRS класифікує криптоактиви як власність. Класифікація криптоактивів у такий спосіб означає, що кожен продаж/покупка з використанням криптовалюти потенційно оподатковується, та до них застосовуються ставки податку на приріст капіталу.

2. Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC) розуміє віртуальні активи як цифрове представлення вартості, яке функціонує як засіб обміну, розрахункова одиниця та/або засіб збереження вартості.

CFTC у позові проти «Coinflip, Inc.» [2] посилається на Розділ 1a(9) Закону про товарні біржі [3] та визначає термін «товар» як такий, що включає «всі послуги, права та інтереси, які є предметом контрактів на майбутню поставку, що укладаються в даний час або будуть укладені в майбутньому». Bitcoin та інші віртуальні валюти також охоплюються визначенням і належним чином визначаються як товари (у випадку їх торгівлі у вигляді ф'ючерсних контрактів).

3. Комісія з цінних паперів і бірж (SEC). Цінні папери зазвичай визначаються як фінансовий інструмент, що має певну грошову вартість. Центральним у цьому підході SEC є тест Хауї, стандарт, взятий зі справи Верховного суду 1946 року, який використовується для диференціації продажу цінних паперів від інших операцій: інвестиція грошей у спільне підприємство з очікуванням прибутку та виключно від зусиль інших осіб [4].

Проте не всі криптовалюти є цінними паперами. Так, наприклад, Bitcoin та Ethereum є децентралізованими та не можуть вважатися цінними паперами, але вони можуть розглядатися як майно або товар [5, с. 729].

Зазначені регуляторні органи застосовують різні підходи, що ще більше підкреслює складність криптоактивів. Ця розбіжність відображає еволюційний характер ринку криптоактивів, на якому недостатньо універсального підходу. Правове регулювання криптоактивів являє собою складну взаємодію між інноваціями та регуляторним наглядом. Відсутність єдиної усталеної практики в США щодо криптоактивів потребує їх різного тлумачення та регулювання залежно від призначення такого криптоактиву.

Таким чином, правове регулювання криптоактивів виключно як цінних паперів є недоцільним через різноманітну та багатогранну природу цих активів. Криптоактиви охоплюють широкий спектр функціональних можливостей — від токенів, подібних до валюти, до децентралізованих фінансових інструментів та токенів безпеки. Класифікація всіх криптоактивів відповідно до законодавства про цінні папери не визнає цього розмаїття і може стримувати інновації, застосовуючи жорсткі рамки, призначені для традиційних фінансових інструментів. Натомість правова база повинна враховувати різні способи використання та характеристики криптоактивів, забезпечуючи збалансований нагляд та контроль, не перешкоджаючи технологічному прогресу та розвитку блокчейн-технологій.

Список використаних джерел:

1. Sales and Other Dispositions of Assets: Publication 544. Department of the Treasury Internal Revenue Service. 2023. P.62 URL: https://www.irs.gov/pub/irs-pdf/p544.pdf
2. Order In the Matter of: Coinflip, Inc., d/b/a Derivabit, and Francisco Riordan, CFTC Docket No. 15-29. Sep 17, 2015. URL: http://surl.li/hckkrj
3. Electronic Code of Federal Regulations. Title 17 Commodity and Securities Exchange: Commodity Futures Trading Commission. URL: https://www.ecfr.gov/current/title-17

4. SEC v. W. J. Howey Co., 328 U.S. 293, 297 (1946). URL: https://supreme.justia.com/cases/federal/us/328/293/
5. Taylor A. Moffett, CFTC & SEC: The Wild West of Cryptocurrency Regulation, 57 U. Rich. L. Rev. 713 (2023). URL: https://scholarship.richmond.edu/lawreview/vol57/iss2/11

УДК 342.7
UTKINA Maryna,
Doctor of Law, Associate Professor
Research Fellow, Associate Tutor, Warwick Law School (UK);
Associate Professor, Sumy State University (Ukraine)
Sumy, Ukraine - Warwick, UK

LEVERAGING DIGITALISATION FOR ENHANCED FINANCIAL MONITORING: MITIGATING CORRUPTION THROUGH TECHNOLOGICAL ADVANCEMENTS

In recent years, financial systems across the globe have faced growing challenges due to corruption and inefficiencies in monitoring mechanisms. This paper examines the transformative potential of digitalisation in financial monitoring to address these issues. As digital tools such as blockchain technology, artificial intelligence (AI), and considerable data analytics gain traction, their role in fostering transparency, improving accountability, and reducing the opportunities for corruption is becoming increasingly evident.

Corruption in financial systems is pervasive and undermines economic growth, trust in institutions, and governance frameworks. Traditional financial monitoring systems, often plagued by inefficiencies, limited access to real-time data, and vulnerabilities to manipulation, have been insufficient in curbing corrupt practices. According to the World Bank, corruption costs the global economy approximately 5% of GDP annually, a significant portion of which stems from financial sector fraud and money laundering (World Bank, 2021). Financial corruption can manifest in various forms, including embezzlement, fraud, bribery, and illicit financial flows, exploiting weaknesses in monitoring systems. Thus, a more robust and transparent system of financial oversight is required, one that digitalization promises to deliver.

Digitalisation as a Solution: Key Technologies

(1) Blockchain's decentralised nature makes it an ideal tool for combating corruption in financial transactions. By maintaining an immutable, transparent ledger of all financial activities, blockchain ensures that records are tamper-proof and visible to all parties involved. Using smart contracts can automate transactions and reduce the need for intermediaries, thereby eliminating many opportunities for corrupt practices. For instance, a 2020 study by Deloitte shows that blockchain implementation in financial systems can reduce fraud by up to 50% through enhanced transparency and traceability (Deloitte, 2020).

(2) Artificial Intelligence (AI) and Machine Learning (ML) have become essential tools for detecting anomalies in financial transactions that may indicate fraudulent or corrupt activities. These technologies can process vast amounts of data in real time, learn patterns, and identify unusual behaviours that may not be apparent to human auditors. A 2021 report from Accenture suggests that AI-driven financial monitoring systems can improve detection accuracy by 30% compared to

traditional methods (Accenture, 2021). Additionally, AI systems can be programmed to recognise money laundering or bribery patterns, automatically flagging suspicious transactions for further review.

(3) Big data analytics. The ability to analyse large datasets in real-time has significantly enhanced the potential for early detection of corruption in financial systems. Big data tools allow for cross-referencing multiple data sources, making it easier to identify inconsistencies, discrepancies, and potential fraud. This capability is precious in monitoring public sector spending, where large volumes of transactions may otherwise go unnoticed. A 2019 report by the International Monetary Fund (IMF) highlights how big data has been instrumental in detecting irregularities in government procurement processes, thereby reducing bribery and embezzlement (IMF, 2019).

Adopting digital technologies in financial monitoring reduces the risk of corruption, improves efficiency, lowers costs, and enhances compliance. For example, blockchain reduces the need for redundant paperwork and human intermediaries, streamlining processes and reducing operational costs. AI-based fraud detection systems can automatically monitor and audit transactions 24/7, allowing for more efficient use of human resources. Furthermore, digitalisation ensures greater compliance with international regulatory frameworks, such as the Financial Action Task Force (FATF) guidelines on anti-money laundering (AML) and combating the financing of terrorism (CFT) (FATF, 2022).

Implementing digital financial monitoring systems takes time and effort despite the potential benefits. Integrating new technologies into legacy financial systems can be complex and costly, particularly for developing countries with limited resources. Additionally, concerns over data privacy and cybersecurity remain prominent. While highly secure, blockchain systems still face scalability issues, and AI-driven solutions require constant updates and human oversight to prevent biases from skewing results.

The successful integration of digital technologies into financial monitoring holds great promise for reducing corruption, fostering trust in financial systems, and promoting sustainable economic growth. By embracing these innovations, the global financial community can make significant strides toward a more transparent and corruption-free future.

References:

1. World Bank. (2021). *The Global Cost of Corruption.* World Bank. Retrieved from https://www.worldbank.org
2. Deloitte. (2020). *Blockchain for Financial Systems: A New Era of Transparency and Security*. Retrieved from https://www.deloitte.com
3. Accenture. (2021). *AI in Financial Services: Enhancing Accuracy and Efficiency in Financial Monitoring*.Retrieved from https://www.accenture.com
4. International Monetary Fund (IMF). (2019). *The Role of Big Data in Financial Monitoring and Anti-Corruption Efforts*. Retrieved from https://www.imf.org

5. FATF. (2022). *Guidance on Anti-Money Laundering and Combating the Financing of Terrorism.* Financial Action Task Force. Retrieved from https://www.fatf-gafi.org

БІСЮК Олена,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
ЛАЗАРЧУК Микола,
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДІЙ ОСОБИ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНІВ І ЗВИЧАЇВ ВІЙНИ

Упродовж усієї своєї історії людство перманентно перебувало у стані війни. Лише наприкінці XIX століття почалось формування правил ведення війни (Гаазькі конвенції), а за результатами Другої світової війни, яка продемонструвала світові небачений раніше масштаб ведення бойових дій і його катастрофічні наслідки як для комбатантів, так і цивільних осіб, були розроблені правила ведення війни чи інших збройних конфліктів і сформульовано норми, що забороняють подібні діяння і встановлюють відповідальність за їх вчинення (Женевські конвенції 1949 року). У зв'язку з повномасштабною агресією росії проти України особливого значення набуло здійснення судового розгляду кримінальних проваджень про вчинення злочинів, передбачених розд. XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»; розд. I «Злочини проти основ національної безпеки України» (зокрема, державна зрада та колабораціонізм); розд. XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» Особливої частини КК України [1].

Закони та звичаї – старіший, але й простіший для розуміння термін. Вони регулюють поведінку сторін під час збройних конфліктів. Обмежують насильство, забороняючи певні методи і зброю, щоб метою було не винищення всього живого, а лише військове ослаблення супротивника. Також ці правила захищають жертв війни й окремі верстви людей. Міжнародне гуманітарне право стосується винятково збройних конфліктів – як міжнародних, так і внутрішніх. Воно не працює в мирні часи, під час заворушень чи інших «неспокійностей» усередині країн [2].

21 серпня 2024 року Верховна Рада України ратифікувала Римський статут Міжнародного кримінального суду, після набрання чинності якого Україна стане 125-ю державою-учасницею. Положення Римського статуту МКС є орієнтиром до застосування норм міжнародного гуманітарного права, водночас, з огляду на те, що Україною не ратифіковані його положення, для

обґрунтування ознак об'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 438 КК України, потрібно звертатися до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року (Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях; Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі; Женевська конвенція про поводження з військовополоненими; Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни), Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року, Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми (Протокол III), від 8 грудня 2005 року. Крім того, джерелами міжнародного гуманітарного права є Гаазькі конвенції, які забороняють і обмежують засоби ведення війни, а також звичаєві норми міжнародного гуманітарного права.

Серед форм виявлення ознак кримінального правопорушення передбаченого ст. 438 КК України виділяють такі: жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням; вигнання цивільного населення для примусових робіт; розграбування національних цінностей на окупованій території; застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом; інші порушення законів і звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; віддання наказу про вчинення таких дій. Так, ст. 27 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни визначено право цивільних осіб, за будь-яких обставин, на особисту повагу, повагу до своєї честі. Статтею 31 цієї Конвенції передбачено, що жодний примус фізичного чи морального характеру не може застосовуватися до осіб, зокрема з метою отримання від них або від третіх осіб якихось відомостей. Крім того, державам забороняється застосування будь-яких заходів, які можуть завдати фізичних страждань або призвести до знищення осіб, що перебувають під захистом, які є під їхньою владою. Ця заборона поширюється не лише на вбивства, тортури, тілесні покарання, каліцтва та медичні чи наукові досліди, які не викликані потребою лікування особи, що перебуває під захистом, а й на будь-яке інше брутальне поводження з боку як цивільних, так і військових властей (ст. 32 Женевської конвенції про захист цивільного населення під час війни). Заборонені колективні покарання, так само як і будь-які залякування та терор (ст. 33 Конвенції).

В умовах міжнародного збройного конфлікту, судові гарантії для військовополонених відповідають мінімальним стандартам ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, дотримання яких має обов'язковий характер. Національні суди не можуть виконувати запити суспільства та порушувати мінімальні судові гарантії. Судові процеси над російськими військовополоненими повинні стати проявом того, що Україна визнає та дотримується зобов'язання з міжнародного гуманітарного права та міжнародного права прав людини [3].

Дійсно, враховуючи бланкетне формулювання ст. 438 КК України, при кримінально-правовій кваліфікації діянь необхідно звертатися до великої кількості міжнародних нормативних актів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України для того, щоб розуміти, які засоби ведення війни потрапили під заборону міжнародного права і є предметом кримінальної відповідальності за національним законодавством. Проте варто заначити, що завдяки координації з міжнародними партнерами певна кількість суддів уже пройшла підготовку з метою забезпечення ефективного розгляду справ цієї категорії. Оскільки ця категорія справ не має строку давності, важливими є фіксування злочинів, доказова база, правомірність слідчих дій, дотримання стандартів у процесі досудового розслідування та судового розгляду цих справ. Це дасть змогу говорити про те, що Україна є правовою державою з європейським орієнтиром розвитку.

Список використаних джерел:

1. Мовчан Р. О. «Воєнні» новели Кримінального кодексу України: правотворчі та правозастосовні проблеми: монографія. Київ: Норма права, 2022. 244 с.
2. Закони і звичаї війни: звідки вони беруться і про що в них йдеться. URL: http://bug.org.ua/article/zakony-i-zvychayi-vijnyzvidky-vony-berutsya-i-pro-shho-v-nyh-jdetsya-651303/
3. Судові процеси щодо обвинувачення російських військових: чи діють гарантії ст. 6 ЄКПЛ? URL: https://www.helsinki. org.ua/articles/sudovi-protsesy-shchodo-obvynuvachennia-rosiyskykh-viyskovykh-chy-diiut-harantii-st-6-yekpl/

УДК 343.43

ДУБОДІЛ Катерина,
здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

РОЗМЕЖУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ ТА ВИКРАДЕННЯ ЛЮДИНИ

Становлення правової держави і модернізація демократичних принципів суспільного життя передбачають визнання переваги загальнолюдських цінностей. Конституція України, яка була прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 р., передбачає, що людина, її життя, здоров'я, честь та гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ст. 3). Проголосивши зазначені цінності, Україна прямує до правової держави, яка відповідно до Конституції гарантує кожному не тільки право на свободу та особисту недоторканність (ст. 29), а й дійовий механізм реалізації конституційних норм.

Однією з дійових ланок такого механізму є кримінально-правові засоби, якими передбачено відповідальність за посягання на життя, здоров'я, свободу та недоторканність громадянина. Кримінальні правопорушення, передбачені у ст. 146 КК України, є доволі поширеними в сучасному світі. Кожного року їх жертвами стають близько 15 тисяч осіб, зокрема в Україні. Високий ступінь тяжкості незаконного позбавлення волі та викрадення людини, значне зростання за останній час даного виду кримінального правопорушення поставили питання про необхідність видання таких нормативно-правових актів, які б змогли забезпечувати ефективний захист прав і свобод громадян. Дані два склади кримінальних правопорушень були криміналізовані в КК України 2001 року в одній статті – ст. 146, що досі викликає зауваження науковців.

Незаконне позбавлення волі полягає у протиправному перешкоджанні людині обирати за своєю волею місце знаходження. Воно може виявитися в затриманні потерпілого в тому місці, де він знаходитися не бажає, або поміщенні його в таке місце, яке він не має змоги вільно залишити.

Найнебезпечнішою формою незаконного позбавлення волі є викрадення людини, тобто протиправне таємне або відкрите захоплення потерпілого, переміщення його з того місця, де він знаходився, та подальше утримання потерпілого викрадачем або іншою особою. Викрадення майже завжди супроводжується фізичним або психічним (погрози) насильством. Незаконне позбавлення волі та викрадення людини припускають дії, що вчиняються проти волі потерпілої особи. Тому згода останньої на вчинення щодо неї таких дій виключає відповідальність за ст. 146 КК, за винятком випадків згоди на такі дії малолітнього (ч. 2 цієї статті). Не може також йти

мови про згоду потерпілого, якщо останній визнаний судом недієздатним унаслідок психічної хвороби або недоумства.

Слід зазначити, що в науковій літературі розмежовуються склади викрадення людини та незаконного позбавлення її волі, які український законодавець об'єднав в одну статтю КК України. Об'єктивна сторона викрадення людини є основним критерієм відмежування від незаконного позбавлення волі. Об'єктивна сторона кримінального правопорушення незаконного позбавлення волі відповідно до найбільш поширеного в теорії кримінального права визначення «виражається в незаконному позбавленні людини свободи пересування у просторі і часі, у протиправному перешкоджанні вибирати за своєю волею місце перебування. Воно може виражатися в позбавленні потерпілого свободи пересування шляхом насильницького або обманного проштовхування в закрите приміщення, інший будинок, підвал, гараж і т.д. і утриманні в цьому місці проти його волі, що позбавляє потерпілого можливості вести себе на свій розсуд». Способом здійснення даного кримінального правопорушення є фізичне або психічне насильство або те й інше одночасно, а також обман. На відміну від викрадення людини, дане кримінальне правопорушення здійснюється без переміщення людини всупереч його волі з одного місця в інше. Закінчение кримінальне правопорушення визнається з моменту фактичного позбавлення волі. Згода самої людини на ізоляцію в певному місці виключає склад кримінального правопорушення. Однак подальше протиправне утримання особи, яка перебуває в певному місці з власної волі (наприклад, сезонного робітника після закінчення терміну контракту), є незаконним позбавленням волі. Утримання дитини, яка заблукала, всупереч її волі слід кваліфікувати як незаконне позбавлення волі.

Зіставлення ознак, що характеризують об'єктивну сторону складів кримінальних правопорушень викрадення людини та незаконного позбавлення волі, призводить до висновку, що ці кримінальні правопорушення відрізняються за змістом діяння: незаконне позбавлення волі виражається тільки в незаконному обмеженні свободи людини, а викрадення людини – в захопленні людини, вилученні її зі звичайного, звичного, природного мікросоціального середовища і переміщенні її з одного місця в інше з метою подальшого утримання.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 29.09.2024р.)
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 29.09.2024р.)

3. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України. *Правознавець.* URL: http://pravoznavec. com.ua/books/162/12121/28 (дата звернення: 29.09.2024р.)
4. Максимович, Р. Л. Викрадення як наскрізне кримінально-правове поняття. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична*. 2015. Вип. 2. С. 247–255.
5. Політова А. С. Кримінально-правова характеристика злочинів проти свободи особи за законодавством України: автореф. дис... канд. юрид. Наук. НАН України. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2007. 20 с.

УДК 351.74

КУМЕЙКО Андрій,
кандидат юридичних наук,
докторант відділу аспірантури і докторантури
Національної академії Служби безпеки України
Київ, Україна

ДО ПИТАННЯ МЕТОДІВ ПРОФІЛАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ІЗ ЗАПОБІГАННЯ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ЩО ПОСЯГАЮТЬ НА ДЕРЖАВНУ БЕЗПЕКУ

Світовий та вітчизняний досвід вказують, що найбільш перспективним заходом у діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, є профілактика, яка передбачає не покарання, а насамперед удосконалення умов життєдіяльності людей та їх виховання. Більш того, профілактику правопорушень, що посягають на державну безпеку, визнано одним із пріоритетних напрямів діяльності правоохоронних органів України, зокрема Служби безпеки України.

Форми та методи профілактичної діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, були предметом певної кількості досліджень, проте беручи до уваги складність досліджуваної проблеми, особливо під час дії воєнного стану, вона залишається вельми актуальною.

Методи профілактичної діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, так само як і її форми, досить різноманітні. Проблему методів будь-якої діяльності можна розглядати з точки зору співвідношення більш загальних понять, а саме мети та засобів її досягнення. Виходячи з цього, під методами діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, доцільно розуміти способи, прийоми, засоби, які використовуються для досягнення поставленої мети і становлять зміст цієї діяльності.

Найвагомішими серед методів профілактичної діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку, є переконання та примус, які визнаються також універсальними і всеохоплюючими методами діяльності Служби безпеки України. Вони становлять систему засобів впливу Служби безпеки України на свідомість і поведінку людей, є необхідною умовою належного функціонування суспільства, будь-якого державного або громадського об’єднання, всього процесу управління.

Застосовуючи методи профілактичної діяльності Служби безпеки України із запобігання правопорушенням, що посягають на державну

безпеку, держава забезпечує функціонування всієї суспільної системи та охороняє життєдіяльність людей, громадський порядок в державі. У запобіганні Службою безпеки України правопорушенням, що посягають на державну безпеку, переконання і примус реалізуються в таких напрямках: у запобіжній діяльності для виявлення причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушень, що посягають на державну безпеку; здійсненні оперативно-розшукових заходів, виявленні правопорушників та осіб, які вчиняють правопорушення, що посягають на державну безпеку; провадженні дізнання і попереднього розслідування правопорушень, що посягають на державну безпеку; виявленні адміністративних правопорушень, що посягають на державну безпеку, та осіб, які їх вчинили; застосуванні до правопорушників заходів адміністративної відповідальності; виконанні вироку суду щодо осіб, які вчинили правопорушення, що посягають на державну безпеку; здійснення нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі, тощо.

УДК 343.3

МИНА Володимир,
кандидат юридичних наук,
Київ, Україна

ОКРЕМІ ПИТАННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЗА ДІЯННЯ, ВЧИНЕНІ ПІД ЧАС ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

Держава – агресор, що вторглася на територію України в 2014 році та повномасштабна агресивна війна, розв'язана нею проти України у 2022 році, зумовили не лише небачене світом національне єднання Українського народу, але й мобілізацію потуги військових сил нашої держави.

При цьому п. 18 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII вказує, що сили оборони - Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави (виділено авт.: В.М.) [6]. Отож, крім власне військових формувань, обов'язок оборони покладений також на правоохоронні органи.

Серед правоохоронних органів, зокрема, Національна поліція (далі – НП) України. Так, відповідно до ч. 1 ст. 1 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII НП України (поліція) - це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [7]. Вочевидь, що стержень діяльності поліції – це забезпечення внутрішньої безпеки та порядку. Однак, відповідно до п. 34 ст. 23 цього Закону серед основних повноважень поліції вказано, зокрема, що така здійснює у взаємодії зі Збройними Силами України, Національною гвардією України, Державною прикордонною службою України, Державною спеціальною службою транспорту, Службою безпеки України боротьбу з диверсійно-розвідувальними силами агресора (противника) та не передбаченими законами України воєнізованими або збройними формуваннями (виділено авт.: В.М.). А серед додаткових повноважень поліції (ч. 2 ст. 24 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII) вказано, що у разі виникнення загрози державному суверенітету України та її територіальної цілісності, а також у ході відсічі збройної агресії проти України органи та підрозділи, що входять до системи поліції, відповідно до законодавства України беруть участь в обороні України, у виконанні завдань територіальної оборони, забезпеченні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану у разі його оголошення на всій території України або в окремій місцевості (виділено авт.: В.М.) [7]. Тобто наявна пряма вказівка на обов'язок участі поліції в

обороні України. Щоправда, у ч. 4 цієї ж статті зазначено, що під час дії воєнного стану поліція особливого призначення в ході відсічі збройної агресії проти України за рішенням військового командування, погодженим з керівником поліції або уповноваженою ним особою, може брати участь в обороні України відповідно до Закону України «Про оборону» шляхом безпосереднього ведення бойових дій [7] (виділено авт.: В.М.).

Тобто закон чітко розмежовує можливість участі усіх підрозділів поліції в обороні України та участь поліції саме особливого призначення у бойових діях. Відповідно ж до Закону України «Про оборону» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII оборона України - система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту (абз. 2 ст. 1); своєю чергою, бойові дії - форма застосування з'єднань, військових частин, підрозділів (інших сил і засобів) Збройних Сил України, інших складових сил оборони, а також поліції особливого призначення НП України для вирішення бойових (спеціальних) завдань в операціях або самостійно під час відсічі збройної агресії проти України або ліквідації (нейтралізації) збройного конфлікту, виконання інших завдань із застосуванням будь-яких видів зброї (озброєння) (абз. 25 ст. 1) [8] (виділено авт.: В.М.).

Тобто поняття «оборони» та «бойових дій» співвідносяться як рід та вид. І вказівка на повноваження поліції в обороні України не повинна трактуватися як саме участь у бойових діях. Оскільки Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII чітко у спеціальній нормі виокремлює це як повноваження власне поліції особливого призначення.

Окрім цього, Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979) «Про Декларацію про поліцію» у п. 1 Глави «С» «Війна та інші надзвичайні ситуації – окупація іноземною державою» вказує, що офіцер поліції повинен продовжувати виконувати свої завдання із захисту людей і майна під час війни і ворожої окупації в інтересах мирного населення З цієї причини він не повинен мати статус учасника бойових дій, і положення Третьої Женевської Конвенції від 12 серпня 1949 року про поводження з військовополоненими, не повинні застосовуватися [4] (виділено авт.: В.М.). При цьому у примітці до заголовку Глави «С» зазначено, що ця Глава не застосовується до військової поліції. Тобто і міжнародні акти чітко розмежовують повноваження поліції загалом і саме військових підрозділів.

У літературі припис ч. 9 ст. 42 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII (а саме – «Під час дії воєнного стану поліцейський має право застосовувати заходи примусу, передбачені цією статтею (зокрема і вогнепальну зброю – від авт. В.М.), стосовно осіб, які беруть участь у збройній агресії проти України, без врахування вимог та заборон, передбачених ст. 43, ч. ч.4, 5 ст. 45, а також ч. 9 ст. 46 цього Закону) трактується як те, «що будь-який поліцейський, незалежно від приналежності

до певного підрозділу, здійснює відсіч збройній агресії проти України, а отже й бере участь у веденні бойових дій» [9, с. 173].

Видається, що це невиправдано широке, а відтак неправильне трактування такого припису вказаного Закону. Звичайно, «невійськові» підрозділи поліції можуть в силу виконання обов'язків стикнутися із особами, які беруть участь у збройній агресії (наприклад, з диверсантами в тилу) чи залучатися до виконання спеціальних операцій (абз. 19 ст. 1 Закону України «Про оборону» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII), і, слідом, може виникнути необхідність застосування зброї проти них. Однак, Закон України «Про оборону» від 6 грудня 1991 року № 1932-XII трактує район воєнних (бойових) дій як визначену рішенням Головнокомандувача Збройних Сил України частину сухопутної території України, повітряного або/та водного простору, на якій впродовж певного часу ведуться або/та можуть вестися воєнні (бойові) дії [8]. Якщо невійськові підрозділи поліції направляються у район воєнних дій – то це уже формально передбачає інший юридичний механізм такого залучення (наприклад, добровільного).

Більше того, відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 25 Закону України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію» від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII бронюванню підлягають військовозобов'язані, які працюють або проходять службу, зокрема, у НП України [5].

Отож, законодавство не передбачає залучення поліцейських підрозділів поліції (крім, поліцейських особливого призначення) до бойових дій під час здійснення оборони держави.

Слідом виникає питання, чи є відмінності у кримінальній відповідальності поліцейських особливого призначення та поліцейських інших підрозділів. Резонність такого питання зумовлена тим, що Законом України «Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності НП України під час дії воєнного стану» від 21 березня 1993 року № 3000-IX [3] внесено зміни, якими передбачено спеціальні приписи в частині відповідальності поліції особливого призначення.

По-перше, у абз. 2 ч. 2 ст. 401 КК України розширює коло суб'єктів військових кримінальних правопорушень шляхом включення поліцейських поліції особливого призначення НП України. Щоправда, обмежено коло кримінальних правопорушень, за які вони можуть нести відповідальність за статтями Розділу XIX Особливої частини КК України (ст.ст. 402, 403, 414-416, 422, 427, 429, 430, 432-435). Таке обмеження виглядає системно необґрунтованим. Адже поліція особливого призначення прирівняна до військових формувань, а тому у випадку вчинення військового кримінального правопорушення такі поліцейські мали б нести відповідальність за усіма нормами Розділу XIX Особливої частини КК України.

По-друге, відповідно до ч. 4 ст. 401 КК України особа, яка вчинила кримінальне правопорушення, передбачене статтями цього розділу, крім поліцейських поліції особливого призначення НП України, може бути звільнена від кримінальної відповідальності згідно із ст. 44 цього Кодексу із застосуванням до неї заходів, передбачених Дисциплінарним Статутом Збройних Сил України. Ст. 44 кримінального закону України містить загальний припис про можливість звільнення від кримінальної відповідальності на підставах, передбачених КК України. Тобто додатковим обтяженням при звільненні від кримінальної відповідальності для військовослужбовців, крім поліцейських поліції особливого призначення, є застосування до такої особи заходів, передбачених Дисциплінарним Статутом Збройних Сил України. Так, Статут у п. 48 передбачає систему дисциплінарних стягнень від зауваження до звільнення з військової служби через службову невідповідність (крім осіб, які проходять строкову військову службу, військову службу за призовом під час мобілізації на особливий період, військову службу за призовом осіб офіцерського складу, а також військовозобов'язаних під час проходження навчальних (перевірочних) і спеціальних зборів та резервістів під час проходження підготовки та зборів) [1]. Отож, військовослужбовці (непризовники) не можуть бути звільнені від військової служби у випадку вчинення ними кримінального правопорушення із наступним звільненням від кримінальної відповідальності.

В той же час, відповідно до п. 4 ч. 2 ст. 61 Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року № 580-VIII не може бути поліцейським особа, щодо якої було припинено кримінальне провадження з нереабілітуючих підстав [7]. Тобто у випадку вчинення відповідного кримінального правопорушення поліцейським поліції особливого призначення такий в обов'язковому порядку повинен підлягає звільненню з служби в НП України. Тим самим законодавство передбачає більш суворі правові наслідки для поліцейських поліції особливого призначення.

Так. Т. Матюшкова вказує, що за доцільне і для поліцейських поліції особливого призначення НП України, які під час дії воєнного стану залучені до безпосередньої участі у бойових діях і вчинили певне кримінальне правопорушення, передбачити аналогічні положення щодо можливості бути звільненим від кримінальної відповідальності із застосування заходів, передбачених Дисциплінарним статутом НП України. Це забезпечить однаковий підхід щодо застосування механізму відповідальності в одній і тій же сфері відносин відносно різних категорій суб'єкту одного кримінального правопорушення [2, с. 54-55].

По-третє, поліцейські інших підрозділів (крім поліції особливого призначення) за вчинення аналогічних за сутністю діянь під час оборони держави потенційно можуть нести кримінальну відповідальність за нормами Розділу XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» чи іншими, так званими, загальнокримінальними нормами або навіть дисциплінарну

відповідальність. Чи виправдана така законодавча диференціація – питання неоднозначне та потребує наукової ревізії.

В цілому, навіть біглий огляд законодавчих змін в частині кримінальної відповідальності поліцейських, які беруть участь в обороні держави, показує відсутність виваженої військової концепції, яка б повинна була слугувати вимогам воєнного часу. Такі підходи несуть загрозу неправильним правозастосовним підходам, а тому потребують ретельного наукового огляду.

Список використаних джерел:

1. Дисциплінарний Статут Збройних Сил України: Закон України від 24 березня 1999 року № 551-XIV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/551-14#Text (дата звернення: 02.10.2024).
2. Матюшкова Т. Проблемні питання відповідальності поліцейських поліції особливого призначення за військові кримінальні правопорушення. *Регіональні особливості злочинності: сучасні тенденції та стратегії протидії*: збірник матеріалів ІІІ Всеукраїнської науково–практичної конференції (м. Кривий Ріг, 02 червня 2023 року) / упор. Павлиш Т.Г, ред. кол. Рекуненко Т.А., Краснощок А.В., Павлиш Т.Г., Зубченко Л.В. Кривий Ріг: Друкарня «Арт Принт», 2023. С. 52-57.
3. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального кодексу України та інших законів України щодо врегулювання окремих питань діяльності НП України під час дії воєнного стану: Закон України від 21 березня 1993 року № 3000-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3000-20#Text (дата звернення: 02.10.2024).
4. Про Декларацію про поліцію: Резолюція Парламентської Асамблеї Ради Європи № 690 (1979). URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/159808___159808 (дата звернення: 02.10.2024).
5. Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію: Закон України № 3543-XII від 21 жовтня 1993 року № 3543-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3543-12#Text (дата звернення: 02.10.2024).
6. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text (дата звернення: 02.10.2024).
7. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text (дата звернення: 02.10.2024).
8. Про оборону: Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (дата звернення: 02.10.2024).
9. Юріков О.О. Кримінальна відповідальність поліцейських за вчинення кримінальних правопорушень проти встановленого порядку несення військової служби (військових кримінальних правопорушень). *Нове українське право*. 2023. Випуск 2. С. 170-175.

УДК 343.3
ПЕТРОВ Володимир,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри права,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
ІВАНОВ Микола,
студент ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

З моменту повномасштабного вторгнення рф в Україну ухвалено низку окремих законів, якими внесені понад 20 змін до Кримінального кодексу України, серед яких, зокрема: 1) доповнення КК статтями: 111-1 «Колабораційна діяльність», 111-2 «Пособництво державі-агресору», 114-2 «Несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану», 201-2 «Незаконне використання з метою отримання прибутку гуманітарної допомоги, благодійних пожертв або безоплатної допомоги», 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників»; 2) визнання воєнного та надзвичайного стану обставинами, що впливають на кваліфікацію (ч. 2 ст. 111, ч. 2 ст. 113, ст. 114-2, частини четверті статей 185–187, 189, 191, ч. 3 ст. 201-2, ч. 5 ст. 361 КК).

В.Я. Тацій справедливо зауважує, що безумовно, ті перші закони, які приймалися під час воєнного стану, не могли бути бездоганними, адже їх проєкти писалися й розглядалися у складній обстановці, часто без залучення науковців. Але їх потрібно вивчати, на них треба звертати увагу, формулювати пропозиції щодо їх удосконалення [1, с.18]

З-поміж питань, пов’язаних із «воєнними» новелами КК, теоретики та практики передусім звертають увагу на пом’якшення кримінальної відповідальності за окремі вияви колабораційної діяльності, які раніше кваліфікували як державну зраду, відмежування останньої від складів суміжних кримінальних правопорушень, надмірне посилення караності окремих злочинів (передусім проти власності), вчинених в умовах воєнного або надзвичайного стану, тощо. К. Котельва зазначає, що зі змінами до законодавства до національних судів почали надходити обвинувальні акти по справах про колабораційну діяльність, в тому числі з підписаною сторонами кримінального провадження угодою про визнання винуватості. На перший погляд ці справи не проблемні, переважну більшість угод суд як правило затверджує. Проте в цій категорії кримінальних проваджень є деякі суттєві аспекти, на які прокурорам, адвокатам та суддям варто звернути увагу[2].

Частину зазначених проблем можна розв'язати шляхом тлумачення кримінально-правових норм. Тут доречно пригадати висловлювання В. О. Навроцького: «…навіть досконалий закон потребує тлумачення, як передумови правильного застосування. Тлумачення може і має стати засобом подолання неясностей, суперечностей закону. Давайте будемо не вишукувати в КК та КПК того, що перешкоджає їх застосуванню, а навпаки, пропонувати шляхи виходу із законодавчих колізій»[3, с.41].

Ю.В. Баулін вважає, що наступність кримінального законодавства є закономірністю його розвитку, основою його удосконалення відповідно до вимог сучасної кримінально-правової політики держави, яка своєю чергою, залежить як від внутрішніх, так і зовнішніх факторів. Наразі для України – це, перш за все, виклики війни рф проти нашої країни, повоєнне оновлення України, забезпечення невідворотного та справедливого покарання тих, хто вчинив воєнні злочини, європеїзація кримінального законодавства України, врахування тенденцій сучасної злочинності в Україні і світі тощо [4, с. 30-31].

Необхідність тлумачення норм кримінального законодавства, суттєво зміненого в умовах воєнного стану, подолання юридичних колізій та зумовлених ними складнощів правової кваліфікації діянь зрештою повинно спонукати до наукових пошуків у спробі сформулювати підґрунтя для правильного застосування законодавчих положень і визначити шляхи подолання наявних правових суперечностей. Слід також зазначити, що ратифікація Римського статуту Міжнародного кримінального суду надає додаткові можливості для притягнення до відповідальності країни-агресора за допомогою МКС за злочин геноциду, злочини проти людяності, воєнні злочини та злочин агресії

Список використаних джерел:

1. Тацій В.Я. Кримінальне право України періоду воєнного стану // Кримінальне право України перед викликами сучасності і майбуття: яким воно є і яким йому бути : матеріали міжнар. наук. конференції, м. Харків, 21-22 жовт. 2022 р. / редкол.: В.Я. Тацій, Ю.А. Пономаренко, Ю.В. Баулін та ін. - Харків : Право, 2022. С.18.
2. Котельва К. Угоди у справах про колаборацію: що з ними не так і як це виправити? / Українська Гельсінська спілка з прав людини. URL: https://www.helsinki.org.ua/articles/uhody-u-spravakh-pro-kolaboratsiiu-shcho-z-nymy-ne-tak-i-iak-tse-vypravyty/
3. Навроцький В. Виклики, що постали перед українським кримінальним правом з початком українсько-російської війни. Кримінально-правові, кримінологічні, кримінальні процесуальні та криміналістичні проблеми протидії злочинності в умовах воєнного стану : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (електрон. вид.), 20 квіт. 2022 р. / упоряд.: Євген Письменський. Київ -Львів - Дніпро, 2022. С. 41.

4. Баулін Ю. В. Наступність кримінального законодавства сучасної України // Наступність у кримінальному праві: до 70-річчя проф. Ю. В. Бауліна : матеріали наук. конф. (м. Харків, 8 верес. 2023 р.) / редкол.: Ю. А. Пономаренко (голова), О. В. Харитонова, Н. В. Маслак та ін. ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, каф. кримін. права. – Харків : Право, 2023. – С. 30-31.

ШИДЕНКО Назар,
здобувач вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

ГРОМАДСЬКІ РОБОТИ ЯК СПОСІБ ПЕРЕВИХОВАННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ТА ПРАВОПОРУШНИКІВ

Громадські роботи один із «наймолодших» видів кримінального та адміністративного покарання у вітчизняній юридичній практиці та законодавстві.

Поява даного виду кримінального покарання завдячує нині діючому Кримінальному кодексу України. Громадські роботи, як вид адміністративного стягнення, запроваджено в результаті внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Відмінностей та схожостей в порядку призначення та виконання громадських робіт і адміністративного, і кримінального – досить багато, але основні засади та принципи схожі.

Громадські роботи полягають у виконанні порушником закону у вільний від роботи чи навчання час безоплатних суспільно корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування. Безоплатність – є їх визначальною особливістю.

Оскільки громадські роботи, як вид покарання, виконуються за рішенням суду, вони згідно з частиною 3 статті 43 Конституції України не вважаються примусовою працею, використання якої забороняється.

Сутністю покарання є безоплатна праця, від якої порушник не має права ухилитися. Вона для нього є обов'язковою. У цьому також проявляється каральна та виховна властивість громадських робіт як виду покарання. Роботи виконуються не на користь потерпілого від правопорушення, а на користь суспільства, громади і спрямовані на формування у порушника закону поваги до суспільства, встановлених правил поведінки та громадських інтересів.

Як правило, об'єктами для роботи є підприємства комунального господарства міст та об'єкти, котрі підпорядковуються територіальним громадам, сільським (селищним) радам. Громадські роботи виконуються за місцем проживання правопорушника. Це може бути будь-яка робота, у тому числі трудомістка і не престижна (скажімо, прибирання вулиць, парків, скверів, інші роботи щодо благоустрою населеного пункту). Головне, щоб робота не принижувала честі та гідності правопорушника, не була пов'язана зі шкодою для його життя та здоров'я та не потребувала відповідної професійної кваліфікації.

Сутністю покарання є безоплатна праця, від якої порушник не має права ухилитися. Вона для нього є обов'язковою, оскільки призначається за

рішенням суду. У цьому також проявляється каральна та виховна властивість громадських робіт як виду покарання. Роботи виконуються не на користь потерпілого від правопорушення, а на користь суспільства, громади і спрямовані на формування у порушника закону поваги до суспільства, встановлених правил поведінки та громадських інтересів.

Тривалість громадських робіт за Кримінальним кодексом України встановлюються на строк від шістдесяти до двохсот сорока годин, і призначається, як правило за вчинення злочинів невеликої та середньої тяжкості. За Кодексом про адміністративні правопорушення – від двадцяти до шістдесяти годин. Робота триває не більш як чотири години на день.

Громадські роботи можуть бути призначені також неповнолітнім правопорушникам у віці від 16 до 18 років, призначений строк та тривалість роботи дітей дещо зменшена в порівнянні з повнолітніми порушниками закону, не може тривати більше двох годин на день.

Також, слід відзначити, що є і певна категорія осіб, до яких громадські роботи не можуть бути застосовані: це особи з інвалідністю першої або другої групи, вагітні жінки, особи, які досягли пенсійного віку, а також військовослужбовці строкової служби.

Особи, яким призначено покарання у виді громадських робіт, зобов'язані додержуватися встановлених відповідно до законодавства порядку і умов відбування покарання, сумлінно ставитися до праці. Якщо засуджений не виконує поставлені перед ним завдання чи безпричинно відмовляється від запропонованої роботи, з'явився на роботу в нетверезому стані чи допускає прогули без поважної причини, роботодавець про цей факт інформує орган пробації для відповідного реагування. При повторному допущенні подібних порушень засуджений може бути притягнутий до кримінальної відповідальності за ухилення від відбування покарання у виді громадських робіт.

Відповідальність за ухилення від відбування громадських робіт, призначених як адміністративне стягнення, полягає у тому, що орган пробації надсилає подання до суду для вирішення питання про заміну не відбутого строку громадських робіт адміністративним арештом або штрафом.

Громадські роботи довели свою дієвість у процесі виправлення та ресоціалізації правопорушників, економічно обґрунтовані, мають суспільно корисну спрямованість, відповідають потребам територіальних громад та сприяють їх соціально-культурному розвитку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 01.10.2024р.)
2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 р. № 2341-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text (дата звернення: 01.10.2024р.)

3. Науково-практичний коментар до Кримінального Кодексу України. Правознавець. URL: http://pravoznavec. com.ua/books/162/12121/28 (дата звернення: 01.10.2024р.)

1.9. кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

АРМАШ Надія,
доктор юридичних наук, доцент,
заступник директора ДП «Центр судової експертизи та експертних досліджень»
Державної судової адміністрації України
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-8286-5857
Київ, Україна

ПОНЯТТЯ «КОМПЕТЕНТНІСТЬ» ПРИ ВИЗНАЧЕННІ ВІДПОВІДНОСТІ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ І СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЕКСПЕРТНИМ СПЕЦІАЛЬНОСТЯМ

Формування змісту поняття «спеціальні знання», носії яких відповідно до процесуальних законів при дотриманні інших формальних вимог мають статус судового експерта, має виходити із їх загального тлумачення. Зазвичай, під «спеціальними знаннями» розуміють систему наукових даних (відомостей) або навичок об'єктивного характеру, отриманих у результаті вищої професійної підготовки, наукової діяльності, досвіду практичної роботи, що відповідають сучасному рівню[1].

Таке розуміння, з одного боку, дозволяє визначити зміст поняття «спеціальні знання», його структуру та наповнення. Таким чином характеризується скоріше сам комплекс науково-освітньої та практичної діяльності. З іншого боку, вочевидь, воно не достатнє для ідентифікації особи як такої, що відповідає рівню «носія спеціальних знань». Відповідно, слід знайти такі критерії (чинники, показники тощо), які б дозволили об'єктивно вказати на наявність в особи певних навичок, наукових знань, досвіду необхідних та достатніх для проведення певного виду експертиз.

Наразі, для фахової оцінки професійних здатностей особи використовується поняття «компетентності». Так, Міжнародна комісія Ради Європи розглядає поняття компетентності як загальні, або ключові, уміння, базові вміння, фундаментальні шляхи навчання, ключові уявлення, опори, або опорні знання.

Відповідно до цієї позиції компетентності передбачають:

- спроможність особистості сприймати й відповідати на індивідуальні та соціальні потреби;

- комплекс ставлень, цінностей, знань і навичок.

При цьому поняття компетентності містить набір знань, навичок і відношень, що дають змогу особистості ефективно здійснювати діяльність

[1] Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні. Судова експертиза. 2014. № 1. С. 11–18.

або виконувати певні функції, що підлягають досягненню певних стандартів у галузі професії або виду діяльності[2].

Тобто маємо вже чітку прив'язку умовного комплексу знань/навичок до їх носія та до тієї діяльності чи професії, які цей носій здійснює. Відтак, маємо змогу створити алгоритм визначення достатності та належності спеціальних знань через характеристики компетентностей, що отримані носієм спеціальних знань відповідно до підтверджуючих документів (дипломів, сертифікатів, атестатів тощо).

Нажаль, досі ми не маємо переліку нормативно встановлених компетентностей, здобуття яких дозволяє ідентифікувати особу як носія спеціальних знань. Чинним законодавством визначено, що, судовими експертами можуть бути особи, які мають **необхідні знання** для надання висновку з досліджуваних питань.

Відносно вимог до судових експертів державних спеціалізованих установ, то ними можуть бути фахівці, які мають **відповідну вищу освіту,** освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності (ст. 10 Закону України «Про судову експертизу»[3]).

Тобто, законодавець пішов не алгоритмічним шляхом встановлення об'єктивних критеріїв, а шляхом застосування оціночних категорій «необхідні знання» та «відповідна вища освіта».

Свого часу, ще у 2021 році Міністерством юстиції України був підготовлений Проект Наказу, яким затверджується «Перелік відповідності галузей знань і спеціальностей вищої освіти видам судових експертиз та експертним спеціальностям, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України та фахівцям, які не є працівниками державних спеціалізованих установ»[4] цим документом, наприклад за експертною спеціальністю 11.1 Дослідження документів бухгалтерського, податкового обліку і звітності, визначалась відповідною освіта:

051 Економіка
071 Облік і оподаткування
072 Фінанси, банківська справа та страхування
073 Менеджмент
075 Маркетинг
076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

---

[2] Richey, R. C., Fields, D. C., & Foxon, M. (with Roberts, R. C., Spannaus, T. & Spector, J. M.) (2001). "Instructional design competencies: The standards" (3rd ed.). Syracuse, NY: ERIC Clearinghouse on Information and Technology. ED 453 803

[3] Закон України «Про судову експертизу» від 25.02.1994 № 4038-XII // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#top

[4] Проект Наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження переліку відповідності галузей знань і спеціальностей вищої освіти видам судових експертиз та експертним спеціальностям, за якими присвоюється кваліфікація судового експерта фахівцям науково-дослідних установ судових експертиз Міністерства юстиції України та фахівцям, які не є працівниками державних спеціалізованих установ» //https://drive.google.com/file/d/1DiL7jJsZEBWN2ySf9bP48omrIMWd_M1l/view

081 Право

112 Статистика

113 Прикладна математика

292 Міжнародні економічні відносини.

В запропонованому переліку частково викликає запитання встановлення відповідності експертної спеціальності судового експерта-економіста вища освіта у галузі права, але в цілому підхід регулятора до унормування таких взаємозв'язків суттєво мінімізує ризики від використання оціночних категорій при встановленні факту наявності чи відсутності спеціальних знань в особи при здійсненні нею судово-експертної діяльності.

УДК: 343.131
КАЦАВЕЦЬ Руслан,
кандидат юридичних наук, доцент,
ВНЗ «Національна академія управління»
DOI: orcid.org/0000-0001-8762-7524
Київ, Україна

ПРЕДСТАВНИКИ ЮРИДИЧНОЇ СФЕРИ: СЛУЖБОВІ ОБОВ'ЯЗКИ. ЕТИКА І ПСИХОЛОГІЯ СПІЛКУВАННЯ

Одним із важливих питань, що завжди хвилює людей, є ставлення до них працівників прокуратури, адвокатури, суддів. Чому? Звісно, люди різні: виховані, культурні, добрі і навпаки. Тож специфіка роботи (окремих працівників) не завжди відповідає риториці. Трапляється, у стані емоційного збудження або завищеної самооцінки демонструють перевагу у силу службових обов'язків. Ось тут і може виникнути непорозуміння, людська недовіра. Варто знати, що саме прокурори, адвокати, судді – зі своєї позиції стають на захист у непростих ситуаціях, вирішують нелегкі справи в інтересах людини.

Так, працівник прокуратури має проявити професійну витримку, психологічну здатність до розуміння, мовленнєву комунікацію. При виконанні службових обов'язків повинен поважати права та свободи людини. Здійснюючи повноваження, зобов'язаний діяти законно; вживати заходів до усунення порушення закону, від кого б вони не виходили. Пріоритетним є ставлення до людей – справедливість, уважність, ввічливість – згідно із загальнолюдськими принципами моралі. Працівник прокуратури повинен толерантно ставитися до расової, національної приналежності; мови, традицій і звичаїв інших осіб, їх політичних і релігійних переконань, якщо вони не спрямовані на розпалення расової, національної, релігійної, політичної ворожнечі. «Ніколи не поступайте проти совісті…» (Альберт Ейнштейн). «Уникайте ситуацій, які можуть принизити іншу людину…» (Іммануїл Кант).

Адвокат – фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах, передбачених законом. Важливими є етичні аспекти. Це відносини між адвокатами; дотримання норм етики із державними органами; у громадській діяльності; з органами досудового розслідування (з урахуванням специфіки статусу цих органів і процесуальних форм взаємодії адвоката з ними, передбачених чинним законодавством). Адвокатська діяльність – незалежна професійна діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги. Адвокатська практика – діяльність адвокатів-професіоналів з вирішення будь-яких спорів, що мають юридичний характер; надання правової допомоги при розгляді різних категорій справ, реалізації правового статусу людини, розгляду скарг. Результат – досягнення мети. Адвокат виступає захисником виключно у кримінальному процесі, в інших сферах – як представник або консультант.

Адвокати мають право створювати в установленому законом порядку, місцеві, українські і міжнародні об'єднання [1, с.50-58].

Зразком безперечного дотримання вимог закону і верховенства права, високих стандартів поведінки – має бути суддя. «Чесна людина, сідаючи у суддівське крісло, забуває особисті симпатії…» (Цицерон). Діяльність судді пов'язана з розглядом кримінальних, цивільних, адміністративних проваджень. Тож суддя має бути високоморальним, справедливим, об'єктивним, неупередженим, вольовим, цілеспрямованим, оскільки правосуддя торкається долі людей. У суді мають місце різні інтереси. Суддя повинен побачити головне: відрізнити емоції від реалій. Суддя мусить бездоганно володіти державною мовою. Адже виконує комунікативну функцію, регулює спілкування різних осіб, здійснює у межах закону психологічний вплив. Судді під час здійснення правосуддя незалежні, слугуються законом, діють відповідно до процедури, встановленої чинним законодавством. «Усяке покарання не випливає з абсолютної необхідності. Тобто будь-який прояв влади однієї людини над іншою, що не випливає з абсолютної необхідності, є тиранічним. Право судді карати базується на необхідності захистити загальні блага від посягань окремих осіб…» – ось ствердна думка Чезаре Беккаріа [2, с.79].

Значущим є момент, коли суддя виголошує рішення суду. Корисно застосувати голосові прийоми. Приміром, інтонація відіграє важливу роль у створенні так званої «логічної перспективи висловлювання»; збагачує зміст сказаного, надає йому певного відтінку. Сенс інтонації – закцентувати увагу на тих чи інших фактах, виявляти думку про внутрішню сутність. Не слід злісно говорити, гримасувати, на щось викривлено натякати. На суді потрібна, передусім, абсолютна ясність чіткість. Слухачі мають все розуміти відразу, без додаткових зусиль [3, с.39].

Підсудний – важливий учасник судового розгляду; особа, яку судять. Вчинення підсудним злочину – це версія обвинувачення. Тут доцільно нагадати про презумпцію невинуватості. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду. (На це наголошує Конституція України). Поведінка підсудного у суді зумовлена індивідуально-психологічними особливостями, ставленням до висунутого обвинувачення, оцінкою власних дій. Важливе значення мають минулий соціальний досвід, перебування у слідчому ізоляторі, наявність судимостей. Поведінка підсудного у суді має низку причин. Зокрема: правосвідомість підсудного; вплив умов життя і виховання; ступінь доведеності вини; реальність покарання за вчинене діяння. Ось тут учасники судового процесу, у чиїх руках доля людини, повинні «глибоко поєднувати аспекти мислення, словесної форми, душевного стану; формувати почуття поваги до людини». Зазвичай, поведінка підсудного у суді є мінливою: може виявлятися в активній і пасивній формах. У процесі судового слідства підсудний виявляє ознаки: відмова від спілкування, давання показань; зміна

позиції, якої підсудний дотримувався під час досудового слідства; заперечення або визнання вини; каяття у вчиненому злочині.

Завважимо, суду варто ураховувати, що підсудний перебуває у певному психічному стані. Це може бути: фрустрація, коли підсудний не бачить виходу із ситуації, що склалася.

У психології вирізняють: фрустратор-причину, яка викликає такий стан; фрустраційну ситуацію, фрустраційну реакцію. Стан фрустрації може зовнішньо проявлятися у відмові від спілкування, розпачі, демонстрації безвихідності. У підсудного можуть виявлятися різні види страху: тривога, переляк, фобії, жах. Стрес у підсудного виникає у відповідь на різні екстремальні впливи. Він охоплює широке коло психологічних станів людини. У психології розрізняють фізіологічний та психологічний стреси. Виникненню стану стресу можуть сприяти різні причини. Приміром, повідомлення нової інформації на судовому засіданні учасниками; неадекватна поведінка окремих учасників; реакція присутніх у залі; звернення до підсудного тощо. Варто знати, що психологічний вплив на підсудного справляють сама процедура судового засідання, реагування присутніх на його слова, поведінку, жести, міміку [4, с.74-75].

Отож бо, представники юридичної сфери мають розуміти сенс професійної діяльності. Передусім, дотримуватись етичних норм, принципів законності, моральності; усвідомлювати високу відповідальність; нести культуру спілкування, що є логічним вираженням думки. Тож, логічність – міркування, що відповідає основним принципам і законам; відбувається з урахуванням фахових інтересів відповідно до вимог часу та обставин [5, с. 67]. Значуща психологія спілкування. Належне мовлення схиляє людей до порозуміння і взаємодії. Тут передує логічний фактор, що забезпечує організацію інформації. Це: упорядкування процесу мовлення, його послідовності, незаперечності, тотожності, доказовості. А ось переконання залежить від психологічної основи. Це: позитивна атмосфера, контакт з людьми, вибір способів впливу. Результативність – комунікативне уміння долати перешкоди у спілкуванні, що виникає саме через психологічні труднощі (приміром, нестійкість сприйняття, нетривалість уваги). Це: комплекс знань, навичок з метою зміцнити бажаний вплив на аудиторію чи особу – переконати, навчити, виховати. Так, завдяки спілкуванню відбувається обмін думками, досвідом; надаються консультації, рекомендації. Юристи у процесі діяльності повинні ясно, виразно володіти вербальною комунікацією, засобом якої є слова, що передають консультативно-правову сутність [6, с. 24] .

Прикметне твердження Цицерона: «Обґрунтувати свою точку зору та спростувати протилежну і зробити це не хаотично, а за допомогою такої побудови окремих доказів, щоб загальні наслідки випливали із часткових доказів; нарешті замкнути це все…» [7, с.129]. Ось у чому сенс правових знань, професійної мудрості і етики юриста.

Список використаних джерел:

1. Руслан Кацавець. Професійна етика юристів. 2-ге видання, доповнене. Навчальний посібник – Київ: Алерта, 2022. – 246 с.
2. Руслан Кацавець. Правова психологія. Навчальний посібник. Київ: Алерта. – 2021. – 120 с.
3. Руслан Кацавець. Риторика і психологія. Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2024. – 234 с.
4. Руслан Кацавець. Судова психологія. Навчальний посібник. Київ. Алерта. – 2017. – 110 с.
5. Руслан Кацавець. Ораторське мистецтво. Підручник. – 3-е вид. – Київ: Правова єдність. – 2021. – 250 с.
6. Руслан Кацавець. Психологія у професійному спілкуванні Навчальний посібник. Київ: Алерта, 2025. 120 с.
7. Руслан Кацавець (упорядник). 1000 цитат від великих і знаменитих. Навчальний посібник. – Київ: 2018. – 140 с.

УДК: 343.98
КОСТЮК Іван,
аспірант кафедри криміналістики та судової медицини
Національна академія внутрішніх справ
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0005-7855-6898
Київ, Україна

КРИМІНАЛІСТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ВІЙСЬКОВИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Криміналістична класифікація базується на систематизації кримінальних правопорушень за відповідними категоріями. На думку В. Гусєвої, кожна категорія цієї класифікації характеризується специфічними та спільними ознаками, які варіюються залежно від їхнього місця у градації [1]. Як зауважує В. Тіщенко [2], класифікацію можна одночасно розглядати як процес і результат застосування типологічного методу, що дозволяє розділити множинність об’єктів на підмножини (підкласи) за визначними критеріями. З цього приводу на думку О. Пчеліної класифікація є результатом упорядкування певних явищ, процесів чи фактів в єдину систему за характерними і відмінними (специфічними) ознаками [3].

Криміналістична класифікація, хоча і використовує деякі аспекти кримінально-правового аналізу [4], вона має суттєві відмінності та ґрунтується на більш спеціалізованій методології. Це робить її більш адаптованою до потреб слідчої практики, а це означає, що основна її мета полягає в диференціації кримінальних правопорушень за критеріями, які сприяють їх розслідуванню [5]. Криміналістична класифікація спрямована на формування теоретико-прикладного бачення до розкриття, розслідування та попередження кримінальних правопорушень на основі критеріїв криміналістичного аналізу [6]. Використовуючи методологію розслідувань кримінальних правопорушень, вона аналізує взаємозв’язки між різними видами суспільно небезпечних діянь, розташованих у різних розділах Особливої частини. Цей підхід допомагає інтегрувати кримінальні правопорушення у єдину класифікаційну систему, що сприяє оптимізації процесу розробки криміналістичних характеристик та методик розслідування окремих категорій суспільно-небезпечних діянь.

У криміналістичній науці залишаються дискусійними питання щодо критеріїв класифікації кримінальних правопорушень. У цьому контексті виокремлюють три основі підходи [3]. Перший передбачає класифікацію кримінальних правопорушень за кримінально-правовими ознаками [7]. Проте ця модель не є ефективною, оскільки повністю залежить від змін і доповнень у кримінальному законодавстві.

Другий систематизує правопорушення за криміналістичними ознаками. Прихильники цієї моделі вважають, що підставами для криміналістичної класифікації кримінальних правопорушень повинні бути елементи

криміналістичної характеристики [8]. Третій підхід полягає в поєднанні кримінально-правових та криміналістичних аспектів. Зрештою до цієї концепції приєднуємось і ми, так як вона дозволяє врахувати всі деталі механізму злочинної діяльності та її взаємообумовленості [9]. Як зауважує В. Синчук, суто криміналістичної класифікації не існує, оскільки вона неминуче включає елементи кримінально-правової та кримінологічної класифікації кримінальних правопорушень. Цю думку поділяє й О. Одерій зазначаючи, що кримінально-правова класифікація передусім формує сам об'єкт криміналістичної класифікації, до якого належить відповідне кримінальне правопорушення [10].

Як зазначає О. Пчеліна [3], неможливо визначити криміналістичні критерії класифікації кримінальних правопорушень, без попереднього розгляду їхньої кримінально-правової та кримінологічної класифікації. Таким чином, криміналістична класифікація є більш комплексною і міждисциплінарною категорією, яка використовує як кримінально-правові, так і кримінологічні аспекти для аналізу протиправної діяльності.

Ураховуючи специфіку військових відносин, які регулюються спеціальними законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами національного та міжнародного значення, криміналістичну характеристику військових кримінальних правопорушень слід розглядати відокремлена від інших суспільно-небезпечних діянь. У цьому відношенні ми поділяємо військові кримінальні правопорушення на відповідні групи, види і підвиди сформовані за певними критеріями. Так, класифікуючи досліджувані правопорушення в межах окремих груп ми виділяємо кримінальні правопорушення, які мають характерні ознаки виходячи з об'єкту протиправного посягання, а саме: 1) проти порядку підлеглості та військової честі; 2) проти проходження військової служби; 3) проти поряду користування, зберігання та експлуатації військового майна (військової власності); 4) проти порядку несення бойового чергування та інших спеціальних служб; 5) пов'язані з порушенням охорони державної таємниці; 6) пов'язані з порушенням порядку виконання службових обов'язків у військовій сфері; 7) проти порядку несення військової служби на полі бою та в районі введення бойових дій; 8) проти порядку дотримання законів та звичаїв війни.

З урахуванням меж нашого дослідження, візьмемо за основу цієї класифікації перевищення влади чи службових повноважень військовою службовою особою як окремний вид кримінальних правопорушень проти порядку виконання службових обов'язків, то до його підвидів можна віднести: а) перевищення влади або службових повноважень, що супроводжується застосуванням насильства або погрозою його застосування; б) перевищення влади або службових повноважень з використанням службового становища для особистої вигоди; в) перевищення влади або службових повноважень, що призводить до істотної шкоди чи тяжких наслідків; г) перевищення влади або службових повноважень, вчинене в

умовах особливого періоду, зокрема воєнного стану або в бойовій обстановці; ґ) перевищення влади або службових повноважень, що спричинило грубі порушення прав та свобод людини і громадянина.

У процесі класифікації ми зосереджували увагу на більш деталізованій формі, яка враховує специфічні особливості або умови вчинення конкретного виду правопорушення. У подальшому цей підхід дозволить нам виокремити ключові елементи криміналістичної характеристики досліджуваних видів кримінальних правопорушень та визначити їх особливості.

У нанковій літературі зустрічаються й інші підходи до криміналістичної кваліфікації військових кримінальних правопорушень. Зокрема Г. Бершов [11], пропонує їх диференціацію за такими критеріями: а) залежно від властивостей особи злочинця на ті, що вчиняються військовослужбовцями ЗСУ, СБУ, ДПСУ, НГУ, тощо; б) залежно від спрямованості дій злочинця на ті, що мають насильницькі чи корисливі мотиви, ті, що по пов’язані з пошкодженням, знищенням або втратою військового майна тощо; в) залежно від обставин вчинення на ті, що вчиняються в умовах особливого періоду, воєнного стану та бойової обстановки; г) залежно від способу вчинення на ті, що вчиняються шляхом невиконання чи порушення наказів начальника, ті які завдають шкоди життю чи здоров’ю особи, ті що направлені на розкрадання чи пошкодження військового майна тощо.

Проте, на нашу думку, запропонована класифікація не може бути покладена в основою військових кримінальних правопорушень. Основне наше зауваження полягає у тому, що вона не вирішує завдань щодо фрагментації або ж їх групування за критеріями, які дозволяють об’єднати подібні за змістом правопорушення у спільні групи для надання їм криміналістичної характеристики та розробки на цій основі відповідних методика розслідування.

Список використаних джерел:

1. Гусєва В. Криміналістична класифікація злочинів : наукове та практичне значення. Правові горизонти. 2019. С. 69-74. DOI: https://doi.org/10.212772/legalhorizons.2019.i16.p:69;
2. Тіщенко В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів: дис. … д-ра юрид. наук: 12.00.09. Одеса, 2003. 445 с.;
3. Пчеліна О. Криміналістична класифікація злочинів у сфері службової діяльності. Національний юридичний журнал : Теорія і практика. 2014 С. 267-271;
4. Татаренко С. Криміналістична класифікація кримінальних правопорушень проти довкілля. Українська поліцеїстика : Теорія, законодавство, право. 2023, № 2 (6). С. 44-49. DOI: https://doi.org/10.32782/2709-9261-2023-2-6-8;

5. Журавель В. Криміналістична класифікація злочинів : засади формування та механізм застосування. Вісник Академії правових наук України. 2002. № 3 (30). С. 160-166;
6. Степанюк Р. Криміналістичне забезпечення розслідування злочинів, вчинених у бюджетній сфері України : Монографія / за загал. ред. А. Волобуєва. Харків: Ніка Нова, 2012. 382 с.;
7. Пазинич Т. Криміналістична характеристика шахрайств та основні положення їх розслідування: дис. … к-та юрид. наук: 12.00.09. Харків, 2006. 206 с.;
8. Вахрушев О. Криміналістична класифікація службової недбалості. Науковий вісник Ужгородського національного університету : Серія «Право», 2020. Вип. 60. С. 155-159. DOI: https://doi.org/10.32782/2307-3322-2020-60-34;
9. Пчеліна О. Криміналістична класифікація злочинів. Право і суспільство. 2014. № 6-1. С. 304-309;
10. Одерій О. Теорія і практика розслідування злочинів проти довкілля: Монографія. Харків: Діса плюс, 2015. 528 с.;
11. Бершов Г. Криміналістична класифікація військових злочині. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності : тези доп. учасників наук.-практ. семін. (м. Харків, 14.05.2020). С. 89-91.

УДК 347.921
ЛИСЕНКО Анастасія,
здобувачка вищої освіти 2 курсу магістратури
Навчально-наукового інституту міжнародних відносин та права,
ПЗВО «Київський міжнародний університет»
Київ, Україна

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ БЕЗОПЛАТНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Від початку збройної агресії російської федерації в 2014 році перед державними органами й установами, які забезпечують доступ до правосуддя, виникли абсолютно нові проблеми та виклики. Перед правоохоронними органами, судами та системою безоплатної правової допомоги постали правові задачі воєнного часу: охорона та захист окремих прав людини, розслідування та розгляд справ про військові злочини, встановлення фактів, що мають юридичне значення, які відбулися в районах, що знаходяться поза контролем уряду України; розв'язання питань компенсації за травми та зруйноване житло, правнича допомога військовим та їх родинам тощо. Крім того, в Україні з'явилися нові категорії населення, що потребували правової підтримки й допомоги — внутрішньо переміщені особи (ВПО) та люди, які постраждали від військової агресії рф[1]. Проте державні органи, які забезпечують доступ до правосуддя, адаптувалися до нових реалій. Були внесені зміни до законодавства, що посприяли відновленню порушених прав внутрішньо переміщених осіб та інших верств постраждалого населення. Наприклад, для ВПО було спрощено доступ до низки державних послуг, прискорено процедуру встановлення фактів народження та смерті, укладення шлюбу для жителів непідконтрольних уряду України територій; змінами до Закону України «Про безоплатну правничу допомогу» внутрішньо переміщених осіб було віднесено до суб'єктів права на безоплатну вторинну правову допомогу тощо[2]. Однак, повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну значно підвищило навантаження на систему безоплатної правничої допомоги, повністю змінило ситуацію з доступом до правосуддя та до адміністративних послуг у країні. Масштаб порушення прав громадян та запит на правову допомогу є незіставним із правовими проблемами 2014–2021 років. Відповідно до звітів Міжнародної організації з міграції ООН, з початку повномасштабного вторгнення понад 14 млн українців, третина населення країни, залишили свої домівки. Понад 6,5 млн із них розкидані по світу як біженці, а близько 3,7 млн залишаються внутрішньо переміщеними особами в Україні[3]. Така вимушена міграція створює значне додаткове навантаження на місцевих постачальників послуг, включно з місцевими та

регіональними центрами з надання безоплатної вторинної правової допомоги України. У сучасних реаліях України розуміння викликів, спричинених війною, у контексті доступу до правосуддя та вдосконалення системи безоплатної правової допомоги є невідкладним завданням для забезпечення правової підтримки громадян. Особливо це стосується переселенців, військових, ветеранів та їхніх сімей, які часто стикаються з правовими проблемами, що потребують оперативного вирішення. Ідентифікація правових потреб постраждалого в результаті війни населення сприятиме ефективнішому плануванню заходів, спрямованих на покращення доступу до якісної правової допомоги та інформаційних послуг для внутрішньо переміщених осіб і постраждалого населення.

На мою думку, для підвищення ефективності системи надання безоплатної правової допомоги необхідно звернути увагу на такі заходи:

1. Цифровізація послуг – необхідність забезпечення онлайн-доступу до правової допомоги та консультацій через державні платформи, що дозволить громадянам у будь-якому місці отримувати необхідну підтримку. Наприклад, Міністерство цифрової трансформації України активно розвиває платформу «Дія», яка вже частково включає правові послуги для населення.
2. Розширення мережі безоплатної правової допомоги – залучення більшої кількості юристів та адвокатів для надання консультацій і представництва в судах. А також розширення доступу до юридичної підтримки, зокрема через створення мобільних юридичних груп, що можуть працювати в польових умовах і надавати допомогу в регіонах, де обмежений доступ до правосуддя. Наприклад, мобільні юридичні бригади, організовані за підтримки міжнародних організацій.
3. Координація між державними органами та громадськими організаціями – важливо покращити взаємодію між органами державної влади, правозахисними організаціями та волонтерськими структурами для швидкого реагування на правові виклики й мінімізацію бюрократичних перепон.
4. Міжнародна співпраця та обмін досвідом – міжнародні партнери, такі як ООН та ОБСЄ, надають підтримку в організації системи правової допомоги в кризових ситуаціях. Вивчення їхнього досвіду у військових конфліктах, таких як на Балканах чи в Сирії, дозволить адаптувати найкращі практики для українських реалій.
5. Збільшення фінансування та підтримка з боку міжнародних донорів – система безоплатної правової допомоги потребує збільшення фінансових ресурсів для розширення послуг та покращення їхньої якості. Наприклад, протягом 2023 року міжнародні донори, такі як Європейський Союз та Світовий банк, виділили додаткові кошти на підтримку системи правової допомоги для українців, які постраждали від війни.

Список використаних джерел:

1. Доступність правової допомоги в контексті воєнного стану. Комплексне досліджен URL: https://legalaid.gov.ua/wp-content/uploads/2023/02/dostupnist-compressed.pdf (дата звернення 01.10.2024).
2. Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#Text (дата звернення 01.10.2024).
3. Звіти Міжнародної організації з міграції ООН URL: https://ukraine.iom.int/uk/zvity (дата звернення 01.10.2024).

УДК 340.113

ЯКОВЛЕВ Олександр,
аспірант ПЗВО «Київський міжнародний університет»,
адвокат
Київ, Україна

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЗАСОБИ ЗАХИСТУ ПРОТИ ЗЛОВЖИВАННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИМИ ПРАВАМИ УЧАСНИКАМИ ЦИВІЛЬНОГО, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Анотація. В наукових тезах розкривається сутність процесуальних засобів захисту проти зловживання процесуальними правами учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства в умовах воєнного стану.

Постановка проблеми. Воєнний стан, запроваджений у зв'язку з військовою агресією північного сусіда проти України, суттєво вплинув на всі сфери життя суспільства, включаючи судову систему. Особливу актуальність в умовах воєнного стану набули питання процесуальної дисципліни та недопущення зловживань процесуальними правами учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства.

Юридична невизначеність може призвести до різних інтерпретацій зловживань учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства їх процесуальними правами, а отже й утрудненню та/або унеможливленню прийняття судами об’єктивних та неупереджених судових рішень.

Іншою проблемою є потенціал для маніпуляцій і певних зловживань з боку учасників цивільного, господарського та адміністративного судочинства, які можуть використовувати зловживання процесуальними правами для блокування або затягування судових процедур під виглядом захисту своїх прав, що в свою чергу є зловживанням цими учасниками своїми процесуальними правами.

Таким чином, дієвим механізмом проти зловживань процесуальними правами учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства є процесуальні засоби захисту, встановлені процесуальним законодавством.

Основні матеріали дослідження. Законодавче правове регулювання такого правового явища, як «зловживання правами» у процесуальних кодексах Україні відбулось на підставі Закону України №2147-VIII від 03.10.2017 року «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» [1] (надалі за текстом – Закон України №2147-VIII), в якому було викладено у новій редакції та впроваджено правове регулювання неприпустимості

зловживання процесуальними правами, а саме п.11) ч.3 ст. 2 Цивільного процесуального кодексу України [2] (надалі за текстом – ЦПК України), п.11) ч.3 ст. 2 Господарського процесуального кодексу України [3] (надалі за текстом – ГПК України), п.9) ч.3 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України [4] (надалі за текстом – КАС України), крім того, статтею 43 ГПК України, статтею 44 ЦПК України та статтею 45 КАС України врегульовано питання неприпустимості зловживання процесуальними правами, а також встановлено засіб захисту проти таких зловживань у вигляді надання суду права на залишення без розгляду або повернення скарги, заяви, клопотання якщо подання таких процесуальних документів визнається судом зловживанням процесуальними правами з урахуванням обставин справи.

Також засобом захисту проти зловживання процесуальними правами є положення ч.4 ст. 135 ЦПК України та ч.4 ст. 125 ГПК України, відповідно до яких як захід забезпечення судових витрат суд, з урахуванням конкретних обставин справи, має право, за клопотанням відповідача, зобов’язати позивача внести на депозитний рахунок суду грошову суму для забезпечення можливого відшкодування майбутніх витрат відповідача на професійну правничу допомогу та інших витрат, які має понести відповідач у зв’язку із розглядом справи (забезпечення витрат на професійну правничу допомогу). Таке забезпечення судових витрат застосовується, якщо позов має ознаки завідомо безпідставного або має інші ознаки зловживання правом на позов.

Крім того, ч.9 ст. 141 ЦПК України та ч.9 ст. 129 ГПК України встановлено інший засіб захисту проти зловживання процесуальними правами у вигляді надання суду права на покладення на сторону чи її представника судових витрат повністю або частково у випадку зловживання такою стороною або її представником процесуальними правами незалежно від результатів вирішення спору.

Основним засобом захисту проти зловживання процесуальними правами є заходи, передбачені ст. 148 ЦПК України, ст. 135 ГПК України та ст. 149 КАС України, а саме право суду на постановлення ухвали про стягнення в дохід Державного бюджету України з відповідної особи штрафу у випадку зловживання процесуальними правами, вчинення дій або допущення бездіяльності з метою перешкоджання судочинству.

Слід зауважити, вищевказані засоби захисту проти зловживання процесуальними правами є правом, а не обов'язком суду, при виявлені будь-яких порушень, зокрема і зловживання процесуальними правами.

Таким чином, застосування засобів захисту проти зловживання процесуальними правами має індивідуальний характер та є оціночним поняттям в залежності від конкретних обставин справи та/або дії/бездіяльності конкретного учасника або сторони чи їх представника, які зловживають своїми процесуальними правами.

Висновки. Зловживання процесуальними правами учасниками цивільного, господарського та адміністративного судочинства є суттєвою

загрозою для ефективного судочинства, особливо в умовах воєнного стану в Україні. Для забезпечення справедливого та своєчасного розгляду справ, суди мають застосовувати передбачені законодавством механізми, що запобігають таким зловживанням, а саме накладення санкцій, обмеження щодо подання процесуальних документів та/або доказів, застосування заходів процесуального примусу та посилення відповідальності учасників такого судочинства.

Запровадження воєнного стану створило додаткові виклики для судової системи України. Обмежений доступ до судів, переміщення суддів та учасників судового процесу, ризики для безпеки учасників процесу – всі ці фактори впливають на швидкість і ефективність правосуддя. Зловживання процесуальними правами в таких умовах може мати ще більш негативний вплив, оскільки створює додаткові труднощі для судової системи.

Таким чином, посилення процесуальної дисципліни та вдосконалення процесуальних засобів захисту проти зловживання процесуальними правами може забезпечити належний захист прав громадян і стабільність правової системи в Україні в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів: ЗУ від 03.10.2017 р. // Відомості Верховної Ради України. 2017. № 48. ст. 436. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2147-19/ed20171003#Text.
2. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2004. №№ 40-41, 42. ст. 492. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/conv#n6037.
3. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 1992. №№ 6, ст. 56. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/conv#n1490.
4. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35-36, №37, ст. 446 URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15/conv#n9495.

Секція 2. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 341.24]364.4:355,98
БАК Софія,
КЛІМЧУК Славана,
здобувачі вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня, групи ПБС-23-1
Навчально-наукового інституту права
Державного податкового університету
Науковий керівник: кандидат історичних наук,
доцент кафедри міжнародного права та права Європейського Союзу,
ВНЗ «Державний податковий університет»
Катерина ЛІСОВА
Ірпінь, Україна

ГУМАНІТАРНА ДОПОМОГА: ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану є надзвичайно актуальною в контексті сучасних глобальних конфліктів, адже те, що зараз відбувається в Україні не лише руйнує матеріальну інфраструктуру, а й завдає непоправної шкоди життю та здоров'ю цивільного населення. Саме тому надання гуманітарної допомоги стає комплексним заходом, спрямованих на забезпечення життєво необхідних потреб осіб, які постраждали внаслідок збройних конфліктів, стихійних лих або інших надзвичайних ситуацій. Згідно із

Законом України «Про гуманітарну допомогу», засвідчує, що гуманітарна допомога являє собою безкоштовну допомогу, яка надається особам, що опинилися у складних життєвих обставинах, і має на меті задоволення їхніх найнеобхідніших потреб [1]. Міжнародне гуманітарне право, закріплене в Женевських конвенціях та додаткових протоколах, визначає основні принципи надання гуманітарної допомоги, зокрема, гуманність, неупередженість, нейтралітет та незалежність.

Внутрішній державний нагляд за гуманітарною допомогою в Україні здійснюється відповідно до Конституції України, Цивільного кодексу України, Закону України «Про гуманітарну допомогу» та інших нормативно-правових актів. Конституція України гарантує кожному право на життя, здоров'я, гідні умови життя та соціальний захист. Закон України «Про гуманітарну допомогу» деталізує поняття гуманітарної допомоги, визначає суб'єктів, які мають право на отримання допомоги, а також порядок його надання.

Регулювання гуманітарної допомоги під час воєнного стану значно ускладнює доставку гуманітарної допомоги, оскільки створює додаткові ризики для життя та здоров'я гуманітарних працівників та тих, хто її потребує. Українське законодавство передбачає деякі особливості надання

гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану, зокрема: Спрощення процедур: для прискорення даної допомоги в зону бойових дій та неокуповані території передбачається спростити митні процедури та скоротити час оформлення документів. Також згідно Конституції України і Закону України «Про гуманітарну допомогу» держава зобов'язана забезпечити безпеку гуманітарних конвоїв, персоналу гуманітарних організацій та осіб, які отримують допомогу [2].

Також для ефективного розподілу гуманітарної допомоги створюються координаційні центри для моніторингу потреб населення та розробки планів розподілу допомоги (наприклад, «СпівДія»).

Для того, щоб покращити Шляхи вирішення проблем і перспективи розвитку даної допомоги, необхідно:

1.Забезпечити стабільне фінансування тобто, залучити додаткове фінансування від міжнародних фондів та приватних донорів.

2.Посилити координацію: створити єдиний координаційний центр для доставки гуманітарної допомоги.

3.Прозорість і підзвітність: забезпечити максимальну прозорість у використанні гуманітарної допомоги та підзвітність усіх учасників процесу.

4.Розвиток цифрових технологій: застосовуйте сучасні технології для моніторингу потреб людей, відстеження потоків гуманітарних поставок і запобігання корупції.

5.Посилення міжнародної співпраці: залучення міжнародних організацій та країн-донорів до надання гуманітарної допомоги.

6.Координація між рівнями влади: взаємодія між центральною, регіональною та місцевою владою не завжди ефективна, що ускладнює швидке реагування на зміни ситуації та розподіл ресурсів.

Проте, для вирішення і покращення митного кордону уряд прийняв постанову «Про особливості визнання гуманітарною допомогою товарів, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та цивільного захисту населення в умовах введення воєнного стану», але це не вирішує повністю проблему спрощеного розмитнення [3].

Тому, надання гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану – складний і багатогранний процес, який потребує значних ресурсів та зусиль. Сучасні технології пропонують нові можливості для підвищення ефективності та прозорості гуманітарної допомоги, але для їх успішного застосування необхідна співпраця державних органів, міжнародних організацій, громадянського суспільства та бізнесу.

Отже, для забезпечення оперативного та ефективного надання гуманітарної допомоги в умовах воєнного стану необхідно впровадити сучасні інформаційні технології, зокрема електронне урядування, а також спростити адміністративні та митні процедури. Це дозволить мінімізувати бюрократичні бар'єри та прискорити доставку гуманітарних вантажів. Однак для забезпечення прозорості та безпеки таких процесів важливо розробити

правові механізми й систему регулювання, яка запобігатиме зловживанням і забезпечуватиме ефективність гуманітарної допомоги в умовах кризи.

Список використаних джерел:

1. Про гуманітарну допомогу: Закон України від 22 жовтня 1999р. № 1192-XIV. / Верховна Рада України. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/t991192?an=56284&ed=2024_01_23
2. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст.141. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text
3. Про особливості визнання гуманітарною допомогою товарів, необхідних для здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України та цивільного захисту населення в умовах введення воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 р. № 155. Урядовий кур'єр. 2022. № 41 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/238-2022-%D0%BF#Text

УДК 355.018
BONDARENKO Alina,
PhD, Research Fellow, University of Bristol Law School
ORCID ID : https://orcid.org/my-orcid?orcid=0009-0009-0031-4230
Bristol, UK

METHODS OF INFLUENCE AND INTERACTION OF LEGAL ACTS ON THE SETTLEMENT OF RUSSIAN MILITARY AGGRESSION AGAINST UKRAINE

Since the beginning of the full-scale invasion on February 24, 2022, Russia has been massively shelling peaceful cities, killing civilians, raping women, and deporting Ukrainians. These crimes have been documented by the UN and international human rights organizations. The crimes committed by Russians against children are particularly horrific - murder, mutilation, and deportation. According to the UN, at least 438 children have died because of the war. Russian troops have been targeting hospitals, schools, theaters, residential buildings, and humanitarian convoys, which is a war crime. The occupiers are massively looting and destroying civilian infrastructure and cultural heritage and appropriating Ukrainian grain. Russia is using banned cluster munitions, landmines, phosphorus bombs, and depleted uranium munitions [1].

On March 17, 2022, the International Criminal Court found reasonable grounds to believe that Russia is committing war crimes and crimes against humanity in Ukraine. Russia's actions in Ukraine constitute a gross violation of the Geneva Conventions and customary humanitarian law. The Russian political leadership and war criminals must be held accountable for these criminal acts. The current regulatory legal acts (RLAs) in Ukraine are the key tools for responding to Russian aggression [2].

The Law on the Principles of National Resistance - It provides a legal framework for the creation of volunteer territorial defense units. This can be an important factor in strengthening defense capabilities and protecting regions from potential threats.

The Law on Collaboration - this law allows law enforcement agencies to confront individuals who collaborate with the Russian occupiers. It opens the possibility of initiating criminal cases and taking measures to counteract collaboration. Presidential Decree on Strengthening Defense - Empowers the Ministry of Defense to procure weapons more quickly, replenish stocks, and improve army infrastructure. This contributes to the readiness and effectiveness of the Armed Forces of Ukraine.

The Rome Statute of the International Criminal Court is the key legal basis for bringing the Russian Federation and its representatives to justice for the crime of aggression against Ukraine [3].

This statute defines aggression as the most serious international crime that entails individual criminal liability. Ukraine has already applied to the International Criminal Court to investigate Russia's actions on its territory.

The Nuremberg Principles and the principles of international law established by the Nuremberg Tribunal define the individual responsibility of state and military leaders for waging wars of aggression. These principles can be applied to the political and military leadership of the Russian Federation [4].

Thus, the Rome Statute and the Nuremberg Principles are an important international legal framework for bringing Russia and its officials to justice for their aggression against Ukraine in international courts, helping to restore justice and prevent similar crimes in the future.

References:

1. About the foundations of national opposition. Official web portal to the Parliament of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text
2. About ensuring the protection of national interests behind the upcoming calls of the state of Ukraine in connection with the military aggression of the Russian Federation: Resolutions: and Cab. Ministers of Ukraine dated 03/03/2022 No. 187
3. Rome Statute of the International Criminal Court: Statute of the International Criminal Court courts from 07/17/1998: as of January 16 2002
4. Sokurenko V.V. Public administration of the defense sector in Ukraine: dis. ... doc. legal Sciences: 12.00.07. Kharkiv, 2016. 574 p.

УДК: 342.7
VASYLYSHYNA Anastasiia,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine

INTERNATIONAL STANDARDS AND LOCAL REALITIES: FREEDOM OF SPEECH IN UKRAINE'S MARTIAL LAW

In the European Convention on Human Rights, it is stated that freedom of speech and thought are the basic rights of each person, which means that they can hold opinions and share information. Moreover, the government should not restrict the broadcasting and television work. There could be a restriction on disclosure received in confidence, but the relevant public authority must show that the restriction is appropriate and no more than necessary to address the issue concerned. [1]

However, the freedom of expression isn't absolute and can be restricted by implementing martial law. As per to the second part of article 10 of ECHR, these restrictions can be implemented when it is done to protect national security, territorial integrity (the borders of the state) or public safety.

According to Article 8 of the Law "On Legal Regime of Martial Law", in Ukraine or in certain areas of Ukraine where martial law has been introduced, the military command, together with military administrations, may implement certain measures of the martial law regime, which may temporarily restrict constitutional rights and freedoms of individuals and legal entities. [2]

The grounds for the implementation of martial law may include armed aggression or a threat of attack, as well as a threat to Ukraine's state independence and territorial integrity.

On February 24, 2022, in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, martial law was introduced by Presidential Decree No. 64/2022. [3] This document restricted constitutional rights to freedom and speech, and at the same time, this provision led to changes in the work of the country's mass media.

Moreover, changes were implemented in the criminal procedural legislation of Ukraine; the sharing of the movement of weapons and military formations of the Armed Forces of Ukraine were banned. [4, p.37, Article 114] The Criminal Code of Ukraine also states that if somebody is spreading disinformation while supporting the aggressor state, this person will be criminally liable for such actions. [4, p.36, Article 111]

When the full-scale war started, there were a lot of actions taken to prevent disinformation; they were taken by Ukraine and also its international partners. In the first place, the National Council made sure to avoid the spreading of unreliable and hostile content against Ukraine; they have also sent a list of Russian channels to European institutions. Therefore, the EU banned the broadcasting of Russian channels in all countries of the bloc.

So, it's vital to remember that the restrictions on freedom of speech are intended to prevent the enemy from using this freedom to spread fakes, panic, and incite internal strife. For Ukraine, it was an urgent issue as disclosure of some information could potentially affect the security of certain territories, which would impose a high risk to the lives of civilians and military personnel.

At the same time from other perspectives, wartime has a specific impact on journalists' work. Now there is a negative trend in which journalists view the situation of freedom of speech to be good; yet there is a propensity for journalists to self-censor rather than the government itself. Furthermore, most journalists decided that it is acceptable to conceal information if it is necessary for the state. [5, p.27] This may result in additional restrictions on freedom of speech, which is particularly dangerous when it comes from journalists.

Overall, the media and freedom of speech are critical components of democracy and a source of Ukrainian resistance; journalists may define the genuine image of existing problems and bring solutions closer. It could allow Ukrainians and foreigners to see the full picture of the fight and receive support from many countries across the world. That is why it is crucial for us to safeguard freedom of speech during wartime.

The longer the martial law, the more this tendency becomes entrenched in general practice, then it can seriously challenge democracy and freedom of speech in Ukraine. While it is understandable that the restrictions on the collection of the Armed Forces activity (movement, deployment.) may be a subject of restrictions until the end of martial law. However, certain measures should be implemented such as overseeing the law changes and keeping them in line with European standards, protecting freedom and expression.

The EU with the collaboration with Council of Europe organized several projects to combat these urgent matters, one of the components of these projects include the alignment of Ukraine's framework on media, freedom of expression and freedom of access to information with the European standards.[6]

References:

1. European Convention on Human Rights. Council of Europe. Article 10 URL:https://shorturl.at/IIEDr
2. Про правовий режим воєнного стану. Стаття 8. Закон України від 12.05.2015 № 389-VIII URL:https://shorturl.at/lqoIO
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022 URL:https://shorturl.at/95RIr
4. The Criminal Code of Ukraine, April 5, 2001 № 2341-III URL:https://shorturl.at/B09ne
5. Виклики для свободи слова та журналістів в умовах війни: соціологічне дослідження / П. Бондаренко, Т. Печончик, А. Сухарина, В. Яворський; Центр прав людини ZMINA. – Київ, 2023. – 60 с.

6. Council of Europe. Programmes. Safeguarding Freedom of Expression and Freedom of Media in Ukraine (SFEM-UA). 01.2023 – 12.2024 URL:https://shorturl.at/JPpRS

УДК 340.12

ВОЙЦИХ Юлія,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

РЕГУЛЮВАННЯ ТРАНСКОРДОННОГО НАДАННЯ ІТ- ПОСЛУГ В ЄС

Згідно з Директивою 2000/31/ЄС, інформаційні послуги охоплюють широкий спектр онлайн-діяльності в економічній сфері. Це не лише продаж товарів через інтернет, але й передача даних через комунікаційні мережі, забезпечення доступу до цих мереж та хостинг інформації. Важливо зазначити, що фізичне постачання товарів або надання послуг офлайн не входять до цієї категорії. Це визначення закладає основу для розуміння специфіки ІТ-послуг у контексті ЄС [2, с. 1-16].

Переходячи до поняття транскордонного надання ІТ-послуг, варто підкреслити, що це практика, коли компанія або фахівець з однієї країни ЄС надає послуги клієнтам в інших країнах ЄС без фізичної присутності в країні клієнта. Ця концепція базується на фундаментальному принципі свободи руху послуг, закріпленому в ст. 66 ДФЄС. Це відкриває величезні можливості для ІТ-компаній, дозволяючи їм розширювати свій ринок без необхідності відкривати офіси в кожній країні ЄС [1, с. 47-390].

Однак, з великими можливостями приходить і велика відповідальність. Регулювання транскордонного надання ІТ-послуг в ЄС спрямоване на забезпечення балансу між свободою надання послуг та захистом прав споживачів і безпекою даних. Згідно зі статтею 3 Директиви 2000/31/ЄС, країни ЄС зобов'язані забезпечити відповідність наданих інформаційних послуг національному законодавству. Це створює цікаву правову ситуацію, коли компанія повинна дотримуватися законодавства країни, в якій вона зареєстрована, навіть надаючи послуги в іншій країні ЄС [2, с. 1-16].

Важливо зазначити, що поняття ІТ-послуг в ЄС не обмежується лише розробкою програмного забезпечення. Згідно зі ст. 108 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, комп'ютерні послуги включають широкий спектр діяльності: від консультацій та розробки програмного забезпечення до обробки даних, хостингу та навчання персоналу. Це демонструє, наскільки різноманітним і комплексним є сектор ІТ-послуг в розумінні ЄС [3, ст. 2125].

Особливу увагу варто приділити електронним комунікаційним послугам. Ст.121 Угоди про асоціацію чітко встановлює, що сторони не повинні обмежувати транскордонне надання таких послуг. Це положення є ключовим для розвитку єдиного цифрового ринку ЄС, про який ми поговоримо трохи пізніше [3, ст. 2125].

У контексті надання ІТ-послуг неможливо оминути питання захисту даних та безпеки. ЄС приділяє цьому аспекту величезну увагу. Постачальники електронних комунікаційних послуг зобов'язані

забезпечувати надійний захист персональних даних користувачів. Більше того, згідно зі ст. 14 Директиви (ЄС) 2016/1148, оператори основних послуг повинні не лише вживати відповідних заходів безпеки, але й повідомляти про інциденти. Це створює атмосферу прозорості та довіри, яка є критично важливою для розвитку цифрової економіки [4, с. 1-30].

Цікавим аспектом регулювання є питання ліцензування. Ст. 4 Директиви 2000/31/ЄС встановлює, що надання інформаційних послуг не потребує отримання попередньої ліцензії. Це положення значно спрощує вхід на ринок для нових гравців, стимулюючи конкуренцію та інновації в IT-секторі [2, с. 1-16].

Говорячи про майбутнє транскордонного надання IT-послуг в ЄС, не можна не згадати про стратегію Єдиного цифрового ринку.

Запроваджена у 2015 році, ця стратегія спрямована на сприяння економічному зростанню та інноваціям в цифровій сфері. Вона базується на трьох ключових підвалинах: забезпечення доступу до цифрових товарів і послуг, створення сприятливого середовища для розвитку цифрових мереж та послуг, а також максимізація потенціалу зростання цифрової економіки [5].

Однак, шлях до єдиного цифрового ринку не позбавлений викликів. Одним з найбільших є гармонізація законодавства між країнами ЄС. Незважаючи на спільні директиви та регламенти, національні законодавства все ще мають певні відмінності, що може створювати складнощі для компаній, які надають послуги в різних країнах ЄС. Крім того, стрімкий розвиток технологій постійно ставить нові питання перед законодавцями, вимагаючи швидкої адаптації правової бази [6].

Підсумовуючи, можна сказати, що регулювання транскордонного надання IT-послуг в ЄС є комплексним і динамічним процесом. Воно спрямоване на створення єдиного цифрового ринку, який забезпечує вільний рух послуг між країнами-членами, одночасно гарантуючи високий рівень захисту споживачів та безпеки даних. Розуміння цих процесів є критично важливим. Ми живемо в епоху, коли цифрові технології стають невід'ємною частиною всіх сфер життя, і знання правового регулювання цієї сфери відкриває перед нами широкі можливості - розуміння принципів регулювання транскордонного надання IT-послуг в ЄС буде незамінним активом.

Список використаних джерел:

1. Договір про функціонування Європейського Союзу // Офіційний вісник Європейського Союзу. 2012. С 326. С. 47-390.
2. Directive 2000/31/EC of the European Parliament // Official Journal of the European Union. 2000. L 178. P. 1-16.
3. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми

державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 // Офіційний вісник України. 2014. № 75. Т. 1. Ст. 2125.
4. Directive (EU) 2016/1148 of the European Parliament // Official Journal of the European Union. 2016. L 194. P. 1-30.
5. European Commission. A Digital Single Market Strategy for Europe. COM(2015) 192 final. Brussels, 6.5.2015.
6. European Commission. EU4Digital. [Електронний ресурс]. URL: https://eufordigital.eu/discover-eu/eu4digital-programme/ (дата звернення: 22.09.2024).

УДК 349.314

ГАЙДУЧОК Ганна,
адвокат
Київ, Україна

МІГРАЦІЙНЕ ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Міграційне законодавство - це комплекс нормативно-правових актів, що регулюють питання громадянства, пересування людини і зміну нею місця проживання або перебування. Очевидно, що повномасштабне вторгнення росії в Україну в лютому 2022 року та введення воєнного стану стало поштовхом для перегляду, зміни та введення жорсткого регулювання міграційних процесів в Україні [3].

Так, в першу чергу, міграційне законодавство було значно переглянуто та і досі переглядається стосовно громадян держави - агресора та країн, пов'язаних з нею. Вторгнення, і колосальний суспільний запит, отримали відображення у зміні міграційного законодавства, що стосується в першу чергу посилення безпекових заходів та перевірок таких осіб, навіть ще на початкових етапах бажання перетнути український кордон.

Зокрема, з 01 липня 2022 року було запроваджено візовий режим для громадян росії, до введення котрого діяв безвіз (громадяни рф не потребували будь якого додаткового документу для перетину кордону України, достатньо було лише закордонного паспорту, проте, для чоловіків віком 18-60 все ж на кордоні здійснювалось додаткове опитування щодо перевірки мети в'їзду) [4,8]. Це означає, що з липня 2022 року для в'їзду в Україну громадяни рф повинні отримати візу, що, в свою чергу передбачає ретельну процедуру перевірки таких громадян ще задовго до перетину українського кордону. Крім того, російська федерація внесена до переліку країн, оформлення віз громадянам яких здійснюється виключно за умови особистої співбесіди та погодження з компетентними органами.

Також 01.11.2022 Кабміном було зупинено розгляд поданих громадянами росії до повномасштабного вторгнення заяв для отримання дозволу на імміграцію в Україну та отримання чи продовження посвідок на тимчасове, постійне проживання, з небагатьма виключеннями з цього правила (перебування в шлюбі з гр. України, територіальне походження з України, офіційне працевлаштування, контракт з ЗСУ) [5].

Крім того, Законом України "Про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні і надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном" від 21.09.2022 було змінено порядок видачі дозволів на застосування праці іноземців для українських працедавців [2]. Так, від 21.09.2022 видача чи продовження дії дозволу на застосування праці громадян росії чи Білорусі, а також інших держав, визнаних такими, що становлять загрозу державному

суверенітету, територіальній цілісності і демократичному конституційному ладу та іншим національним інтересам України, здійснюються за погодженням із регіональними органами Служби безпеки України.

З практичної точки зору нормативне регулювання знаходить чітке відображення в реальному світі, більш того, не тільки росіяни чи білоруси, а й усі громадяни колишнього СРСР знаходяться під пильним наглядом державних органів та проходять додаткові перевірки Службою безпеки України та іншими органами в міграційних процедурах та питаннях працевлаштування.

Якщо говорити про вплив воєнного стану на громадян України в контексті міграційного законодавства, варто відмітити, що КМУ, з огляду на можливі непередбачувані обставини, з якими країна стикнулась та продовжує стикатись чи не щодня, що можуть завадити громадянам України поновити паспортні документи, прийняв Постанову №1202 від 21 жовтня 2022, якою було продовжено дію паспортних документів, термін яких закінчився, на строк воєнного стану та 30 днів після його скасування [6].

Також, з практичних аспектів, своєрідну експансію в ЄС з 2022 року розпочало Державне підприємство "Документ", що перебуває у сфері управління ДМС України, та поряд з міграційною службою, надає послуги з видачі паспортних документів [9]. У зв'язку з вторгненням росії на територію України та оголошенням воєнного стану декілька мільйонів громадян України були вимушені виїхати за межі країни, багато з них перебували за кордоном без паспортних документів або з такими, термін яких закінчився. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 678 від 10 червня 2022 року, якою затвердив Порядок реалізації експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України [7]. В результаті, станом на 2024 рік, закордонні представництва українського ДП "Документ" наявні в Республіці Польща (Варшава, Гданськ, Краків, Вроцлав), Туреччині (Стамбул), Словаччині (Братислава), Чехії (Прага), Німеччині (Берлін, Кельн), Іспанії (Мадрид, Валенсія), Італії (Мілан), куди громадянам України можна звернутись за оформленням внутрішнього та закордонного паспорту [10].

Щодо громадян інших країн, у відповідь на колосальну підтримку Республікою Польща вимушених переселенців з України, був прийнятий та 16 вересня 2022 року набрав чинності Закон України «Про встановлення додаткових правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України» [1]. Закон прийнятий у відповідь на прийнятий в Польщі Закон від 12 березня 2022 року про допомогу громадянам України у зв'язку зі збройним конфліктом на території України. Закон має на меті лібералізувати умови перебування громадян Республіки Польща на території України, надає їм додаткові правові та соціальні гарантії, зокрема збільшує термін безвізового перебування, скасовує необхідність отримання дозволу на працю, скорочує вимоги до

отримання посвідки на тимчасове проживання. Проте, стикаючись з практичними аспектами реалізації цього Закону, варто відмітити, що було б доцільним пропрацювати реалізацію цього закону з міграційною службою, на рівні роз'яснень чи внесення змін до профільних порядків отримання документів, оскільки, подекуди, зустрічається необізнаність щодо його положень в міграційних органах.

Вторгнення росії мало значний вплив на законодавчу базу України з міграційних питань, що зумовлено в першу чергу захистом національної безпеки України та безпеки та інтересів її громадян, а також забезпеченням підтримки для громадян України, що опинились за кордоном та взаємною підтримкою Україною країн, що надали та надають значну підтримку для українських громадян, що опинились за кордоном через війну.

Список використаних джерел:

1. Про встановлення додаткових правових та соціальних гарантій для громадян Республіки Польща, які перебувають на території України. Закон України від 28.07.2022 № 2471-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2471-20#Text
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо застосування праці іноземців та осіб без громадянства в Україні і надання послуг з посередництва у працевлаштуванні за кордоном. Закон України від 21.09.2022 № 2623-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2623-20#Text
3. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text
4. Про припинення дії Угоди між Урядом України і Урядом Російської Федерації про безвізові поїздки громадян України і Російської Федерації та застосування деяких міжнародних договорів України з Російською Федерацією. Постанова Кабінету Міністрів України від 17.06.2022 № 692. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/692-2022-%D0%BF#Text
5. Деякі питання реалізації актів законодавства у сфері міграції в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2022 № 1202 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1202-2022-%D0%BF#Text
6. Деякі питання надання Державною міграційною службою публічних послуг в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 01.11.2022 № 1232 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1232-2022-%D0%BF#Text
7. Про реалізацію експериментального проекту щодо оформлення паспорта громадянина України та паспорта громадянина України для виїзду за кордон громадянам України, які перебувають за межами України, оформлення, обміну іноземцям та особам без громадянства, які постійно проживають в Україні, посвідки на постійне проживання під час їх перебування за межами України. Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 10.06.2022 № 678. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/678-2022-%D0%BF#Text

8. Коментар МЗС від 17.06.2022 щодо запровадження візового режиму для громадян рф. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/komentar-mzs-ukrayini-shchodo-zaprovadzhennya-vizovogo-rezhimu-dlya-gromadyan-rf
9. Інформаційна стаття "Про ДП "Документ". URL: https://pasport.org.ua/about
10. Інформаційна стаття "ДП «Документ» після 24 лютого 2022 року — врятовано персональні дані українців, створено відокремлені підрозділи за кордоном". URL: https://pasport.org.ua/news/dp-dokument-pislia-24-liutoho-2022-roku-vriatovano-personalni-dani-ukraintsiv-stvoreno-vidokremleni-pidrozdily-za-kordonom
УДК 341

ГОЛОВКО Єлизавета,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНТЕГРАЦІЇ БЛОКЧЕЙН-РІШЕНЬ У ФІНАНСОВІ ОПЕРАЦІЇ ТА ТОРГІВЛЮ В МЕЖАХ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЄС

Блокчейн-технології є інноваційним інструментом, що трансформують фінансові операції та торгівлю завдяки прозорості, безпеці та незмінності даних. В умовах внутрішнього ринку Європейського Союзу, де основними принципами є вільний рух товарів, послуг, капіталу та людей, блокчейн може стати важливим елементом для підвищення ефективності й довіри в транскордонних операціях. Технологія сприяє автоматизації процесів, знижує операційні витрати та мінімізує ризики шахрайства, створюючи нові можливості для інтеграції цифрових рішень у фінансову інфраструктуру ЄС [1].

Блокчейн уже демонструє свої переваги у фінансових операціях та торгівлі в межах внутрішнього ринку ЄС. Завдяки прозорості та підвищеній безпеці даних він дозволяє ефективно відстежувати всі етапи транзакцій, мінімізуючи ризики шахрайства та помилок. Наприклад, платформа We.trade, що підтримується кількома європейськими банками, використовує блокчейн для забезпечення безпечних транскордонних торгових угод між малими та середніми підприємствами, значно скорочуючи час і витрати на підтвердження платежів [3]. Крім того, смарт-контракти на основі блокчейну автоматизують виконання угод, пришвидшуючи процеси та знижуючи витрати. Смарт-контракти широко застосовуються для автоматизації таких операцій, як закупівлі та страхові зобов'язання. Наприклад, проєкт Insurwave, розроблений компаніями EY та Guardtime, застосовує блокчейн для автоматизації страхових контрактів у морському страхуванні, дозволяючи швидко і без посередників здійснювати виплати [5]. Також блокчейн оптимізує ланцюги поставок, спрощуючи митні процедури та полегшуючи взаємодію між учасниками ринку. Прикладом такого використання є пілотний проєкт Tradelens, створений Maersk та IBM, який застосовує блокчейн для відстеження контейнерних перевезень у реальному часі, що суттєво зменшує час на оформлення вантажів і знижує витрати на адміністративні процедури [4].

У ЄС вже запущено низку ініціатив і пілотних проєктів, спрямованих на інтеграцію блокчейн-рішень у різні сфери торгівлі та фінансів. Наприклад, Європейська комісія започаткувала Європейську блокчейн-партнерську програму (European Blockchain Partnership) та ініціативу Європейської інфраструктури блокчейн-послуг (EBSI), які спрямовані на створення єдиної блокчейн-інфраструктури для використання в публічних і приватних секторах [2].

Ці ініціативи підтримують транскордонні цифрові послуги, такі як визнання документів, що значно спрощує транзакції в межах внутрішнього ринку ЄС. Проте, не зважаючи на всі ці перспективи, блокчейн-технології стикаються з низкою правових та регуляторних викликів. Основним із них є відсутність єдиного законодавчого регулювання блокчейну в ЄС, що створює розбіжності у правовому полі між державами-членами і ускладнює інтеграцію блокчейн-рішень.

Крім того, блокчейн має взаємодіяти з існуючими правилами, такими як Директива про платіжні послуги (PSD2) та Митний кодекс ЄС, які не завжди враховують специфіку децентралізованих систем.

Ще однією важливою проблемою є конфіденційність даних і захист прав споживачів у контексті Загального регламенту про захист даних (далі - GDPR) [6]. Оскільки блокчейн є децентралізованою технологією, дані на ньому неможливо легко видалити, що може суперечити принципу "права на забуття" (right to erasure, right to be forgotten), передбаченого ст. 17 GDPR.

Щоб успішно інтегрувати блокчейн у внутрішній ринок ЄС, необхідно впровадити єдині стандарти використання цієї технології. Це дозволить гармонізувати підходи до її регулювання в різних державах-членах і забезпечити правову визначеність. Також важливо підтримувати інновації через спеціальні програми фінансування на національному та європейському рівнях. Впровадження блокчейну у поєднанні з іншими технологіями, такими як штучний інтелект та Інтернет речей (IoT), має великий потенціал для створення нових бізнес-моделей та покращення процесів у фінансовій та торговельній сферах.

Відтак, блокчейн відіграє важливу роль у розвитку фінансових операцій та торгівлі в ЄС, забезпечуючи прозорість, безпеку та ефективність процесів. Для його успішної інтеграції необхідно подолати регуляторні бар'єри, встановити єдині стандарти і стимулювати інновації. У поєднанні з іншими цифровими технологіями блокчейн може значно підвищити конкурентоспроможність ЄС і відкрити нові можливості для бізнесу в Союзі.

Список використаних джерел:

1. Nakamoto S. Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System [Електронний ресурс]. – 2008. – Режим доступу: https://bitcoin.org/bitcoin.pdf.
2. Європейська комісія. Європейська блокчейн-партнерська програма [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/european-blockchain-partnership.
3. Маркетингова платформа We.trade: Інновації для малого бізнесу [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: https://we-trade.com.
4. Tradelens. Ефективність ланцюгів поставок завдяки блокчейну [Електронний ресурс]. – 2020. – Режим доступу: https://www.tradelens.com.
5. Insurwave. Морське страхування на основі блокчейну [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу: https://insurwave.com.

6. Кортукова Т., Дяковський О. Правове регулювання захисту персональних даних в Європейському Союзі. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 7. С. 266-269. DOI https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-7/61

УДК 341.43

КОВАЛЬ Анастасія,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

РЕФОРМУВАННЯ ДУБЛІНСЬКОЇ СИСТЕМИ ПРИТУЛКУ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Дублінський регламент - це документ Європейського Союзу, що встановлює правила визначення держави-члена ЄС, відповідальної за розгляд заяви про надання притулку. Дублінський регламент утворює Дублінську систему. Перший регламент було створено в 1990 році після чого він зазнав двох редакцій в 2003 і 2013 роках (Дублін II та Дублін III відповідно)[1].

Велика міграційна криза 2015-2016 років виявила значні недоліки наявної системи, що призвело до початку обговорень необхідності її реформації. Одна з найбільших і найперших проблем, яка виникла, була непропорційність навантаження з якою стикнулися країни на зовнішніх кордонах ЄС. Адже відповідно до Дублінського регламенту країна, в якій шукач притулку вперше подає заяву на надання притулку, несе відповідальність за прийняття або відхилення заяви, і шукач не може перезапускати процес в іншій юрисдикції. Відтак такі країни як Греція та Італія були перенавантаженні напливом мігрантів через що, подекуди, не могли забезпечити їм необхідні умови чим порушували права людини. Наступна проблема - вторинне переміщення. Досить часто шукачі притулку намагаються переїхати до інших країн ЄС, навіть попри те, що вони вже були зареєстровані в першій країні в'їзду. Тут буде доречно згадати справу C.K. and Others v Republika Slovenija, яка була розглянута Судом Європейського Союзу (CJEU) у 2017 році.[2] Справа стосувалася сирійської сім'ї, яка подала заяву про надання притулку в Словенії, хоча першою країною в'їзду була Хорватія. Однак, словенська влада вирішила передати їх назад до Хорватії згідно з Дублінським регламентом навіть не врахувавши факт того, що C.K. страждала на серйозні проблеми з психічним здоров'ям, які могли погіршитися через передачу. Ця справа доводить, що Дублінська система зосереджена на визначенні відповідальної держави-члена, але не завжди враховує особливі обставини окремих шукачів притулку і таке механічне застосування Дублінського регламенту може призвести до порушення фундаментальних прав, зокрема статті 4 Хартії основних прав ЄС. Ще однією проблемою стали тривалі процедури, адже сам процес визначення відповідальної держави часто непропорційно затягувався. Ці та інші чисельні недоліки дали поштовх до реформування Дублінської системи.

У 2023 році Європейська Комісія та країни ЄС зосередили зусилля на підвищенні ефективності Дублінського регламенту III. Держави-члени почали застосовувати практичні рішення, наприклад, підбір і навчання персоналу, перегляд робочих процесів і стандартних операційних процедур, а

також започаткування або продовження ініціатив із диджиталізації.[3] У травні 2024 було прийнято пакт про міграцію та притулок (Pact on Migration and Asylum). Цей документ пропонує ефективний механізм солідарності та відповідальності за яким країни ЄС обирають, як вони братимуть участь, між прийомом шукачів притулку та наданням іншої підтримки, наприклад, фінансової допомоги або допомоги в поверненні. [4] Також, нові правила посилюють критерії, що визначають країну ЄС, відповідальну за розгляд заяви про надання притулку. Для запобігання вторинним переміщенням шукачі притулку повинні подати заяву на міжнародний захист у країні ЄС, куди вони вперше в'їхали, і залишатися там, доки не буде визначено країну, відповідальну за їхнє звернення. Має застосовуватися швидкий розгляд для заяв осіб з низькою ймовірністю отримання притулку, але окрім цього обов'язковим є скринінг, тобто перевірка всіх осіб, які нелегально перетинають зовнішні кордони ЄС. До того ж, важливими є пункти про посилення співпраці з країнами походження та транзиту мігрантів, а також розширення можливостей для легальної міграції та мобільності. Заразом новий пакт пропонує посилення правових гарантій, зокрема право на ефективний засіб правового захисту та передбачає посилений моніторинг дотримання прав людини на кордонах ЄС.

Отже, Дублінська система не є досконалою та має багато проблем, проте постійно реформується та покращується. Останнім нововведенням став Пакт про міграцію та притулок. Після ухвалення Європейським парламентом та Радою нові правила міграції, запроваджені Пактом, набули чинності 11 червня 2024 року та почнуть застосовуватися через два роки гарантуючи, що Європейський Союз матиме міцні та надійні зовнішні кордони, що права людей будуть гарантовані, а жодна країна ЄС не залишиться наодинці під тиском.

Список використаних джерел:

1.Regulation - 604/2013 - EN - Dublin Regulation - EUR-Lex. – URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32013R0604 (дата звернення: 18.09.2024).
3.C.K. and Others v Republika Slovenija CURIA - Documents. .URL: https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=191628&pageIndex=0&doclang=EN&mode=req&dir=&occ=first&part=1&cid=3213269 (дата звернення: 18.09.2024).
4. Звіт про ситуацію у сфері надання притулку за 2024 рік [Веб-сайт]. - URL: https://euaa.europa.eu/sites/default/files/publications/2024-06/2024_Asylum_Report_Executive_Summary_UK.pdf (дата звернення: 18.09.24).
5.Pact on Migration and Asylum. *Migration and Home Affairs*. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/pact-migration-and-asylum_en#what-is-the-pact-on-migration-and-asylum (дата звернення: 18.09.2024).

УДК 341.01

КОВЕРЗНЄВА Ганна,
кандидат юридичних наук, доцент
Нант, Франція

ЩОДО СУТІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ДЕРЖАВ

Міжнародно-правова відповідальність держав є одним з основоположних і найстаріших інститутів міжнародного права. Так, Комісія міжнародного права визначила міжнародну відповідальність як: «усі форми правових відносин, що можуть виникнути в міжнародному праві у зв'язку з правопорушенням, що вчинене державою, незалежно від того, обмежуються ці відносини правовідносинами між державою, що вчинила неправомірну дію, і державою, яка безпосередньо постраждала, або ж вони поширюються також на інших суб'єктів міжнародного права, і незалежно від того, чи обмежуються ці відносини зобов'язанням винної держави поновити право потерпілої держави та відшкодувати заподіяну шкоду, включають можливість самої потерпілої держави та інших суб'єктів застосувати до винної держави будьякі санкції, передбачені міжнародним правом» [1, с. 204].

Керівним у сучасному міжнародному праві є принцип суверенної рівності. Дотримуючись цього принципу, держави беруть участь у взаємних відносинах та в багатосторонньому міжнародному спілкуванні, володіючи суверенітетом як політико-правовою властивістю, що виражає верховенство кожної з них усередині країни та незалежність у зовнішніх справах.

Згаданий принцип дає змогу державі здійснювати будь-які дії, що не суперечать встановленим принципам і нормам міжнародного права. У випадку, якщо держава не виконує або порушує свої зобов'язання, що випливають із норм міжнародного права, цілком закономірно постає питання про її відповідальність перед окремими країнами чи світовим співтовариством у цілому. Тоді, принцип суверенної рівності дає змогу виділяти держави в основну групу суб'єктів міжнародного права, а отже, і міжнародної відповідальності.

У своїх працях Пронюк Н.В. вказує, що метою міжнародно-правової відповідальності є передбачення відповідного результату, а саме: виключення можливості вчинення державою нових правопорушень, вплив на інші держави, спонукання їх до добровільного дотримання міжнародних зобов'язань [1, с. 344].

Окрім цього, науковець зазначає існування подвійного значення функції інституту відповідальності: право відновлюване (репараційне) і право репресивне (каральне). Головною ознакою, що допомагає розрізняти вказані функції є тяжкість правопорушень. У своїй науковій роботі Шинкарчук М.Б. зазначає, що репараційна функція виявляється за звичайних

правопорушень, яким властиві відносно невеликі зміст і обсяг рекламацій і позовних вимог держав щодо відшкодування матеріальних збитків. При цьому, каральна функція, як вважає науковець, діє при вчиненні міжнародних злочинів [2, с. 38].

Проте, аналізуючи праці багатьох як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників, варто вказати, що питання репресивної функції викликає значні дискусії, особливо стосовно того, що можливість покарання держави суперечить принципу суверенності держав. Василенко В.А. дослідив питання примусу, зазначивши його найбільш поширеним заходом вирішення міжнародних спорів, але, на сьогодні, цілком неприйнятним є саме неправомірне застосування сили у міжнародних відносинах [3, с. 887-892].

Отже, ґенеза міжнародно-правової відповідальності обумовлена історико-політичним процесами у суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Сучасне міжнародне право : навчальний посібник / за ред. Н.В. Пронюк. Київ : КНТ, 2010. 286 с.
2. Відповідальність держав у міжнародному праві : матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених, м. Київ. 26 березня 2019. Київ, 2019. 224 с.
3. Василенко В.А. Відповідальність і санкції у сучасному міжнародному праві. Антологія української юридичної думки / за ред. Ю.С. Шемшученка. Київ. 2005. С. 887–892

УДК 341(4)
КОСАРЕВСЬКА Аліна,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ: МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Європейська інтеграція- це певний процес, який можна охарактеризувати, як поєднання або ж взаємозближення країн з Європейським союзом, що включає в себе наближення різних сфер: політичної, економічної, соціально-правової до Європейських стандартів.

Переговори між Україною та Європейським Союзом щодо нової посиленої угоди, яка мала замінити Угоду про партнерство та співробітництво, розпочалися в березні 2007 року в рамках Плану дій Україна-ЄС. У період з 2007 по 2012 рік відбулося 21 раунд переговорів щодо Угоди про асоціацію та 18 раундів з питань створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. 19 грудня 2011 року на Саміті Україна-ЄС оголосили про завершення переговорів стосовно Угоди. Проект документа було оприлюднено 9 серпня 2013 року, а після узгоджень офіційна назва стала "Угода про асоціацію між Україною, Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами". Підписання Угоди відбувалося у два етапи. 16 вересня 2014 року Верховна Рада України та Європейський Парламент синхронно ратифікували Угоду, після чого Україна завершила всі внутрішньодержавні процедури, передавши ратифікаційні грамоти. Угода про асоціацію стала найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України і найбільш масштабною угодою, яку ЄС укладав із третьою країною. Вона запровадила новий формат відносин між Україною та ЄС, заснований на "політичній асоціації та економічній інтеграції", і стала основою для проведення системних реформ в Україні [1]. Тобто підсумовуючи вищесказане переговори між Україною та Європейським Союзом щодо Угоди про асоціацію стали важливим етапом у розвитку відносин між двома сторонами, спрямованим на політичну асоціацію та економічну інтеграцію. Після кількох років переговорів, угоду підписали у два етапи, що підкреслює її значимість та складність. Цей документ став найбільшим міжнародним договором, укладеним Україною, і визначив новий рівень співпраці з ЄС. Угода про асоціацію створила основу для системних реформ в Україні та наблизила її до європейських стандартів, що є важливим кроком на шляху до повноправного членства в ЄС.

Наразі Україна отримала статус кандидата на вступ до ЄС, що означає початок офіційних переговорів. Зараз Україна перебуває саме на цьому етапі. Переговори ведуться по 35 розділах, які охоплюють різні сфери, такі як економіка, права людини, екологія, юстиція тощо. Україні необхідно імплементувати повністю або частково близько 3 000 актів права ЄС і провести низку важливих реформ. Після виконання вимог по кожному

розділу він вважається "закритим". Коли всі розділи будуть закриті, Україна та ЄС підписують угоду про вступ. Після цього угоду повинні ратифікувати всі країни-члени ЄС та Україна. Після ратифікації Україна офіційно стане членом Європейського Союзу [2]. Процес вступу України до Європейського Союзу підкреслює важливість виконання зобов'язань у рамках переговорів. Отримавши статус кандидата, Україна вже зробила значний крок до інтеграції з ЄС. І саме євроінтеграція є важливим етапом для забезпечення стабільності, економічного розвитку та зміцнення демократичних цінностей в Україні

Загалом Європейська інтеграція- є основною метою, яку має досягнути Україна, і більшість українців підтримують дану думку, адже як показало всеукраїнське опитування 77% українців підтримали б вступ до ЄС. Зокрема, 26% респондентів вважають, що для вступу України до Європейського Союзу знадобиться менше трьох років, тоді як 32% вважають, що цей процес займе 3-5 років [3].

Європейська інтеграція України є важливим стратегічним процесом, що відображає прагнення країни до політичної асоціації та економічної інтеграції з Європейським Союзом. Процес почався з переговорів про Угоду про асоціацію, і завершилися підписанням угоди в 2014 році. Ця угода стала найбільшим міжнародно-правовим документом в історії України та заклала основу для системних реформ, що наближають країну до європейських стандартів. Отримавши статус кандидата на вступ до ЄС, Україна активно працює над адаптацією національного законодавства до європейських норм у 35 різних сферах. Важливість виконання зобов'язань у рамках переговорів підкреслює, що успіх інтеграційного процесу залежить від реалізації значних реформ. Таким чином, європейська інтеграція є не лише метою зовнішньої політики України, але й важливим фактором стабільності, економічного розвитку та зміцнення демократичних цінностей у країні

Список використаних джерел:

1. Угода про асоціацію: https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/yevropejska-integraciya/ugoda-pro-asociacyu (Дата звернення 26.09.2024р.)
2. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3878417-25-cervna-pocatok-peregovoriv-pro-vstup-ukraini-do-es-so-teper-bude.html (Дата звернення 26.09.2024р.)
3. Переважна більшість українців продовжує підтримувати приєднання України до ЄС. URL: https://eu-ua.kmu.gov.ua/news/perevazhna-bilshist-ukrayintsiv-prodovzhuye-pidtrymuvaty-pryyednannya-ukrayiny-do-yes/

УДК 355.018
ПЕТРІК Данііл,
здовувач ступеня магістра міжнародного права,
ВНЗ "Державний торгівельно-економічний університет"
Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ РЕЄСТР ЗБИТКІВ ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА КОМПЕНСАЦІЇ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ АГРЕСІЄЮ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

Повномасштабна агресія Російської Федерації проти України, розпочата 24 лютого 2022 року, стала безпрецедентним викликом для міжнародного правопорядку у XXI столітті. Ця війна не лише призвела до численних людських жертв та масштабних руйнувань, але й поставила перед міжнародною спільнотою нагальне питання: як ефективно документувати та компенсувати завдану шкоду в умовах сучасного збройного конфлікту? Відповіддю на цей виклик стала ініціатива створення Міжнародного реєстру збитків - інноваційного механізму, покликаного систематизувати інформацію про збитки та сприяти їх подальшому відшкодуванню.

Метою цього дослідження є всебічний аналіз концепції Міжнародного реєстру збитків, його правових основ, механізмів функціонування та потенційного впливу на процес відшкодування шкоди, завданої Україні внаслідок російської агресії.

Міжнародний реєстр збитків (далі – МРЗ) - це механізм документування та оцінки шкоди, завданої Україні внаслідок агресії Російської Федерації. Створений у травні 2023 року, МРЗ має на меті систематизувати інформацію про збитки для забезпечення майбутніх репарацій [1].

Правовою основою реєстру є: Резолюція ГА ООН A/RES/ES-11/5 (14.11.2022), Резоюція ПАРЄ 2467 (2022), Міжнародна угода про створення МРЗ (17.05.2023) [2].

МРЗ функціонує як міжнародна організація зі штаб-квартирою в Гаазі, документуючи матеріальні та нематеріальні збитки, завдані фізичним особам, юридичним особам та державі Україна [1]. Він функціонує через таку структуру: Рада учасників (вищий орган), Правління (виконавчий орган), Секретаріат (адміністративний орган). Процес реєстрації збитків включає: подання заяв постраждалими, реєстрація та перевірка заяв, оцінка доказів експертами, класифікація та оцінка збитків, внесення підтверджених збитків до бази даних.

Разом з тим, МРЗ не присуджує компенсації, а лише документує збитки для майбутніх механізмів відшкодування. Він має важливе значення з точки зору національних інтересів України, міжнародного права та глобального контексту. Для України цей реєстр є критично важливим інструментом, оскільки дозволяє систематизувати інформацію про збитки, завдані агресією

РФ. Така систематизація не лише надає можливість об'єктивно оцінити масштаби завданої шкоди, але й слугує міцною основою для майбутніх компенсацій та відновлення справедливості.

Водночас, на міжнародному рівні МРЗ відіграє роль у розвитку правових механізмів, які покликані забезпечити відповідальність держав за акти агресії. Реєстр встановлює прецедент для документування збитків, завданих під час збройних конфліктів, що сприяє вдосконаленню норм міжнародного права і може стати важливим прикладом для інших країн, які прагнуть відшкодування збитків за міжнародні правопорушення.

Крім того, МРЗ має вагоме глобальне значення. Він не лише підвищує шанси на притягнення до відповідальності за міжнародні злочини, але й може бути застосований у контексті інших конфліктів. Такий підхід сприятиме зміцненню міжнародного правопорядку і забезпечить справедливість для жертв агресії в усьому світі. Таким чином, МРЗ стає потужним інструментом у боротьбі за міжнародну справедливість та мир.

Разом з тим, МРЗ демонструє багатовимірне значення у контексті російської агресії проти України та міжнародного права. Для України він є ключовим інструментом систематизації збитків, створюючи основу для майбутніх компенсацій. У міжнародно-правовій площині МРЗ сприяє розвитку механізмів відповідальності держав за агресію, встановлюючи важливий прецедент.

Глобально, реєстр має потенціал застосування до інших конфліктів, підвищуючи ймовірність притягнення до відповідальності за міжнародні злочини. Таким чином, МРЗ є не лише інструментом документування наслідків конкретного конфлікту, але й значущим кроком у розвитку міжнародного права та механізмів забезпечення глобальної справедливості.

Список використаних джерел:

1. Resolution of 14.10.2024. URL: https://pace.coe.int/en/files/31390/html (date of access: 17.09.2024).
2. Register of Damage Caused by the Aggression of the Russian Federation Against Ukraine : Agreement of 17.05.2023. URL: https://netherlands.mfa.gov.ua/en/partnership/cooperation-international-organisations/register-damage-caused-aggression-russian-federation-against-ukraine (date of access: 18.09.2024).

УДК 342.28

ПОДСЄВАЛОВА Наталія,
юрисконсульт ТОВ «УКРФІНСТАНДАРТ»
ЗАГРІШЕВА Надія,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

ПРАВОВА СИСТЕМА КРАЇН АРАБСЬКОГО СХОДУ В УМОВАХ ВОЄННИХ КОНФЛІКТІВ

Арабський Схід залишається на сьогодні одним із найнеспокійніших регіонів світу через низку конфліктів та громадянських війн, які періодично охоплюють країни регіону. Ліга Арабських держав (далі-ЛАД) при сприянні Організації Об'єднаних Націй (далі - ООН) спільно намагаються попередити та вирішити конфлікти країн Арабського Сходу не лише на національному рівні, а й в рамках міжнародної співпраці [1, ст.10]. Із останніх новин стало відомо, що Генеральна Асамблея ООН від 18 вересня 2024 року ухвалила Резолюцію, відповідно до якої Ізраїль повинен вийти із окупованих територій Палестини [2].

Зазначається, що протистояння сучасності - це найкривавіше протистояння між єврейською державою та палестинськими бойовиками із 2014 року. Створення двох держав вважалося до сьогодні єдиним способом забезпечити майбутнє Ізраїлю як єврейської і демократичної країни та Палестині як мусульманської країни. Крім того, багато палестинців свідчать, що ідею «двох держав» більш неможливо реалізувати на практиці через те, що тепер єврейські та арабські поселення на окупованих територіях розташовані упереміж. Водночас в Ізраїлі знижувалася підтримка ідеї «двох держав» через палестинський терор. У 2015 році тільки близько половини населення висловлювалося на її користь. Який план міг би її замінити, теж поки невідомо. З початком розпалу війни Ізраїлю та Палестини за сприяння терористичного угрупування ХАМАС, Саудівська Аравія поставила на паузу втілення підтримуваного США плану із нормалізації відносин із Ізраїлем, втілення мирного діалогу щодо вирішення палестино-ізраїльського конфлікту [3].

Отже, в рамках вивчення ізраїле-палестинського конфлікту, можна підсумувати, що остаточного вирішення його не знайдено. Конфлікт набув загостреної фази і попередні спроби мирного вирішення наразі знівельовані.

Загалом система військового права як такого охоплює значну кількість умовностей, які мають бути враховані при вирішенні локальних конфліктів. Адже Арабський Схід є регіоном, що характеризується розмаїттям культур, правових норм та цінностей, відмінністю політичних норм, форм правління. Єдиним потужним об'єднуючим фактором є релігійний фундамент, на якому

будуються основи держав, тож і система норм військового права має свої характерні особливості (мал.1):

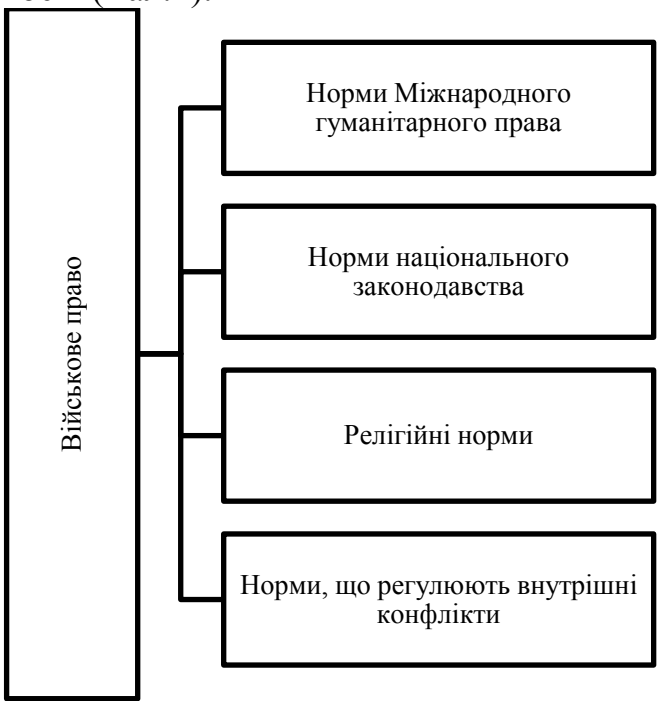

Мал. 1 Складові системи військового права країн Арабського Сходу. *Джерело: складено самостійно.*

Важливу роль відіграють міжнародні організації у намаганні контролю ситуації та сприянню вирішення військового конфлікту шляхом мирних переговорів. ООН намагається сприяти захисту прав людей небезпечних регіонів та у співпраці з ЛАД вирішити збройні конфлікти країн регіону на глобальному міжнародному рівні.

Норми військового права країн Арабського Сходу потребують приведення їх до єдиного зразка, що забезпечить захист мирного населення та військовозобов'язаних в умовах збройних конфліктів чи воєнного стану. Важливу роль в убезпеченні мирного населення та дотримання правил ведення війни відіграє співпраця ООН та ЛАД, що дозволяє впливати на перебіг військових конфліктів у їх глобальному аспекті з метою пошуку шляхів мирного вирішення та мінімізації втрат сторін збройного конфлікту.

Список використаних джерел:

1. Подсєвалова Н.Г.,«Співпраця ЛАД та ООН», 2021 р. [ст.10]
2. Юлія Кузьменко, Резолюція ООН вимагає від Ізраїлю вийти з палестинських територій, 18 вересня 2024 р.; Офіційний веб-сайт «Суспільне.Новини», URL: https://suspilne.media/
3. «Саудівська Аравія не визнає Ізраїль без Палестинської держави – кронпринц», 18 вересня 2024 р.; Офіційний веб-сайт «Укрінформ», URL: https://www.ukrinform.ua/

УДК 341.01

МАЦИНА Вікторія,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
ЗАГРІШЕВА Надія,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

РЕПРОДУКТИВНІ ПРАВА ЛЮДИНИ

Втручання у сферу прав народонаселення з боку держав, міжнародних організацій та корпорацій були переосмислені протягом останніх двох десятиліть не тільки у світі й в Україні. До таких прав відносять право на життя, на охорону здоров'я, особисту недоторканність, недоторканність приватного життя, особисту та сімейні таємниці. Все перелічене можна окреслити як репродуктивне право. Правову природу репродуктивних особистих немайнових прав фізичних осіб розглядають у декількох напрямах: як самостійні права фізичних осіб; як складову права на життя; як складову права на охорону здоров'я. [1]

Репродуктивні права є предметом дослідження серед багатьох науковців зокрема, Н. Тюхтій, Т. Длугопольська, Стефанчук, І. Рубець, А. Дутко, Н. Старікова та інші. Поняття репродуктивного права вперше зазначили в п. 7.2. Програми дій Міжнародної конференції по народонаселенню та розвитку (Каїр, 5-12 вересня 1994) та набуло ширшого значення у п.п. 95, 223 Платформи дій, що затверджена за результатами Четвертої Всесвітньої конференції по становищу жінок (Пекін, 4-15 вересня 1995). Як зазначається в цих документах репродуктивні права є частиною основного права всіх подружніх пар та окремих осіб вільно приймати рішення щодо складу сім'ї, а саме кількості дітей, інтервалом та часом їхнього народження. Особлива увага приділяється церквою праву на життя. Так, "праволюдина" концепція Івана Павла II право на життя розуміє інтегрально, як соціальну програму, що є шляхом до "цивілізації любові" (Павло VI) й протистоїть "цивілізації смерті". Розглядаючи це право у біоетичному аспекті, папа визначає його зміст як право розвиватися в лоні матері після зачаття, право на народження, а потім на існування аж до природної смерті [7, с. 499]. В енцикліці "Evangelium vitae" ("Євангеліє життя", 25 березня 1995 р.) Іван Павло II заявив, що "пряме і добровільне вбивство безвинної людської істоти завжди є глибоко аморальним" і підтвердив наступність біоетичних позицій церкви, викладених раніше Павлом VI та Конгрегацією віровчення (абсолютна моральна неприпустимість вчинення аборту, евтаназії та самогубства)

У лютому 2004 в Україні здійснили спробу закріпити поняття «репродуктивні права» та покращити правове регулювання відносин у сфері їх реалізації закону України «Про репродуктивні права та гарантії їх здійснення» [2], а у липні 2005-го – проект закону «Про охорону репродуктивного здоров'я» [3], який також викликав чимало дискусій. На теперішній час, в Україні немає єдиного законодавчого акта, який би конкретно, комплексно та чітко закріпив репродуктивні права фізичної особи, визначив їх особливості та гарантії реалізації

Порушення, зокрема обмеження, будь-якої з базових правомочностей права людини на репродукцію є безумовним порушенням цього фундаментального права. В. Чечерський у своїх дослідженнях вважає, що таке право слід розглядати як фундаментальне відокремлене особисте немайнове право фізичної особи, що забезпечує її природне існування, та його не можна ототожнювати чи вважати складовою інших прав, які хоча і взаємопов'язані, проте мають різний об'єкт, предмет правового регулювання, суть та призначення, зокрема правом на життя та правом на охорону здоров'я. [4]

Т. Длугопольська пропонує до системи репродуктивних прав віднести: «право на репродуктивний вибір; право на репродуктивне здоров'я; право жінки на штучне переривання вагітності; право на штучне запліднення та перенесення зародку в організм жінки; право на донорство та збереження репродуктивних клітин; право на застосування методу сурогатного материнства; право на стерилізацію; право на використання контрацепції; право на профілактику і лікування безпліддя; право на інформацію про репродуктивні права; право на конфіденційність інформації щодо реалізації репродуктивних прав; право на захист репродуктивних прав» [5].

Репродуктивні права більше зосереджені на захисті репродуктивних прав жінок. З біологічних та соціальних причин жінки більш безпосередньо, ніж чоловіки, залежать від рішень, що стосуються репродуктивного здоров'я; рішень які, в свою чергу, формуються під впливом питань, пов'язаних з гендерною рівністю, стереотипними гендерними ролями та ролями жінок у суспільстві загалом.[6]

Оскільки чоловіки зазвичай відповідають за прийняття рішень у сім'ї, зокрема щодо репродукції, розміру сім'ї та використання контрацептивів, залучення чоловіків може допомогти в процесі розширення прав і можливостей жінок. Чоловіки мають бути зацікавлені в репродуктивних правах через їхні численні ролі як сексуальних партнерів, чоловіків, батьків, членів сім'ї та домогосподарств, лідерів громад та охоронців здоров'я.

Репродуктивні права — це сукупність прав людини, гарантованих національними законами, конституціями, регіональними та міжнародними договорами, які можуть бути застосовані для захисту від причин поганого здоров'я та сприяння сексуальному та репродуктивному благополуччю. Права на репродуктивне самовизначення визнають жінок автономними суб'єктами, які мають право приймати рішення щодо сексуального та

репродуктивного здоров'я без втручання, примусу та насильства. Репродуктивні права також передбачають право на засоби, необхідні для досягнення найвищих стандартів сексуального та репродуктивного здоров'я, включаючи медичні заклади, товари, послуги, інформацію та освіту. Репродуктивні права також гарантують, що всі пари та окремі особи мають право вільно вирішувати питання, пов'язані з їхнім сексуальним і репродуктивним здоров'ям, а також засоби для цього, без дискримінації та на основі фактичної рівності. Хоча репродуктивні права відіграють важливу роль у досягненні цілей у сфері народонаселення, охорони здоров'я та розвитку, вони важливі самі по собі. Репродуктивні права, як і всі права людини, покликані захищати гідність, притаманну людині.

Список використаних джерел:

1. Тюхтій Н. Репродуктивні особисті немайнові права фізичних осіб. Юридична Україна. 2013. № 6. С. 70–75
2. Про репродуктивні права та гарантії їх здійснення: проект Закону України від 10.02.2004 № 5105 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5105&skl=5
3. Про охорону репродуктивного здоров’я: проект Закону України від 12.07.2005 № 5369 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=5369&skl=5
4. Чечерський В.І. Право людини на репродуктивне самовизначення як фундаментальне конституційне право.Конституційно-правове будівництво на зламі епох: пошуки оптимальних моделей : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Ужгород, 3–4 травня 2019 Ужгород : Вид-во ВНДЗ «УжНУ», 2019. С. 84–88.
5. Длугопольська Т. Правова природа репродуктивних прав фізичних осіб. Актуальні проблеми правознавства. 2016. Вип. 2. С. 103–108
6. https://www.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/NHRIHandbook.pdf
7. Іван Павло II. Енцикліка “Centesimus annus” (“Сотий рік”) // Церква і соціальні проблеми. Енцикліка “Сотий рік”. Матер. міжнар. конференції. – Львів: Світ, 1993. – С. 401–515.

УДК 341.231.14
МЄДВЄДЄВА Марія,
студентка групи МПБ-21-1, бакалавр
Закладу вищої освіти Міністерства фінансів України
«Державний податковий університет»
ORCID: 0009-0008-8072-0572
Науковий керівник:
ЛІСОВА Катерина,
к. іст. н., доцент кафедри міжнародного права
Закладу вищої освіти Міністерства фінансів України
«Державний податковий університет»,
Ірпінь, Україна

ПРАВА ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Питання забезпечення реалізації прав людини гостро постало перед міжнародною спільнотою після Другої світової війни. [1] Стаття 1 Статуту ООН зобов'язує: «здійснювати міжнародне співробітництво в розв'язанні міжнародних проблем економічного, соціального культурного та гуманітарного характеру і в заохочуванні та розвитку поваги до прав людини і основоположних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови, релігії».

Права людини – це певні можливості індивіда, в конкретному історичному проміжку часу, задля задоволення своїх потреб та інтересів. Існують конкретні ознаки прав людини:

- Невід'ємний характер прав людини;
- Принципи рівності прав і свобод;
- Невідчужуваний характер прав і свобод людини;
- Гарантованість прав і свобод.

В Загальній декларації прав людини, вперше було розкрито поняття прав людини, а також поділено його на покоління. Відповідно до цього, виокремлюють три покоління прав людини:

- Перше покоління прав людини включає в себе: громадянські, політичні права та свободи.
- Друге покоління прав: економічні, соціальні та культурні. До них відносять: право на працю, право на соціальний захист, право на освіту і т.д.
- Третє покоління прав людини визначено ст. 28 Загальної декларації прав людини – право на соціальний і міжнародний порядок. Без забезпечення реалізації даного права, існування всіх інших не є можливим.

10 грудня 1948 р. Загальна декларація прав людини закріплює права трьох поколінь. Але з розвитком нових технологій, в житті людства з'являються нові права, так наприклад: інформаційні, екологічні, соматичні.

Після прийняття Загальної декларації прав людини відбулася розробка і прийняття двох Пактів.

16 грудня 1966 р. Генеральна асамблея ООН прийняла Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про соціальні та культурні права. Разом, ці три документи (Загальна декларація прав людини, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права і Міжнародний пакт про соціальні і культурні права) становлять міжнародну хартію прав людини, яка є нормативно-правовою основою міжнародного права прав людини.

На сьогодні зростає роль міжнародного права, що виражається, поперше, у більш детальній розробці і конкретизації міжнародних принципів і норм, що регулюють соціальні права і свободи людини, які повинні дотримуватись державами, по-друге, у створенні міжнародних органів з контролю за виконанням зобов'язань, взятих на себе державами. [2]

Принципи та норми, які стосуються прав людини, викликають прогресивні зміни міжнародного права та відбивають процес поступової демократизації суспільства. Паралельно із швидким розвитком процесів демократизацій, швидко виникають глобальні загрози миру та безпеки людства, які можуть порушити ці права. Відповідно, постає питання захисту прав людини, яке давно втратило можливість повною мірою бути врегульованим в рамках певної держави, а потребує швидкого та ефективного співробітництва багатьох держав. [3]

Отже, в сучасних реаліях, актуальність реалізації та захисту прав людини виходить на новий рівень. З огляду на те, що наша країна перебуває в стані війни, для нас питання реалізації та захисту прав людини є дуже болісним. Права людини носять невід’ємний, невідчужуваний та універсальний характер. Міжнародна спільнота має робити все можливе задля забезпечення реалізації всього каталогу прав людини сьогодні та в майбутньому.

Список використаних джерел:

1) Статут ООН. Веб-сайт. URL: http://surl.li/hobmov (дата звернення: 25.09.2024).
2) Права людини: міжнародно-правовий аспект. Веб-сайт. URL: http://surl.li/ojyojk (дата звернення: 26.09.2024).
3) ПРАВА ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ. Веб-сайт. URL: http://surl.li/urepsr (дата звернення: 26.09.2024).

УДК: 341.4
РУБАНЕНКО Наталія,
аспірантка кафедри криміналістики та судової медицини
Національна академія внутрішніх справ
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0001-2958-4228
Київ, Україна

ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ЗЛОЧИНІВ

Міжнародний злочин є подією, яка ініціює застосування міжнародного кримінального примусу. На думку Н. Зелінської це соціально небезпечне діяння, яке заборонене міжнародним законодавством, та за які передбачена кримінальна відповідальність в рамках універсальної кримінальної юрисдикції [1]. Ця юрисдикція реалізовується відповідно до міжнародних актів, що охоплюють матеріальні, процесуальні та превентивні аспекти міжнародного кримінального права.

Особи винні у вчиненні міжнародних злочинів підлягають персональній відповідальності. Основною характеристикою цих правопорушень є те, що вини повинні бути визначені на міжнародному рівні. Тобто, їх зміст у національному законодавстві відтворюється під впливом міжнародного права.

Поняття міжнародного злочину можна розглядати у двох близьких, але відмінних аспектах. У цьому контексті, необхідно розмежовувати транснаціональну злочинність від міжнародної. На відміну від міжнародного кримінально делікту, концепція транснаціональної злочинності є більш усталеною у міжнародній практиці. Якщо міжнародний злочин спрямований на порушення норм міжнародного кримінального законодавства, то транснаціональний злочин пов'язаний з перетинанням державних кордонів злочинними діями, що робить їх квазі-небезпечними по відношенню до міжнародної спільноти.

Міжнародний злочин відноситься до системного порушення основоположних принципів міжнародного права, які регулюють глобальні аспекти у сфері безпеки, миру та міжнародного правопорядку. Тому, у традиційному розумінні міжнародні злочини є серйозними порушеннями міжнародного законодавства.

У загальному розумінні міжнародні злочини умовно можна поділити на дві групи. Першу складають серйозні порушення міжнародного права, які можуть бути вчинені як у мирний період, так й під час військових. Другу групу утворюють кримінальні правопорушення, які можуть бути вчинені лише під час воєнних дій. Отже, Римським статутом [2] було визначене вузьке коло кримінальних правопорушень, що можуть бути предметом розгляду Міжнародного кримінального суду.

До цих діянь закон відносить злочини проти людяності, геноцид, злочин агресії та воєнні злочини. Злочини проти людяності є

широкомасштабні та систематичні акти нападу на цивільне населення. Ці акти включають дії, спрямовані на порушення основоположних прав і свобод людини, що проявляються у будь-якій формі насильства або дискримінації. У свою чергу, ці правопорушення умовно можна поділити на дві групи. Перша, складається із серйозних порушень міжнародного права, які безпосередньо пов'язані з фізичним насильством. Друга включає дії психоемоційного характеру, спрямовані на переслідування або вчинення тиску відносно іншої групи осіб [3].

Злочини проти людяності часто асоціюються з геноцидом, особливо коли йдеться про винищення людей. Проте різниця між ними полягає у специфічній меті, які їх відрізняють. Основною метою геноциду є повне або часткове знищення захищеної групи людей за національним, етнічним, расовим чи релігійним принципом. Тобто, жертвами геноциду можуть бути конкретні ланки суспільства. Відповідно інші соціальні групи, що об'єднані політичними чи культурними аспектами, не можуть підпадати під геноцид [4]. Ця ситуація викликала багато дискусій. Зокрема, на нашу думку, геноцид не вимагає фізичного або біологічного знищення людей. Тобто, він може відбуватися й на рівні знищення національної ідентичності. Очевидно, що культурна руйнація у цьому сенсі відіграє важливу функцію, та може бути визначена як одна із форм геноциду. Тобто, культурний аспект цілком може доповнювати поняття «геноциду» як знищення національної самосвідомості та національної самоідентичності, окремої соціальної групи, через проведення організованих та/або системних репресивних заходів, обґрунтованих політичною чи ідеологічною складовою.

У цьому контексті, окрему увагу заслуговує й «воєнний, прихований геноцид», конкретних етнічних груп, у межах певної країни, шляхом широкомасштабної мобілізації чоловічого населення цих груп та його використання у воєнних діях з метою фізичного винищення на полі бою противником.

Агресія, є одним з найбільш дискусійних порушень у міжнародному праві. Як і воєнні злочини, агресія пов'язана з використанням військової сили, але це кримінальне правопорушення передбачає не порушення права війни, а криміналізацію певних форм незаконного застосування сили, тобто права на війну [5]. Цілком очевидно, що саме поняття «агресії» достатньо широке, проте, у міжнародному контексті його зміст значно вужчий. Відповідно до ст.8 bis [2], злочин агресії за своїм характером, тяжкістю та масштабами вимагає грубого порушення Статуту ООН [6], що відрізняє це порушення від іншого збройного застосування сили.

У свою чергу, воєнні злочини ґрунтуються на нормах міжнародного гуманітарного права. Це галузь міжнародного публічного права, яка, з одного боку, регулює правові відносини учасників збройного конфлікту, а з іншого – мінімізує політичну, фізичну, моральну, майнову та/або матеріальну шкоду цивільного населення під час збройного конфлікту.

Під час збройного конфлікту окремі акти насильства можуть

розглядатися як «дозволені», тоді як інші заборонені або незаконні. Міжнародне гуманітарне право регулює як дозволені, так і незаконні акти насильства під час збройного конфлікту за допомогою двох різних підходів. У цьому відношенні лише конкретні правопорушення Міжнародного гуманітарного права визначаються серйозними порушеннями, що підпадають під кваліфікацію воєнних злочинів.

Однією з ключових характеристик воєнних злочинів є те, що вони пов'язані зі збройним конфліктом та спричиняють досить серйозний негативний вплив не лише на військовослужбовців, але й на інших осіб та майно, що підпадають під захист гуманітарного права. Це важлива і необхідна складова, що розрізняє воєнні злочини від інших порушень міжнародного права. На цьому зосереджено увагу й у диспозиції ст. 438 КК України, де до суспільно небезпечних діянь було віднесено: «жорстоке поводження з військовополоненими або цивільним населенням, вигнання цивільного населення для примусових робіт, розграбування національних цінностей на окупованій території, застосування засобів ведення війни, заборонених міжнародним правом, інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України…» [7].

Список використаних джерел:

1. Зелінська Н. Поняття "міжнародний злочин" в історико-правовому ракурсі. Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць. 2007. № 32. С. 271-278;
2. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998. ULR: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text;
3. Pocar, F. (2008). Persecution as a Crime under International Criminal Law. Journal of National Security Law & Policy, (2), 355-365;
4. Sutto, M. (2020). The "Core" International Crimes. The CoESPU Journal: Constraints and Restraints as Limitation of Freedom of Action in Performing a Mission, (3), 64-68. DOI: http://doi.org/10.32048/Coespumagazine3.20.6;
5. Kolb, R. (1997). Origin of the twin terms jus ad bellum/jus in bello. International Review of the Red Cross, (320), 80-88;
6. Статут Організації Об'єднаних Націй від 26.06.1945. https://unic.un.org/aroundworld/unics/common/documents/publications/uncharter/UN%20Charter_Ukrainian.pdf;
7. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text.

УДК 341.01
СЛОБОДЯН Крістіна,
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
ЗАГРІШЕВА Надія,
кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

ПРАВО ЛЮДИНИ НА ЗАБУТТЯ

Сучасне інформаційне суспільство сформовано за рахунок даних, відомостей про особу та іншої інформації, яка стала доступною через бажання особи на публічність або обов'язковість висвітлення такої інформації на підставі закону. Аспект публікації інформації без дозволу особи є проблемою та призвів до формування та розвитку нового виду права людини – права на забуття.

З одного боку, всі мають право на приватність та захист даних. З іншого боку, свобода слова та право на доступ до інформації є невід'ємною частиною нашого суспільства. Зі стрімким розвитком технологій та збільшенням обсягів персональних даних, що збираються та обробляються в Інтернет, питання про те, як забезпечити право людини на забуття, стає все більш гострим. Право людини на забуття – це право вимагати видалення своїх персональних даних з мережі Інтернет, якщо їхнє зберігання або поширення шкодить її репутації, майну або соціальному статусу.

Досліджували право на забуття такі вітчизняні науковці як А.М. Бойко, С. Булавіна, С.А. Ільченко, А.В. Копейченко, І.І. Припхан та інші. Більш глибоко питання захисту права на забуття було проаналізоване у працях таких закордонних вчених як В. Секхолмі, Е. Франтзу, Р. Феллнер та інших.

В роботах сучасних авторів підкреслюється, що право на забуття це важливий інструмент захисту гідності людини та її права на особисте життя.[3] Швидкість поширення інформації в мережах значно ускладнює цей захист. Автор вказує, що репутація є одним з найважливіших соціальних активів людини. Її захист є необхідним для повноцінного життя в суспільстві. Інформація, яка колись була релевантною, може стати застарілою або навіть неправдивою, але продовжувати циркулювати в мережі. Кожна людина має право на особистий розвиток і на нові можливості, які не повинні бути обмежені помилками, які людина зробила в минулому.

Згідно з Рольфом Вебером, право на забуття – це право індивіда вимагати видалення своїх персональних даних з публічного доступу, зокрема з результатів пошуку в мережах. По-іншому це право дозволяє особі видаляти відео, фото або іншу інформацію про себе, щоб вона таким чином була недоступною у мережах.[1] Це право не поширюється на заборону

згадувати історичні події, а стосується лише видалення інформації, яка більше не є актуальною або завдає шкоди репутації особи. Важливо розуміти, що право на забуття не є синонімом права на приватність, оскільки воно передбачає видалення вже опублікованої інформації, яка є небажаною для подальшого доступу з боку третіх осіб. У сучасному розумінні права на забуття йдеться передусім про видалення посилань у пошукових системах на матеріали, що містять особові дані або небажану інформацію, але не самих матеріалів.

Регламент ЄС про захист персональних даних (GDPR) визнає право на забуття є одне з основних прав людини. Він встановлює умови та порядок реалізації цього права. Особи мають право вимагати видалення своїх даних, і компанії повинні забезпечити це право. Цей регламент не тільки зобов'язує компанії дотримуватися цього права, але й передбачає значні штрафи за його порушення. В 2010 році Єврокомісія розпочала розробку Регламенту ЄС 2016/679 щодо захисту персональних даних. У 2012 році у вже опублікованому проєкті була включена стаття 17, яка детально визначала право суб'єктів даних на забуття та право на видалення інформації про себе. Далі ця стаття була удосконалена та розширена за участі Європейської Ради та Європейського Парламенту. [2]

Рішення Європейського суду з прав людини у справі "Google Spain v. Agencia Española de Protección de Datos" є знаковим у контексті захисту персональних даних та права на приватне життя в цифрову епоху. Позивач був незадоволений інформацією в Інтернеті, де розповідається, що через його борги будинок в якому він проживав був виставлений на аукціон. Пошукова система Google завжди посилалася на ці сторінки при згадці імені позивача. Оскільки Маріо Костех погасив усі свої борги, він вимагав видалення цієї інформації, оскільки вона є неактуальною. Крім того, на думку Костеха, така інформація шкодила його репутації. Суд визнав, що люди мають право вимагати від пошукових систем, таких як Google, видалити результати пошуку, які більше не відповідають дійсності або порушують їхнє право на приватне життя.

Право на забуття є складовою частиною права на приватне життя, а також права на честь і гідність. Необхідно знайти оптимальний баланс між правом людини на приватність та правом суспільства на вільний доступ до інформації. Необхідно більш чітко визначити, що саме розуміється під "забуттям" у контексті цифрової інформації. Важливо розвивати міжнародне співробітництво одночасно в галузі захисту персональних даних та забезпечення права на забуття.

Список використаних джерел:

1. Weber H. Rolf The Right to Be Forgotten: More than a Pandora box? :https://www.jipitec.eu/archive/issues/jipitec-2-2-2011/3084/jipitec%202%20-%20a%20-%20weber.pdf

2. Регламент ЄС про захист персональних даних (GDPR): https://gdpr-text.com/uk/
3. Бєлов Д.М., Бєлова М.В., Горнило О.Т. Право людини на забуття: https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/03/11-1.pdf

UDC: 341.67
STEPANOVA Yelyzaveta,
State University of Trade and Economics,
Kyiv, Ukraine

ECONOMIC SANCTIONS IN INTERNATIONAL LAW

Economic sanctions have become a key tool in shaping international relations, used by countries and international bodies to pursue their foreign policy and security goals. However, the reality of implementing these sanctions is often far more complex than intended. In today's interconnected world, the effectiveness of sanctions is frequently challenged by legal, political, and economic obstacles that can limit their success. This paper aims to explore these challenges, taking a closer look at the practical difficulties of enforcing sanctions, their actual impact, and the unintended consequences that may arise along the way.

Economic sanctions refer to the suspension of usual trade and financial interactions, typically imposed to achieve foreign policy or security objectives. Delving deeper in the question of implementing economic sanctions, it is necessary to understand the principle of imposing sanctions. The implementation of sanctions involves international organizations, like the United Nations, coordinating with member states to impose restrictions on trade, financial exchanges, and other economic activities. This process requires cooperatio

n from domestic institutions such as customs, banks, and commerce departments to enforce measures like asset freezes and trade bans, with international oversight ensuring consistency across nations [1, p.135-136].

There is the idea of extraterritorial sanctions, which are measures put in place by a nation to restrict trade and financial transactions with a country that it deems unacceptable for foreign companies operating outside of its borders. By limiting a target nation's ability to engage in international trade, these sanctions aim to apply pressure and frequently spark concerns about possible transgressions of international law.

For instance, US extraterritorial sanctions against Iran are categorized into primary and secondary sanctions. Primary sanctions restrict direct economic relations between the imposing state and the target, while secondary sanctions aim to limit third-party countries' interactions with the target state. US autonomous sanctions, such as those on Iran, often supplement UN sanctions, creating a layered system [2, p. 63-66].

According to Mirko Sossai, the EU has called on third countries to endorse the sanctions, but their participation has varied. Montenegro, Albania, Norway, Ukraine, and other countries have recently agreed to sanctions against Russia, as an example, while others, such as Serbia and Turkey, have not. Under international law, third countries are free to decide whether to sympathize with sanctions, but candidate EU member states are expected to act in good faith [2, p.67].

In the wake of Russia's annexation of Crimea in 2014 and its support of separatists in Eastern Ukraine, sanctions were placed on the country by Western nations, mainly the United States, the European Union, Canada, and others. These sanctions were aimed at particular Russian economic sectors as well as people and organizations connected to the Russian government. In response to Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022, Western nations tightened the 2014 sanctions with previously unheard-of measures designed to destroy Russia's economy.

From the Russian perspective, economic sanctions are routinely labeled as "unilateral" and "illegal", characterized them as part of a "Russophobic policy". This perspective allows Russia to absolve itself of any responsibility for the sanctions, while maintaining its position that these measures are illegitimate and part of a geopolitical power struggle, and that Russia has found support from other sanctioned countries on the issue of the illegitimacy of unilateral sanctions views [3, p.78-82] and Russia's economy has even grown by 3.6 percent in 2023 [4].

In conclusion, while economic sanctions can be a valuable foreign policy instrument, their effectiveness is contingent upon careful consideration of factors such as international law, domestic implementation capabilities, and the target country's economic structure and political will. A more nuanced approach to sanctions, recognizing their limitations and potential unintended consequences, is essential for achieving desired outcomes in today's interconnected world.

Resources:

1. Wang X. The Legitimacy, Limitations and Response of Economic Sanctions in International Law / X. Wang // Science of Law Journal. - 2024. - Vol. 3, No. 5. - DOI: 10.23977/law.2024.030520.
2. Asada M. Economic Sanctions in International Law and Practice / M. Asada. - Routledge, 2020. - Available at: https://library.oapen.org/bitstream/id/1c3b9055-babe-48f3-9c8e-8cc6235d8cbb/9780429629655.pdf
3. Hayashi, M., & Yamaguchi, A. (2024). Economic Sanctions against Russia: Questions of Legality and Legitimacy. International Community Law - Available at: https://brill.com/view/journals/iclr/26/1-2/article-p69_4.xml
4. Council on Foreign Relations. What Are Economic Sanctions? Retrieved from https://www.cfr.org/backgrounder/what-are-economic-sanctions

УДК 339.9:349.6(477:4-672ЄС)
ТЕРТИЧНА Юлія,
студентка факультету міжнародної торгівлі та права
Державний торговельно-економічний університет
ORCID ID: https://orcid.org/0009-0009-3828-9528
КОРТУКОВА Тамара,
доктор філософії з міжнародного права,
доцент кафедри міжнародного, цивільного та комерційного права
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0002-3376-0159
Київ, Україна

THE SIGNIFICANCE OF ADAPTING UKRAINE'S TRADE REGULATIONS FOR EU ACCESSION IN THE CONTEXT OF OVERCOMING MARKET ACCESS BARRIERS

The integration of Ukraine into the European Union, particularly in the current times of struggle for freedom and democracy, remains a key matter to be pursued. It is essential to address this matter from the point of view of trade and its regulation, as this approach will not only enable to accelerate the process of adaptation but also help to eliminate a number of market barriers. The settlement of the latter is vital from the perspective of Ukraine's economic prosperity, which is not only important at this time of war, but beyond. Therefore, studying the legal regulation of Ukraine's trade laws for them to meet EU standards as well as addressing the matter of overcoming market barriers are, undoubtedly, urgent tasks. By implementing solutions, their contribution both to the speeding up of integration and the development of a sustainable economy in the long term will become gradually noticeable.

With the war having significantly changed Ukraine's trade landscape, the EU emerged as an even more crucial partner. By the end of 2022, the EU accounted for 65% of Ukraine's exports, well above pre-war levels [1, p. 16]. Indeed, this shift underscores the urgency of aligning Ukraine's trade legislation with EU standards, as tighter integration into the EU market could mitigate logistical challenges and enhance the resilience of the economy. The observed growth in exports, especially of agricultural products and foodstuffs, also serves to underline the potential benefits of deeper regulatory harmonization. Hence, it promotes more stable trade flows even in the face of the current challenges, faced by Ukraine.

The preliminary assessment of Ukraine's quality infrastructure for 2023 reveals considerable headway in alignment with EU standards, which is of critical importance for the upcoming conclusion of the Agreement on Conformity Assessment and Acceptance of Industrial Products (ACAA). In particular, 512 national standards were adopted, of which 409 were harmonized with European and international standards. This fact indicates significant efforts to meet EU requirements, which are necessary to overcome market access barriers, facilitate trade flows and advance Ukraine's EU accession process [2, p. 51-52]. In addition,

the implemented harmonization of technical regulations, such as amendments on the safety of machinery and hazardous substances, displays Ukraine's commitment to strengthen market surveillance and compliance as well.

The Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA) between Ukraine and the EU has, indeed, had a major impact on Ukraine's trade regulations. In 2023, the EU accounted for 56% of total trade in goods, making it Ukraine's largest trading partner. Total trade between the two countries reached €61.9 billion, more than double the trade volume since the DCFTA was introduced in 2016. Ukraine's main exports to the EU include cereals (21.9%), animal and vegetable fats and oils (9.2%), ore and steel products (16.2%) [3]. However, despite significant reductions in import duties, non-tariff barriers such as sanitary and phytosanitary standards continue to pose problems for Ukrainian exporters. Many exporters find it difficult to meet strict EU food safety and animal health standards [4]. These non-tariff barriers, combined with administrative burdens and labeling requirements, substantially affect the competitiveness of Ukrainian goods in the EU market. The removal of these barriers requires regulatory alignment and substantial support for SMEs to assist them in meeting EU requirements and gaining full market access.

In the final point, bringing Ukraine's trade regulations in line with EU standards is not just a technical necessity, but a strategic step that will create the basis for deeper economic integration and stability. By making further steps in adjusting regulations, Ukraine will be better able to capitalize on the potential of EU market access. It will also pave the way for increased foreign investment and a more predictable business environment. Support for small and medium-sized enterprises, along with comprehensive regulatory reforms, will be key to overcoming existing difficulties and ensuring sustainable economic growth. The successful implementation of these measures will not only strengthen Ukraine's economic ties with the EU, but will also contribute significantly to its long-term prosperity and development as an important partner in Europe.

References:

1. Ukrainian Centre for European Policy. *Ukraine's Integration into the EU Internal Market in Wartime: Challenges and Opportunities*. Kyiv, 2023. URL: https://ucep.org.ua/en/doslidzhennya/ukraines-integration-into-the-eu-internal-market-in-wartime-challenges-and-opportunities.html
2. Звіт про виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС за 2023 рік. Київ. 2024.129 с. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/opublikovano-zvit-pro-vykonannia-uhody-pro-asotsiatsiiu-mizh-ukrainoiu-ta-ies-za-2023-rik
3. European Commission. *Ukraine – EU Trade Relations*. EU Trade Policy. URL: https://policy.trade.ec.europa.eu/eu-trade-relationships-country-and-region/countries-and-regions/ukraine_en
4. European Commission. *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area*. EU Trade Policy. URL: https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/mt/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area

ЧУЖИК Євгенія,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти,
ВНЗ «Київський університет ринкових відносин»
Київ, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Вторгнення військових сил Росії в Україну 24 лютого 2022 року призвело до введення воєнного стану на всій території держави. Судова система, як і інші правові інституції, зазнала впливу війни, і, безперечно, були внесені зміни в судові процедури. Адже війна в межах країни неминуче впливає на реалізацію правосуддя. Проте навіть в умовах воєнного стану конституційне право на судовий захист не може бути обмежене.

Згідно зі статтею 26 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», в умовах воєнного стану забороняється будь-яке скорочення або прискорення судового провадження. Водночас, не завжди можливо забезпечити безперебійну роботу судів в умовах війни. Крім того, за інформацією Верховного Суду, 20% судів знаходяться в окупованих територіях або зонах бойових дій, що означає, що деякі суди взагалі не здійснюють судочинство або функціонують без проведення судових засідань.

З метою вирішення зазначеної проблеми, 24 лютого 2022 року Рада суддів України (РСУ) ухвалила рішення «Про вжиття термінових заходів для забезпечення стабільного функціонування судової влади України в умовах збройної агресії з боку Російської Федерації, а також у контексті призупинення повноважень Верховного Суду та введення воєнного стану». Було ухвалено важливі та актуальні рішення.

2 березня 2022 року Верховний Суд України надав такі рекомендації щодо діяльності судів в умовах воєнного стану: а) відкладати розгляд справ (за винятком термінових) та знімати їх з розгляду через те, що значна кількість учасників судового процесу не завжди може подати клопотання про відкладення розгляду справи або не може з'явитися до суду через ризик для їхнього життя; б) нетермінові справи повинні розглядатися лише за письмовою згодою всіх учасників судового процесу; в) громадяни мають бути поінформовані про можливість відкладення розгляду справи у зв'язку з воєнними діями та можливість проведення засідання в режимі відеоконференції; г) суд може відкласти розгляд справи у зв'язку з воєнними діями або через загрозу життю.

Якщо людина не може бути присутньою на судовому засіданні, їй рекомендується звернутися до суду з такими клопотаннями:

1) про відкладення засідання з можливістю участі представника;

2) про участь у засіданні через відеоконференцію. Заяви можна направити до суду поштою або через електронну систему.

26 квітня 2022 року у Верховній Раді України було зареєстровано законопроект №7316, що вносить зміни до Кодексу адміністративного судочинства, Цивільного процесуального кодексу та Господарського процесуального кодексу України у зв'язку зі здійсненням правосуддя в умовах воєнного чи надзвичайного стану.

Законопроект передбачає:

- можливість дистанційної роботи секретаря судового засідання в умовах надзвичайних обставин та делегування обов'язків іншому персоналу;
- особливості судових викликів і повідомлень під час надзвичайного стану;
- проведення підготовчого провадження та/або судового розгляду в розумний строк з урахуванням можливостей сторін брати участь у суді;
- розширення застосування письмового провадження в судах;
- поширення особливого порядку судового провадження, запровадженого через COVID-19 карантин, на період воєнного або надзвичайного стану;
- специфічний порядок вручення копій судових рішень у таких надзвичайних умовах. Сучасна ситуація в країні потребує інноваційних рішень для покращення доступу до суду учасників процесу.

Надмірний формалізм заважає авторитету судової влади, що повинна захищати громадянські інтереси за будь-яких умов. Для ефективного врегулювання спорів важливо створити комфортні умови для всіх учасників справи. Хоча карантин і воєнний стан принесли певні обмеження, вони також сприяли диджиталізації судочинства та впровадженню нових процедур, спрямованих на захист прав і безпеки учасників. Ми впевнені у вдалому застосуванні закону на практиці, покращенні технічного забезпечення судів і ефективній реалізації положень законодавства в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел:

1. Закон України “Про правовий режим воєнного стану”;
2. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 : станом на 23 трав. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text
3. Про затвердження Указу Президента України "Про продовження строку дії воєнного стану в Україні" : Закон України від 15.03.2022 р. № 2119-IX : станом на 18 берез. 2022 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2119-20#Text
4. Про внесення зміни до частини сьомої статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» щодо визначення територіальної підсудності судових справ: Закон України від 03.03.2022 р. № 2112-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2112-20#Text
5. Пресслужба РСУ. Рада суддів України оприлюднила рекомендації роботи судів в умовах воєнного стану. Рада суддів України. URL: http://rsu.gov.ua/ua/news/usim-sudam-ukraini-rsu-opublikuvala-rekomendacii-

sodo-rooti-sudiv-v-umovah-voennogo-stanu?fbclid=IwAR3D HOHORiVptICj27dRd5kOgPZBZQcfAyzfAB9UYan8cLmXVszTbqMQJhU.
6. Інформаційне управління. Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. Голос України. URL: http://www.golos.com.ua/article/357628

УДК 341

ШАПОВАЛ Анастасія,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

СПІВВІДНОШЕННЯ СТАТУСУ БІЖЕНЦЯ ТА ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ЄС

Внаслідок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року питання міграції гостро постало в межах українського суспільства. Рятуючись від безжалісних наслідків війни, люди приймали рішення щодо еміграції. Таким чином, статус біженця та тимчасовий захист стали двома найпопулярнішими формами захисту серед українців.

Що стосується першої, то вона детально регламентується багатьма міжнародно-правовими актами. Універсальними серед них є Конвенція про статус біженців від 1951 року та Протокол щодо статусу біженців 1967 року. Зокрема, у ст. 1 Конвенції чітко вказано, що біженцем вважається особа, яка через обґрунтовані побоювання стати жертвою переслідувань за певними ознаками перебуває за межами країни своєї національної належності. Окрім цього, дане явище регулюється регіональними договорами, регламентами та директивами ЄС тощо. Проте, якщо заглиблюватися в суть процесу отримання статусу біженця, варто звернутися до норм національного права. У Республіці Польща такими, наприклад, є Конституція, Закони "Про іноземців", "Про надання захисту іноземцям на території Республіки Польща" та інші [1, с. 168].

Отримання статусу біженця в країнах ЄС – досить громіздка процедура, яка може тривати до 6 місяців. Першим кроком до отримання відповідного статусу є подання заяви під час перетину кордону. В Польщі даний документ має бути вручений начальнику прикордонної застави або відділення. Надалі, статус надається керівником Управління у справах іноземців [2].

На шляху до набуття статусу біженця, особа може стикнутися з низкою обмежень. Типовими прикладами є заборона працевлаштування під час розгляду заяви, вилучення документа, що посвідчує особу, заборона виїзду за межі держави, що розглядає заяву. Проте однозначними перевагами після отримання статусу біженця є можливість користуватися, своєю чергою, правами громадян даної держави. Стають доступними права на медичну допомогу, освіту, житло, працевлаштування. Звісно, до цього переліку не входять ті, що історично належали лише громадянам, наприклад, виборчі права.

Правову основу тимчасового захисту складає Директива від 20 липня 2001 року № 2001/55/ЕС. Згідно із її положеннями, тимчасовий захист надається на основі виданого органом влади документа строком на 1 рік з можливим його автоматичним подовженням на 6 місяців кожні пів року.

Таким чином, загальний строк може сумарно становити 3 роки зважаючи на норми внутрішнього законодавства кожної країни ЄС. Варто також зважати на повноваження Єврокомісії, адже вона може або запропонувати Раді ЄС подовжити дію тимчасового захисту до 1 року, або навпаки припинити. Це залежить від безпекової ситуації у державі, в межах якої триває збройний конфлікт. Нині цей термін за рішенням Ради ЄС триватиме до 4 березня 2025 року [3].

Важливим аспектом є також перелік осіб, на яких має поширюватися дія тимчасового захисту. Такими є громадяни України, які покинули її територію 24 лютого 2022 року або після цієї дати; особи без громадянства, які користувалися однією з форм міжнародного захисту на території України; члени родини та близькі родичі попередньо зазначених груп осіб; громадяни третіх країн, які перебували на території України на підставі дозволу на постійне проживання. Варто пам’ятати, що сфера дії тимчасового захисту обмежується територіями держав Шенгенської зони, які не є членами ЄС та територією Данії.

Звісно, тимчасовий захист не є визнаною та індивідуальною формою захисту на відміну від статусу біженця, проте містить у собі ряд переваг. Першою є швидкість отримання форми захисту. Процедура здобуття статусу біженця передбачає як мінімум 6 місяців очікування, тоді як, наприклад, у Польщі достатньо звернутися до ґміни задля отримання PESEL, на основі якого здійснюватиметься тимчасовий захист. По-друге, під час процедури отримання тимчасового захисту не існує обмеження щодо працевлаштування. Також статус біженця можна отримати у тій державі, кордон якої особа вперше перетнула. Такого обмеження щодо тимчасового захисту не спостерігається. Окрім цього, термін очікування надання статусу біженця виключає можливість повернення на певний строк на Батьківщину або перетин кордону іншої держави на відміну від тимчасового захисту.

Тож, тимчасовий захист є більш практичним інструментом, якщо йдеться про масовий наплив біженців. За допомогою нього, особа має можливість набагато швидше отримати доступ до багатьох соціальних та інших прав на території держави, що її приймає.

Список використаних джерел:

1. Бучинська А. Й. Правовий статус біженця в польському праві. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2023. №1. С. 165-170;
2. Сайт для громадян України. URL: https://www.gov.pl/web/ua/Pytannya-ta-vidpovidi (дата звернення: 17.09.2024);
3. Тимчасовий захист та статус біженця як форми міжнародного захисту для громадян України в країнах Європейського Союзу. URL: http://surl.li/lzuice (дата звернення: 17.09.2024).

УДК 341

ШЕВЧЕНКО Дар'я,
Державний торговельно-економічний університет
Київ, Україна

МЕХАНІЗМ ЗАСТОСУВАННЯ САНКЦІЙ В ЄС

У сучасному світі санкції відіграють ключову роль у забезпеченні миру та безпеки у всьому світі, а також захисті національних інтересів. Особливо актуальним є дослідження санкцій Європейського Союзу, які впливають на глобальну політику та економіку. На сьогоднішній день поняття "санкція" є багатозначним терміном і тлумачиться відповідно до контексту. У юридичній лексиці санкції - передбачені законом або договором заходи впливу, міра юридичної відповідальності за порушення законодавства або договір, зобов'язання, що застосовуються до винної особи [1, с. 127]. В міжнародному праві – засоби примусового впливу, які застосовується міжнародним співтовариством до держави у разі порушення нею своїх міжнародних зобов'язань або норм міжнародного права. Якщо говорити про економічну сферу то дане поняття використовують у кредитних відносинах як заходи впливу, що застосовувані до порушників фінансової, кредитної або розрахункової дисциплін. Що стосується політології, санкції позначають каральні дипломатичні, економічні та суспільні дії по відношенню до держави, яка порушила міжнародне право. [2]

Правове регулювання санкцій в праві Європейського Союзу включає різні інструменти, які використовуються для впливу на країни, що порушують міжнародний правопорядок. Рішення про введення санкцій в ЄС приймаються Радою ЄС, з метою вжиття заходів щодо певної країни або суб'єкта МП. Відповідно до Лісабонського договору основною правовою підставою запровадження санкцій є ст. 215 ДФЄС. Згідно зі статтею, у випадках, коли рішення, прийняте в рамках СЗППБ, передбачається повне або часткове призупинення чи скорочення економічних та фінансових відносин з однієї чи декількома третіми країнами. Рада, на підставі рішення, ухваленого кваліфікованою більшістю приймає необхідні заходи та інформує про них Європейський Парламент. Другою правовою підставою для запровадження санкцій ЄС є ст. 75 ДФЄС, вона спрямована на запобігання та боротьбу з тероризмом та пов'язаною з ним діяльністю. Відповідно до неї, «коли це необхідно для досягнення цілей, вказаних у ст. 67, що стосується запобігання тероризму та пов'язаної з ним діяльності, а також боротьби з цими явищами, Європейський Парламент та Рада, за допомогою регламентів визначають правові основи адміністративних заходів по відношенню до переміщення капіталів та платежів, а саме, заморожування фондів та фінансових активів, які належать фізичним або юридичним особам, групам або недержавним утворенням, знаходяться в їхньому володінні, або утримуються ними. [3] З одного боку, це положення являється доволі

умовним, адже на практиці всі антитерористичні санкції ЄС приймалися на підставі резолюцій РБ ООН проти терористів та груп, які можуть становити загрозу для безпеки європейських держав. Отже, ст. 75 ДФЄС може застосовуватися в усіх цих випадках. З іншого боку, якщо ЄС теоретично прийматиме санкції проти терористичних груп, що діють в інших державах та не становлять для нього прямої загрози, підходящою правовою підставою для введення санкцій є ст. 215 ДФЄС.

В умовах сьогодення особливо актуальним залишається питання санкцій проти РФ. Санкційні заходи вже призвели до зменшення зовнішніх інвестицій, обмеженого доступу до фінансових ринків, зниження експорту та імпорту, а також до посилення економічних та політичних обмежень для окремих російських чиновників та бізнесменів. Але в деяких аспектах ефективність санкцій обмежена. Попри зусилля держав, які вводять санкції, російська економіка продовжує функціонувати, використовуючи альтернативні ринки та партнерів, з якими поки що може успішно співпрацювати. Ключовим фактором успіху санкцій проти РФ є тривалість їх застосування, єдність держав-ініціаторів та постійний моніторинг ефективності обмежувальних заходів [4, с. 5].

Отже, підсумовуючи вище вказані факти, можна сказати, що санкції – це інструмент зовнішньої політики ЄС, що використовується для досягнення політичних, економічних та безпекових цілей. Також, варто зазначити, що механізм застосування санкцій Європейським Союзом є складним, але в свою чергу доволі ефективним.

Список використаних джерел:

1. Бабка В. Л. Шумило М. М. ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ. ТЕМАТИЧНИЙ РЕЄСТР ГАСЕЛ з напряму «Юридичні науки». Київ : М. М.; за ред. д. і. н., проф. Киридон А. М. – К: Держ. наук. установа «Енциклопед. вид-во», 2017. 152 с
2. Wolfrum R. The Max Planck Encyclopedia of Public International Law: Index. Oxford University Press, 2013
3. Консолідовані версії Договору про Європейський Союз та Договору про функціонування Європейського Союзу (2010/C 83/01). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_b06#Text
4. Міжнародні санкції як інструмент стримування російської агресії проти України/ А. Бобровицький, Н. Гавриленко, А. Гончарук, І. Ус, Г. Широкий, Р. Юлдашев// - Центр зовнішньополітичних досліджень. Київ. 2023

УДК 341

КУШНАРЬОВА Аліна,
студентка 1 курсу магістратури
факультету міжнародної торгівлі та права
Державного торговельно-економічного університету

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАДАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЗАХИСТУ В ЄС

Через повномасштабне вторгнення росії на територію України, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, мільйони українців були змушені залишити свої домівки та шукати притулок за кордоном. Основним напрямком для міграції стали країни Європейського Союзу, які швидко відреагували на кризу, надавши українським громадянам тимчасовий захист. Ця ініціатива дозволила українцям отримати доступ до житла, медичної допомоги, ринку праці та соціальних послуг без складних процедур отримання статусу біженця. Зауважимо, що захист, який надається з гуманітарних міркувань, залишається суверенним правом держав-членів, а на рівні ЄС закріплено лише можливість держав-членів надавати таку форму міжнародного захисту. [1, с. 14-16]

Правове регулювання надання тимчасового захисту українцям у країнах Європейського Союзу здійснюється відповідно до Директиви ЄС 2001/55/ЕС про тимчасовий захист. Ця директива була прийнята у 2001 році для швидкої та ефективної реакції на масові потоки переміщених осіб внаслідок збройних конфліктів або криз. [2] Директивою Ради ЄС 2001/55/ЄС про мінімальні стандарти надання тимчасового захисту у випадках масового припливу переміщених осіб та про заходи підтримки балансу у зусиллях держав-членів у зв'язку з прийомом та наслідками такого прийому від 20 липня 2001 р. запроваджено тимчасовий захист як одну з форм міжнародного захисту. Директива 2001/55/ЄС передбачає, що особи, які отримали тимчасовий захист в країнах — членах ЄС, мають право на житло, освіту, працю, медичну допомогу та соціальний захист. Під «тимчасовим захистом» мається на увазі особлива процедура, призначена для надання термінової та тимчасової підтримки переміщеним особам у випадку їх масового прибуття або очікуваного масового потоку з третіх країн, коли вони не мають можливості повернутися до своєї країни походження. [1, с.16-19]

Після початку повномасштабної війни росії проти України в лютому 2022 року Європейська Рада активувала цю директиву вперше в історії. Це рішення дозволяє громадянам України, а також особам без громадянства та громадянам третіх країн, які постійно проживали в Україні і змушені були покинути її через військові дії, отримати тимчасовий захист у країнах ЄС. [3]

Рішення Ради (ЄС) 2022/382 від 04 березня 2022 р. закріпило перелік осіб (серед яких громадяни України), які можуть претендувати на отримання тимчасового захисту в країнах – членах ЄС. [4]

Відтак, правове регулювання надання тимчасового захисту українців у Європейському Союзі можна вважати розвиненим, з огляду на чітку правову основу для надання тимчасового захисту в ситуаціях масового припливу переміщених осіб. Директива 2001/55/ЕС, прийнята ще у 2001 році, передбачає можливість швидкого надання тимчасового захисту особам з країн, де відбуваються війни [5].

З огляду на деталізовані положення Директиви, вона регулює всі ключові аспекти захисту прав людини. Так як кожна держава-член має певну свободу у виконанні положень директиви, все одно загальна правова рамка забезпечує гармонізований підхід до захисту українців у всіх країнах ЄС. Це створює стабільність і передбачуваність для людей, які можуть пересуватися в межах Союзу. Спираючись на гнучкість правових механізмів ЄС, вони дозволяють швидко реагувати на нові виклики і змінювати положення щодо тимчасового захисту в залежності від обставин, що виникають. Дане твердження є особливо важливим в контексті тривалої війни, яка може вимагати продовження строку захисту. Тож, правове регулювання ЄС у сфері надання тимчасового захисту українців можна вважати добре розробленим і здатним забезпечити ефективну допомогу у відповідь на поточні виклики.

Список використаних джерел:

1.Калиновський Б. Правове регулювання тимчасового захисту переміщених осіб з України в країнах Європейського Союзу. Migration & Law. 2023. Vol. 3 . 13-22.URL: https://nam.kyiv.ua/files/publications/j23056-13-22.pdf

2. Council Directive 2001/55/EC of 20 July 2001 on minimum standards for giving temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures promoting a balance of efforts between the Member States in receiving such persons and bearing the consequences. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32001L0055

3.Тимчасовий захист та статус біженця як форми міжнародного захисту для громадян України в країнах Європейського союзу:веб-сайт.URL: http://surl.li/klfenn

4.Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection. URL: https://eur-lex. europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022D0382&from=EN

5. Kortukova, Tamara & Tokar, Volodymyr. (2024). Comparative analysis of immigration policy in EU member-states and Ukraine. Academic Review. 2. 256-273. 10.32342/2074-5354-2024-2-61-18.

УДК 341

MYRONETS Oksana,
PhD in Law, Interpreter, Teacher of English
at the Integration Center – the Trnava Archdiocese Charity Support Center,
Trnava Archdiocese Charity,
Seeker for the second higher education, Trnava University in Trnava,
Trnava, Slovakia

SOME ASPECTS OF UNDERSTANDING HUMAN AUGMENTATION AS A NEW REALITY FOR PEOPLE WITH INTEGRATED IMPLANTS

In times of global challenges associated with political, economic, juridical, ideological, and so on perquisites and consequences, a new view of people is being formed as ordinary due to objective reasons. We mean that wars may give unpleasant results for a human body that loses its parts. Such a situation remains quite uncomfortable from different points of view, especially for such people. It makes their lifestyle rather more complicated and uncomfortable. At the same time, new technologies have already opened the solution door to this issue. We support the position that nowadays, technology is growing rapidly, and it makes our lives easier. One of these fast-growing technologies is human augmentation [1]. We mean that those people may get a chance to integrate some technological achievements of mankind inside their bodies to get mobility and even some sort of independence from the outside world. On the one hand, it is quite a good option, however, on the other side, there are many gaps especially from a juridical point of view concerning, for instance, the legal status, legal liability, etc. of such augmented or people with integrated implants. Thus, the mentioned theme is quite topical for the scientific investigation.

Initiatives to expand native human abilities have been around for much longer. So this is something naturally essential in our lives. Human beings need to expand their limits to improve their intellect and physical abilities, ensuring a better quality of life [2]. Developments in nanotechnology, biology information technology and cognitive science will presumably happen, converging these fields and opening the door to a whole new world of unthinkable possibilities [3]. Human augmentation is the ability to perform actions, whether physical or mental, with the help of tools that practically integrates into our bodies — pushing the limits of our natural capabilities [2]. Human augmentation consists of technologies that enhance human productivity or capability, or that somehow add to the human body [1].

We have to mention that there is no legally defined concept of the term mentioned above of human augmentation in Ukrainian legal reality. Thus, modern domestic juridical science has to represent it to be discussed and approved legally.

What are Some Human Augmentation Examples Today? While human augmentation might seem like the technology of the future, we can see examples of it in our everyday lives like: Virtual reality (VR); Augmented reality (AR); Mixed

reality; Virtual assistants; Chatbots; Exoskeletons; Prosthetic limbs; 3D bioprinting [4].

Although human augmentation is surrounded by several challenges, both related to ethics and law, the inevitable truth is that, similarly to other emerging technologies, it will keep evolving quickly [3]. The trajectory of digital augmentation could change, as the natural, human, and virtual worlds continue evolving, interacting, and often conflicting. That said, we need to move forward. Prospective theorizing helps, by shedding light on unfamiliar territory. ... The augmentation of humanity has clearly begun. Its dilemmas are present and increasingly urgent. Science must respond with matching speed and purpose [5, p. 290]. Human augmentation is sometimes painted as extreme, futuristic tech, but the reality is that many forms of human augmentation are available today. If done correctly, augmentation has the potential to improve our health, entertainment, productivity, and overall quality of life [1].

Challenges to be explored: new forms of harm as a result of enhancement technologies; whether there might be an obligation to enhance; product liability issues; the right to bodily integrity and enhancement; non-voluntary enhancement; implications of enhancement technology for governance; implications for the criminal law (incl. criminal responsibility); tort claims for harm as a result of enhancement (or the failure to enhance); regulating access to enhancing technologies; genetic enhancement and impact on future generations; regulatory approaches to challenges raised by enhancement; data protection and device hacking; defining enhancement for the purposes of regulation; the political dimension to regulating enhancement [6].

....Human augmentation research will continue and it is likely that it will lead to new advancements marking the 21st century [3]. However, we have to conclude that the investigated theme is still a new one for the scientific discussion, thus, step by step it is being developed with the increase of appropriate attention to it. The brief overview of the mentioned is an attempt to focus modern scientists on general non-synthesized guidelines that require professional and deep scientific analysis and prospects production by modern investigators in the field of law.

References:

1. Replicating human ability Supplementing human ability and Exceeding human ability. Human Augmentation. URL: https://christianaaristidou.com/sectors-and-industries/human-augmentation/ (date of access: 02.10.2024).
2. Santos Raphael. What is human augmentation and what does it mean for the industry? 2022. *Airswift.* URL: https://www.airswift.com/blog/human-augmentation (date of access: 02.10.2024).
3. Anaisa Correia de Oliveira, Catarina Camacho Correia, Francisco Gomes, João Gomes. Human Augmentation – The Emergence of an Unforeseen Dilemma? 2021. URL: https://whatnext.law/2021/07/28/human-augmentation-the-emergence-of-an-unforeseen-dilemma-pt/ (date of access: 02.10.2024).

4. Human Augmentation. URL: https://www.sutherlandglobal.com/insights/glossary/what-is-human-augmentation (date of access: 02.10.2024).
5. Peter T. Bryant. Augmented Humanity. Being and Remaining Agentic in a Digitalized World. 2021. Palgrave masmillan. Madrid, Spain. 308 p.
6. Human Enhancement and the Law: Regulating for the Future. 7-8 January 2016, St Anne's College, University of Oxford. URL: https://www.law.ox.ac.uk/research-and-subject-groups/neurolaw-project/human-enhancement-and-law-regulating-future (date of access: 02.10.2024).

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
міжнародної науково-практичної конференції

Київ, 08 жовтня 2024 року

Українською та англійською мовами

Видається в авторській редакції

Наша адреса:
вул. Березняківська, 26-Б, м. Київ, Україна, 02152
rectorat@kumr.edu.ua

***Приймальня ректора*:** (044)295-66-04
Приймальна комісія: (050)383-01-08 Viber, Telegram
vstup.kumr@gmail.com